

เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทาง
การศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

NARRATIVE OF EDUCATIONAL INEQUALITY AND EDUCATION MANAGEMENT
GUIDELINES FOR THE EQUALITY OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN
BANGKOK METROPOLIS

By
MR. Sithong BUNNAM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education DEVELOPMENT EDUCATION

Department of Education Foundations

Silpakorn University

Academic Year 2023

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

โดย นายสีทอง บุญนำ

สาขาวิชา พัฒนศึกษา แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรนาชู

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชฎาพร เกตานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรนาชู)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณิธิดา เหล่าพวงศักดิ์)

640620055 : พัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

คำสำคัญ : มัธยมศึกษา, ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา, ความเสมอภาคทางการศึกษา,

กรุงเทพมหานคร

นาย สีทอง บุญนำ: เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า (2) ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มี 2 ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ 1) ผู้ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จำนวน 9 คน และ 2) ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา จำนวน 11 คน 2) กลุ่มที่ใช้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างผลและผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ได้แก่ 1.1 ด้านการศึกษา 1.2 ด้านสังคม และ 1.3 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ส่งผลกระทบต่อและทางอ้อมต่อนักเรียนในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ได้แก่ 1. ระดับปัจเจก พบว่า ควรมีลักษณะการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนกับโรงเรียนที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และความเป็นอยู่ (Being) ของนักเรียนแต่ละคน เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้มีความสามารถในการค้นหาศักยภาพของตนเองจากความชอบและความถนัด ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้และมวลประสบการณ์จากการศึกษาไปประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ และ 2. ระดับชุมชน พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาควรมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคม เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ โดยอาศัยความได้เปรียบจากความหลากหลายของกรุงเทพมหานครในการบูรณาทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ นำไปสู่การลดความขัดแย้งของสังคม การสร้างความสมานฉันท์ และความเสมอภาคในสังคมอย่างยั่งยืน

640620055 : Major DEVELOPMENT EDUCATION

Keyword : Secondary Education, Educational Inequality, Educational Equality, Bangkok metropolis

MR. Sithong BUNNAM : Narrative of educational inequality and education management guidelines for the equality of secondary school students in Bangkok metropolis Thesis advisor : Assistant Professor Tippawan Sukjairungwattana, Ph.D.

The purposes of this research were: (1) to studied the educational inequality of secondary school students through a narrative study method, and (2) to examine the educational management approaches that establish educational equality for secondary - level students. Qualitative research methods were employed, which involved two sample groups: 1) those experiencing educational inequality, and 2) those responsible for educational organization. Additionally, Key Informations group used to studied educational management guidelines aimed at creating educational equality consisted of 5 experts employing qualitative data analysis, including. The tool used for data collection was a semi - structured interview and drafting guidelines for organizing education to educational equality among secondary school students.

The research results are divided into two parts: 1) Narratives depicting educational inequality among. 1.1 The educational aspect. 1.2 The social aspect. and 1.3 The economic aspect. It was found that all three factors, directly and indirectly, affect students' access to quality education. 2) Guidelines for organizing education to create educational equality include: 1. At the individual level, it was found that an educational management style should aim to foster a strong understanding between students and schools, considering diverse learning methods and each student's well - being, enabling them to apply gained knowledge and experiences to their careers or further studies at a higher level. 2. At the community level, it was should strive to instigate positive societal changes. This involves implementing contemporary teaching and learning principles, allowing students to reach their full potential by leveraging Bangkok's diversity, and integrating resources for maximum benefit, fostering conflict resolution and sustainable.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความเมตตากรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา และรองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรนาชู ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเอาใจใส่เสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ลักษณะ อาจารย์อุฬาษา เหล่าชัย และอาจารย์สิโรตม์ อนุจันทร์ ที่ได้สละเวลาให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย ส่งผลให้การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาพัฒนศึกษา คณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา และคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยประสานประสิทธิวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย จนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่เป็นเหมือนแสงรุ่งอรุณในหัวใจของผู้วิจัย และทุกคนในครอบครัว ตลอดจนผู้ใกล้ชิดของผู้วิจัยที่คอยสนับสนุนและดูแลด้วยความรักความห่วงใย ตลอดจนเป็นกำลังใจอันสำคัญให้ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

สีทอง บุญนำ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	๘
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
1. แนวคิดการจัดการศึกษา.....	10
1.1 หลักการจัดการศึกษา.....	10
1.2 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา.....	17
1.4 เป้าหมายการจัดการศึกษากับการสร้างเสริมสมรรถภาพทางการศึกษา.....	31
2. แนวคิดความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.....	36
2.1 แนวคิดของความเสมอภาคทางการศึกษา.....	36
2.2 แนวคิดของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.....	41

2.3 สถานการณ์และผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	46
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	51
3. แนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่า.....	55
3.1 แนวคิดของการศึกษาแบบเรื่องเล่า	55
3.2 งานวิจัยความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ใช้การศึกษาแบบเรื่องเล่า..	59
4. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	62
4.1 ความสำคัญของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	62
4.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.....	64
4.4 โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา.....	65
4.5 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร.....	65
5. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	67
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	68
1. ขั้นตอนการวิจัย.....	68
2. แหล่งข้อมูล	71
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	72
4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	73
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
7. การนำเสนอข้อมูล.....	81
บทที่ 4 เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ...	83
1. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา... คืออะไร.....	83
2. ความเหลื่อมล้ำจากการศึกษา.....	84
2.1 งบประมาณการจัดการศึกษา ความเหลื่อมล้ำที่สัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำ	85
2.2 เมื่อครูกลายเป็นศัตรูของการศึกษา.....	87

2.3	หลักสูตรการจัดการศึกษา ความกว้างขวางที่อาจคับแคบ	89
2.4	กลับกลายเป็นคนตัวเล็กตัวน้อย และหายไปในชายขอบการศึกษา.....	92
3.	ผลจากความเหลื่อมล้ำของสังคม	94
3.1	สมรรถนะทางการศึกษา ความพ่ายแพ้ของนักเรียน ?	94
3.2	โรงเรียนดัง ความสำเร็จแบบกึ่งสำเร็จรูป	96
4.	ความเหลื่อมล้ำจากเศรษฐกิจ	97
4.1	ระเบิดเวลาของความเหลื่อมล้ำ	97
4.2	มรดกแห่งความยากจน	99
5.	ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.....	100
5.1	ผลกระทบจากการศึกษา.....	100
5.2	ผลกระทบจากด้านสังคม	101
5.3	ผลกระทบจากด้านเศรษฐกิจ.....	102
บทที่ 5	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร	104
1.	การจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.....	104
1.1	การวิเคราะห์องค์ประกอบของการศึกษาของการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้าง เสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	106
2.	การจัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและให้ความเห็น และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัด การศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร	113
2.1	การจัดการสนทนากลุ่ม	113
2.2	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.....	121
บทที่ 6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะงานวิจัย.....	124

1. สรุปผลการวิจัย	124
1.1 เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	124
1.2 แนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	126
2. อภิปรายผลการวิจัย	127
2.1 การอภิปรายผลการวิจัย เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.....	127
2.2 การอภิปรายผลการวิจัย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	129
3. ข้อเสนอแนะงานวิจัย.....	130
3.1 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้.....	130
3.2 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	131
รายการอ้างอิง	132
ประวัติผู้เขียน.....	134
ภาคผนวก.....	144
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือ หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย.....	145
ภาคผนวก ข การประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง).....	150
แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	151
แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.....	162
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	172
แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	173
แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา.....	186
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	200

ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่ม หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 202

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปรัชญาที่ใช้ในการจัดการศึกษา	18
ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบหลักสูตร	22
ตารางที่ 3 จำนวนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร.....	64
ตารางที่ 4 จำนวนสถานศึกษาสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	65
ตารางที่ 5 จำนวนโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร.....	66
ตารางที่ 6 การจำแนกเครื่องมือในแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัย.....	73
ตารางที่ 7 เปรียบเทียบองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษา.....	106
ตารางที่ 8 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ใช้สำหรับการสร้างร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา.....	112
ตารางที่ 9 การแสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างร่างแนวทางการจัดการศึกษาและข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับปัจเจก.....	113
ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างร่างแนวทางการจัดการศึกษาและข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับชุมชน.....	118

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงคะแนนเฉลี่ยรวมผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET).....	48
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย	67
ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร	70
ภาพที่ 4 ขั้นตอนการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.....	71
ภาพที่ 5 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง.....	76
ภาพที่ 6 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม	76
ภาพที่ 7 การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1	78
ภาพที่ 8 การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 2	79
ภาพที่ 9 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ของผลกระทบของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ส่งผลต่อ...	103
ภาพที่ 10 ขั้นตอนการจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	105

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“การศึกษา” เป็นสิทธิอันชอบธรรมของมนุษยชาติที่นำไปสู่การตระหนักรู้และเข้าถึงสิทธิมนุษยชน ความสำคัญดังกล่าวเป็นมูลเหตุให้องค์การสหประชาชาติ (UNESCO) มีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เรื่องการส่งเสริมการศึกษาที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 26 (1) และ (2) สามารถกล่าวสรุปโดยได้ว่า การศึกษาเป็นสิทธิของทุกคน ซึ่งจะต้องสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคบนพื้นฐานของความเหมาะสมในแต่ละบุคคล เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ ตลอดจนการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องส่งเสริมถึงความเข้าใจขั้นดีธรรมและมิตรภาพระหว่างประชาชาติกลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนาทั้งหมด ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับกิจกรรมในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และเพื่อต่อยอดถึงพันธกิจด้านการศึกษา ในปี ค.ศ. 1960 UNESCO จึงประกาศอนุสัญญาต่อต้านการเลือกปฏิบัติด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญต่อการศึกษาเพื่อทุกคนในสังคม อนุสัญญานี้ถือเป็นรากฐานและหลักประกันความเท่าเทียมของโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค สะท้อนถึงพันธกิจของการก่อตั้ง UNESCO ในฐานะองค์กรเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการ “ส่งเสริมอุดมคติแห่งความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ หรือความแตกต่างใดๆ ทางเศรษฐกิจหรือสังคม” Singh (2019)

ราชอาณาจักรไทย ในฐานะประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีนโยบายให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน การกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ว่าด้วยเรื่องการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กล่าวถึงการดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีเจตนารมณ์ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสของความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ ต่อเนื่องไปจนถึงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานศึกษาธิการภาคกลาง, 2564; สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2564)

ในทศวรรษนี้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาทุกมิติ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเสมอภาคนั้นจึงมีความสำคัญเป็นเท่าทวี เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม ตลอดจนมีความพร้อมที่จะประกอบสัมมาอาชีพได้

กลายเป็นกลไกและตัวแปรหลักของการพัฒนาเพื่อเตรียมกำลังคนให้พร้อมก้าวเข้าสู่สังคมแห่งพลวัตที่กระแสนวัตกรรมและเทคโนโลยีส่งผลกระทบให้วิถีแห่งการดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2559; พัทธา วาณิชวสิน, 2562)

ความถดถอยลดลงของทรัพยากรที่จะนำมาเป็นทุนในการพัฒนาและการสร้างสรรค์วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ความไม่สมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเหลื่อมล้ำในสังคม และแนวโน้มที่จะเกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาจากการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการพัฒนาของสังคมในทุกมิติ ทำให้หลายประเทศทั่วโลกหันมาให้ความสนใจแนวคิดพัฒนาอย่างยั่งยืน (กาญจนา เจริญศรี, 2559) ตัวอย่างจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด - 19) ในปี พ.ศ. 2563 ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ส่งผลให้ช่องว่างทางสังคมที่มีอยู่เดิมขยายตัวขึ้นจากความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ความอ่อนแอจากปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรทางสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การเมืองและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัจจัยจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาเรื้อรังมาก่อนหน้า ยิ่งซ้ำเติมปัญหาในสังคมให้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (ไสว วีระพันธ์, 2564; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) เพื่อให้โลกได้เติบโตอย่างสมดุลและพร้อมรับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยเหตุนี้เอง UNESCO (2017) จึงได้เริ่มต้นแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้น โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรองวาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะสิ้นสุด ค.ศ. 2030 (Sustainable Development Goal - SDGs) กรอบการทำงานใหม่ระดับโลกในครั้งนี้นี้เกิดขึ้นมาเพื่อเป็นการเปลี่ยนเส้นทางของมนุษยชาติไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศไทยจึงได้กำหนดกลยุทธ์การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการศึกษา และสร้างหลักประกันว่าคนไทยทุกคนต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาค เท่าเทียม ทัวถึง และส่งเสริมสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือการสร้างโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นั่นก็เพราะการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของคนทุกคนในสังคม (สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 2560)

การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนยังเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับประชาชนทำให้เกิดทักษะและความชำนาญเฉพาะด้านในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น มีการสร้างงานที่มีคุณค่า ทำให้การกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกกลุ่ม นำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ การจัดการศึกษาที่ปลูกฝังทัศนคติที่ดีและมีการขัดเกลาทางสังคมให้ประชาชนมีวิถีคิดและค่านิยมทางสังคมที่เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และมี

การพัฒนาทางสังคมทั้งการมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเสมอภาคและมีส่วนร่วม สร้างสังคมที่ยุติธรรมและสงบสุข (นพพร จันทรนาชู, 2563)

ในขณะที่การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนและสืบเนื่องไปถึงการพัฒนาคุณภาพสังคม อีกด้านหนึ่งการศึกษากลับเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมที่สะสมยืดเยื้อมานาน ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชนชั้น การพัฒนาเศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำจนทำให้คุณภาพชีวิตของคนในบางชั้นของสังคมถดถอยลงไป การถูกเลือกปฏิบัติ ตลอดจนความยากจนจากการไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของสังคมได้ ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพดีและทั่วถึงเท่าเทียมกันจึงเป็นประเด็นท้าทายอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาสังคมไทย (รัชวดี แสงมหะหมัด, 2560)

ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีหลายด้าน เช่น การจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาเพื่ออุดหนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพทั่วประเทศ ซึ่งดำเนินการผ่านโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือโครงการเรียนฟรี 15 ปี โดยการอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาแก่นักเรียน 5 รายการ ซึ่งโครงการดังกล่าวยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดีเท่าที่ควร (สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564) ตลอดจนการที่เด็กและเยาวชนวัยเรียนทั่วประเทศขาดแคลนทุนทรัพย์และโอกาสทางการศึกษามากกว่า 3 ล้านคน ซึ่งมีความเสี่ยงสูงที่จะล้มเหลวจากการสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากความยากจน ความด้อยโอกาสทางสังคม และปัญหาครอบครัว จึงกล่าวได้ว่าเด็กและเยาวชนของไทยกำลังประสบความเหลื่อมล้ำทางในเรื่องของการขาดโอกาสในการศึกษา การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมจึงกลายเป็นนโยบายสำคัญของการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลา 20 ปี ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยรัฐบาลมุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยและลดความเหลื่อมล้ำลง (ทรงชัย ทองปาน, 2565)

หากเราลองพิจารณาการศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำและความเสมอภาคทางการศึกษาในปัจจุบัน จะพบว่ามีนักวิชาการหลายคนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับช่องว่างของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้หลายแง่มุม เช่น ดนุชญา ภูมิรัตนไพศาล (2560) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย พบว่ามีปัญหาในการบริหารจัดการ นั่นคือ งบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการจัดการศึกษาไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ นิตยา หลานไทย (2560) ได้ศึกษาผลการประเมินทางการศึกษาทั้งระดับชาติและนานาชาติซึ่งยืนยันได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้คนไทยมีความไม่มีความเสมอภาคด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาของพ่อแม่ ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน อุปกรณ์การเรียน งบประมาณที่จัดสรรให้โรงเรียน ปริมาณและคุณภาพครู และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย อีกทั้ง (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2563) ได้สรุปผลจากการขับเคลื่อนนโยบายการสร้างความปลอดภัยทางการศึกษาของประเทศไทยตลอด 10 ปี พบว่า

ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับและการรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั้งในมิติ ด้านโอกาสทางการศึกษาและมิติด้านคุณภาพทางการศึกษาที่มีแนวโน้มตกต่ำลงมาโดยตลอด ทิศทางของระบบการศึกษาไทยเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจสังคมและทิศทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในอนาคตในสายตาขององค์กรระหว่างประเทศและนักลงทุน รวมทั้งโอกาสในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกด้านการศึกษา (UNSDG4) ซึ่งประเทศไทยได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ประชาคมโลกว่าจะบรรลุให้ได้ในปี ค.ศ. 2030

อย่างไรก็ตาม การศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาในเชิงปริมาณที่สะท้อนให้เห็นปัญหาระดับโครงสร้างของนโยบายและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นวิธีการเล่าเรื่องจึงเป็นทางเลือกและวิธีวิทยาใหม่ทางสังคมศาสตร์ที่สำคัญในการศึกษาวิจัยสังคม มุ่งเน้นการบูรณาการ การเป็นองค์รวม ความเป็นสหวิทยาการ ในการเพ่งพินิจปัญหาอย่างรอบด้าน และมุ่งหวังที่จะเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้เสียงเล็กเสียงน้อยที่ไม่มีพื้นที่ในสังคม ดังเช่นคนทั่วไป ผู้พิการ คนชายขอบ และคนด้อยสิทธิ คนไร้เสียง (Noiseless) ฯลฯ ได้มีพื้นที่ทางสังคม (Social Space) จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย เพื่อที่จะแสวงหาและการจัดการความรู้จากสิ่งที่เป็นความรู้ในตัวคนที่ซ่อนเร้นอยู่ พร้อมทั้งเปิดเผยให้สังคมได้เรียนรู้และเท่าทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2561)

จากการศึกษาแบบเรื่องเล่าสู่แนวคิดเรื่องความหลากหลายของฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) นักคิดนักเขียนและนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เป็นการศึกษาปรากฏการณ์สังคมด้วยการรับฟังอย่างเปิดใจ ในบางความเข้าใจจะถูกมองว่าเป็นการรื้อถอนเป็นการล้มล้างกระบวนการชุดความคิดจารีต ประเพณี วัฒนธรรมเดิม แต่หากมองในอีกแง่หนึ่งแนวคิดนี้เป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคหลังสมัยใหม่ ที่เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารที่เต็มไปด้วยการเปิดกว้างทางความคิดมีความหลากหลาย มีความเปลี่ยนแปลงของกระแสนิยมอยู่ตลอดเวลา แนวคิดเรื่องความหลากหลายจึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความเข้าใจ มีการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ถึงความเท่าเทียมกันและมีเป้าหมายร่วมกันคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีองค์ความรู้ที่ไม่หยุดอยู่กับที่ รักและเคารพในการตัดสินใจของผู้อื่น และสร้างสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ (อารีรัตน์ ภิราษร, 2561)

ในเชิงพื้นที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเกิดขึ้นในหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคม และเศรษฐกิจ กรุงเทพมหานครแม้จะเป็นมหานครที่อุดมไปด้วยทรัพยากรและความหลากหลายจากการเป็นศูนย์รวมของผู้คน ส่วนหนึ่งมีปัจจัยมาจากต้นทุนของสาธารณูปการและทรัพยากรมนุษย์ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมของสถานศึกษาชั้นนำ มีการกระจุกตัวของพื้นที่สถานศึกษาและสาธารณูปการที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนาแน่นมากที่สุดในประเทศ สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างสะดวกมากกว่าพื้นที่เมืองอื่น ๆ ในประเทศ มีศักยภาพสูงที่จะตอบรับความ

ต้องการด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แต่ต้องยอมรับว่าจากการพัฒนาเมืองในรูปแบบเมืองโตเดี่ยว มาตลอด 4 ทศวรรษ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.3 ต่อปีขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหา ความเหลื่อมล้ำไม่ว่าจะเป็นด้านรายได้ ด้านโอกาส และด้านคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถสะท้อนได้ผ่าน การเรียนรู้และการศึกษาของประชากร (นิรมล เสรีสกุล, 2565) และการจัดการศึกษาที่มีความ แตกต่างหลากหลายของกรุงเทพมหานครสะท้อนได้จากการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องหลายฝ่ายจากสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาหลายประเภท ทั้งโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถือได้ว่าระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างสูง จาก การศึกษาของ (Abdullah, 2013) ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาสามารถช่วย ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ดีกว่าการศึกษาระดับอื่น เนื่องจากสามารถเพิ่มประสิทธิภาพให้กับ ทรัพยากรมนุษย์ในขั้นพื้นฐานที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเกิดเจตคติที่ดีและเพิ่มขีดความสามารถในการ ประกอบอาชีพ ตลอดจนการได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้นได้นำไปสู่คำถามการวิจัยว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีลักษณะ และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างไร ผู้วิจัยในฐานะ นักศึกษาพัฒนศึกษา อันเป็นศาสตร์แห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่มีความเป็นพลวัตไปตาม สภาพการณ์ของสังคม จึงใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีวิทยา ทางการศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาคำตอบในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ เป้าประสงค์ในการบรรลุข้อตกลงการพัฒนาที่ยั่งยืนของ UNESCO ในปี ค.ศ. 2030 ในการใช้ การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคแก่สังคมอย่างยั่งยืน

การศึกษาวิจัย เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จึงนำไปสู่ความ ตระหนักถึงผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา อันเป็นการคลี่คลายปัญหาอัน ซับซ้อนของปรากฏการณ์ทางสังคม และการสร้างแนวทางเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของสังคมในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นวิถีทางในการ จรรโลงสังคมให้เกิดความเท่าเทียมไปพร้อม ๆ กับพัฒนาที่ยั่งยืน

คำถามการวิจัย

1. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีรูปแบบอย่างไร
2. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีรูปแบบอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า
2. ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใช้การศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) โดยแนวคิดการศึกษาแบบเรื่องเล่าหลังโครงสร้างนิยมของ ฌาคส์ แตรวีดา ของ ขจิตขวัญ กิจวิสาละ (2564) และ อาริรัตน์ ภิราษร (2561) และการศึกษาวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของ มัทยา บุตรงาม (2555), สีวะโชติ ศรีสุทธิยากร (2562) และ Ferreira & Gignoux (2008)

ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Study) โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จากขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาข้อที่ 1. แนวคิดการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560), แนวคิดการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UNESCO, 2016)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 4 กลุ่ม ได้แก่
  - 2.1 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
  - 2.2 โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา
  - 2.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร
  - 2.4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
3. ขอบเขตการวิจัยด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย
  - 3.1 ผู้ประสบความสำเร็จทางการศึกษา จำนวน 9 คน ได้แก่
    - 3.1.1 นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน
    - 3.1.2 ผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 คน
  - 3.2 ผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษา ได้แก่ ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน
  - 3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ต้องมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่ต่ำกว่า 2 ปี จำนวน 5 คน

โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยเลือกให้ครอบคลุมทั้งกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กลุ่มผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดต้องเป็นผู้ที่เต็มใจในการให้ข้อมูล
4. ขอบเขตของระยะเวลาที่ศึกษา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน – พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

นิยามศัพท์เฉพาะ

เรื่องเล่า หมายถึง การศึกษาด้วยวิธีการทางสังคมศาสตร์โดยผ่านนักเรียน ผู้ปกครอง หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครด้วยวิธีการเล่าเรื่อง โดยนำมาร้อยเรียงให้เกิดเรื่องเล่าที่สามารถสะท้อนภาพแทนตัว ความรู้สึก มุมมอง และความคิดต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการทางการศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนที่กำลังศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีองค์ประกอบหลักสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ 1) ปรัชญาในการจัดการศึกษา 2) หลักสูตรการจัดการศึกษา 3) วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผลการศึกษา

แนวทางการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา หมายถึง แนวทางในการสร้างความเสมอภาคทางการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่มีจุดมุ่งหมาย 3 ประการคือ 1) นักเรียนต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 2) นักเรียนต้องได้รับการศึกษาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองและใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาศักยภาพหรือความถนัดของตนเองเพื่อการประกอบอาชีพหรือเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ 3) นักเรียนต้องสามารถใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและเสมอภาค

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ประกอบไปด้วย 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วย ผู้ปกครองและครอบครัว และสภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย รายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งมาจากโรงเรียน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 2) โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา 3) โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร และ 4) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมุมมองใหม่ ๆ ที่สะท้อนจากผู้ที่ได้ประสบเหตุโดยตรง
2. ความรับรู้ต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครสู่สังคม
3. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด วรรณกรรม เอกสาร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษา

- 1.1 หลักการจัดการศึกษา
- 1.2 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา
- 1.3 การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 1.4 เป้าหมายการจัดการศึกษากับการสร้างเสมอภาคทางการศึกษา

2. แนวคิดความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

- 2.1 แนวคิดของความเสมอภาคทางการศึกษา
- 2.2 แนวคิดของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
- 2.3 สถานการณ์และผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

3. แนวคิดการศึกษาแบบเล่าเรื่อง

- 3.1 แนวคิดของการศึกษาแบบเรื่องเล่า
- 3.2 งานวิจัยที่ใช้การศึกษาแบบเรื่องเล่าความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการ

ศึกษา

4. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

- 4.1 ความสำคัญของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- 4.2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 4.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
- 4.4 โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา
- 4.5 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดการจัดการศึกษา

หัวข้อแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนตาม เป้าประสงค์ขององค์การสหประชาชาติ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษา องค์ประกอบของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป้าหมายในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

1.1 หลักการจัดการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ได้ให้แนวคิดการจัดการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 โดยยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 4 หลักการ ได้แก่

1. หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่ปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงวัยมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและสามารถบรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะการทำงานเพื่อประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติต้องกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมโดยไม่ปล่อยปะละเลยหรือทิ้งใครไว้เบื้องหลัง (No one left behind)

2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้เรียนปกติ กลุ่มผู้เรียนด้อยโอกาสที่มีความยากลำบากและขาดโอกาสเนื่องด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจและภูมิสังคม ซึ่งรัฐต้องดูแลจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาสนับสนุนผู้เรียนกลุ่มนี้ให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพและความพร้อมอย่างเท่าเทียม กลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม อารมณ์ การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ รวมทั้งบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแล รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาร่วมกับเด็กปกติในกรณีที่สามารถเรียนได้ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคม หรือจัดให้เป็นพิเศษตามระดับความบกพร่อง

3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวทางการดำรงชีวิต และประพฤติปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างพอเพียง เท่าทัน และเป็นสุข การศึกษาจึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้ มีทักษะที่พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก โดยยึดหลักความพอประมาณ ที่เป็นความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการตัดสินใจที่มีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ อดทน พากเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

4. หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) การจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพให้กับประชาชนทุกคนเป็นพันธกิจที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน เนื่องจากรัฐต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการจัดการศึกษาที่ต้องครอบคลุมทุกช่วงวัย ทุกระดับ การศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สนองความต้องการและจำเป็นของแต่ละบุคคลและสนองยุทธศาสตร์ชาติและความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐจึงต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษาโดยบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมการจัดการศึกษา เสนอแนะ กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพ ของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาไว้ และใช้หลักการดังกล่าวเป็นตัวกำหนดสาระเนื้อหาของกฎหมายว่าด้วยการศึกษา ไว้ 3 ประการ คือ การศึกษาตลอดชีวิต การมีส่วนร่วมและการพัฒนาสาระการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต หลักการคือ ทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษานี้ต้องครอบคลุมทุกด้าน มิใช่เฉพาะชีวิตการทำงานเท่านั้น เพราะไม่เพียงบุคคลต้องพัฒนาตนเองและมีความสามารถในการประกอบอาชีพของตน แต่คนแต่ละคนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศโดยรวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้เพราะสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงนั้นได้อย่างเหมาะสม

2. การมีส่วนร่วม สังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนั้นแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมติดตามประเมิน ส่งเสริมให้กำลังใจและปกป้องผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อสังคมส่วนร่วม หลักการนี้ถือว่าอนาคตของประเทศและความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยเป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคน มิใช่ถูกจำกัดโดยตรงในการจัดการศึกษา ดังนั้น จึงเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการจัดการศึกษา ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและช่วยดูแลการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรม

3. การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลาให้ทันกับความรู้และการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนานี้มีทั้งทางการค้นคิดสาระและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ การประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระที่มี และการติดตามเรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้ว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญในการปรับปรุงตนเองให้ทันโลกและทันสมัย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมเพื่อประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้การรับความรู้มาถ่ายทอดโดยปราศจากดุลยพินิจอาจก่อความเสียหายโดยไม่คาดคิด จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะช่วยกันดูแลให้ความรู้ใหม่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนและสังคมอย่างแท้จริง (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2557)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ได้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นการศึกษาเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของประเทศ กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนทุกคน เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์

1. ประชากรวัยเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับ ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคจนจบการศึกษาภาคบังคับ

2. ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ
4. ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
5. เด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะออกจากระบบการศึกษา เด็กตกหล่น และเด็กออกกลางคัน ได้รับการช่วยเหลือให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในส่วนของสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2559) ได้ให้หลักการหรือแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ไว้ดังนี้

1. รัฐมีหน้าที่จัดการให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถพัฒนาขีดความสามารถที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลให้เต็มตามศักยภาพ จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อยกฐานะและชนชั้นในสังคม อันนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้

2. รัฐจะประกันโอกาสและความเสมอภาค ในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงเพศ ผิวสีชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม

3. แยกบทบาท อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐในฐานะผู้กำกับนโยบายและแผนผู้กำกับการศึกษา ผู้ประเมินผลการศึกษา ผู้ส่งเสริม สนับสนุน และผู้จัดการศึกษาออกจากกัน เพื่อมิให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และนำมาซึ่งการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพ มาตรฐานประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ภายใต้ความเป็นอิสระที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

4. รัฐพึงปฏิบัติต่อสถานศึกษา (ทั้งสถานศึกษาของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน สถานประกอบการ องค์กรเอกชน มูลนิธิ เป็นต้น) ภายใต้กฎ กติกา ระเบียบ วิธีปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

5. ทุกภาคส่วนของสังคมซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการได้รับการศึกษาของพลเมือง ต้องมีส่วนร่วมระดมทุนและร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ผ่านการเสียภาษีตามหลักความสามารถในการจ่าย (Ability to Pay) ซึ่งเป็นหน้าที่ของพลเมือง และการบริจาค รวมทั้งมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายตามอัตราค่าเล่าเรียนค่าธรรมเนียมการเรียน ค่าบริการ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นที่ได้รับเกินกว่าคุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนดตามอัตราที่สถานศึกษาเรียกเก็บ ตามหลักประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit Principle)

6. สถานศึกษาต้องบริหารและจัดการศึกษาที่แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อคุณภาพและมาตรฐานของบริการการศึกษาที่ให้แก่ผู้เรียน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนด

7. รัฐจะกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนากำลังคน จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษาคณะ/สาขาวิชา ที่สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อใช้เป็นกรอบในการส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรและการเงินเพื่อการศึกษา

8. หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน ต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย สนองตอบความต้องการของผู้เรียน ทั้งผู้ที่อยู่ในวัยเรียน และผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเป็นไปเพื่อสร้างคุณลักษณะนิสัย/พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 องค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 และทักษะการดำรงชีวิต รวมทั้งพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่ผู้เรียนสามารถทดสอบ วัดและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcome) เพื่อสะสมหน่วยการเรียนรู้ และเทียบโอน ทั้งการเรียนรู้ผ่านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเสมอภาคโดยรัฐนั้นเป็นหลักการที่คำนึงถึงการบริหารจัดการเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อให้บริการแก่ ประชาชนทุกคนให้ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพในแต่ละบุคคล หลักการนี้ยังคำนึงถึงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน การนำทรัพยากรทางสังคมมาใช้อย่างคุ้มค่า ตลอดจนการมีส่วนร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้การศึกษาเป็นหลักในการพัฒนาสังคมให้ผาสุกอย่างยั่งยืน

ปรัชญา เวสารัชช์ และคณะ (2550) ได้เสนอแนวคิดหลักการจัดการศึกษาของโลกสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การศึกษาเพื่อความเท่าเทียมในการเข้าถึงประโยชน์แห่งการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายทุกระดับ การศึกษายุคใหม่ต้องเจาะให้ถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายอย่างเท่าเทียมกันยิ่งขึ้น ทั้งนี้ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงประโยชน์แห่งการศึกษาย่อมนำมาซึ่งความเป็นธรรมในสังคม ไม่ว่าจะในมิติของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลื่อนฐานะทางสังคม หรือแม้แต่การลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม คนในอนาคตไม่ว่าจะอยู่ในฐานะอาชีพใด ต่างมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่ใส่ตัวทั้งสิ้น และเขาเหล่านั้นควรได้รับโอกาสที่การศึกษาหยิบยื่นให้อย่างเสมอภาค และถูกหยิบยกมาคำนึงในการกำหนดเป้าหมายในการศึกษาเช่นกัน

2. การศึกษาด้วยวิธีหลากหลาย สืบเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายยิ่งขึ้นของการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคนิควิธีการที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่มีรสนิยม

ความสนใจ แรงจูงใจ และแบบแผนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แม้กระทั่งอาจมีความแตกต่างกันใน ศักยภาพการเรียนรู้ ที่ต้องใช้วิธีการกระตุ้นและส่งเสริมเป็นพิเศษ การศึกษายุคใหม่ต้องหลุดกรอบ แนวทางเดิมแต่เพียงอย่างเดียวที่เน้นแต่การสอนแบบท่องจำ หากการศึกษายุคใหม่ ควรยึดถือตาม แนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ที่ชี้แนวทางการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ไว้อย่างชัดเจน เช่น การให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกทักษะการคิดการจัดการ การเรียนรู้ด้วยวิธี วิจัย เป็นต้น

3. การจัดการศึกษาทุกที่และทุกเมื่อ ระบบการศึกษายุคใหม่ต้องเป็นระบบที่หยิบยื่นโอกาส ให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างเท่าเทียม ในที่นี้การหมายถึงการที่ระบบการศึกษายุคใหม่ ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนศูนย์การเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ การ กระจายอย่างทั่วถึงไปยังพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะอยู่ใน ภาวะลำบากอย่างไร ก็มีโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เขาเรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆ โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่อีกต่อไป

4. การศึกษาเพื่อการนำพาตนเอง การศึกษาที่มีความหลากหลายและกระจายโอกาสให้คนได้ เรียนรู้อย่างไม่จำกัดพื้นที่หรือเวลา ย่อมทำให้คนยุคใหม่มีอิสรภาพในการค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ด้วย ตนเองได้โดยสะดวกทุกเวลา แต่ในขณะเดียวกันอิสรภาพและความสะดวกสบายเหล่านั้นก็ทำให้เกิด ปัญหาได้เช่นกัน ทั้งในแง่ปริมาณข้อมูลข่าวสารอันมหาศาล ทำให้จำเป็นต้องมีความสามารถในการ กลั่นกรองและเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ในการศึกษาครั้งนี้ระบบการศึกษายุคใหม่ต้อง ถือเป็นหน้าที่สำคัญในการสอนให้คนมีทักษะกระบวนการคิดที่ดี โดยเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าหา ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

Oxfam (2019) (องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำงานขับเคลื่อนเพื่อบรรเทาความยากจนทั่ว โลก) ได้อธิบายถึงหลักการและประโยชน์ของการศึกษาว่า เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังสำหรับโอกาสของ ทุกคน ซึ่งสามารถช่วยให้มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจนมีอำนาจที่เท่าเทียมกัน การศึกษา สามารถขับเคลื่อนพลวัตของสังคมด้วยการสร้างสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยการสร้างความเสมอ ภาคและความเท่าเทียมกันได้ ดังนี้

1. การศึกษาสามารถต่อสู้กับความยากจนได้ มีหลักฐานมากมายที่แสดงว่าการศึกษาจัดการ กับความยากจนได้ ความยากจนขั้นรุนแรงสามารถลดลงครึ่งหนึ่งได้ หากประชาชนได้รับศึกษาขั้น พื้นฐาน นโยบายการศึกษาแบบไม่เสียค่าใช้จ่ายช่วยเพิ่มการสร้างรายได้ของผู้คน และสามารถทำให้ ผู้คนพ้นจากความยากจน การศึกษาในระดับต้นนั้นขัดขวางการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยูเนสโกประมาณ การว่าในแต่ละปีการศึกษาทำให้ผู้ยากไร้มีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10 การศึกษาสามารถ นำไปสู่การทำให้ผู้คนมีสุขภาพที่ดีขึ้น ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ส่งเสริมการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยและสันติภาพ ส่งเสริมความยั่งยืน และการจัดการกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

2. การศึกษาสามารถต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้ จากหลักฐานจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าการลงทุนในด้านคุณภาพการศึกษาช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำของรายได้ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้เน้นย้ำว่า นโยบายที่มีประสิทธิภาพสามารถจัดการความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้ โดยองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ได้ทำให้การศึกษาระดับนโยบายในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ที่เพิ่มขึ้นในประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ The 2018 World Inequality (รายงานความเหลื่อมล้ำของโลก) ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการลงทุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมการศึกษาส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ของประชากรโดยทันที

3. การศึกษาสามารถต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำทางเพศได้ การศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มรายได้ให้กับประชากร อีกทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงและชายด้วย ปัญหาหนึ่งที่รุนแรงของรัฐบาลคือความเหลื่อมล้ำทางเพศ ซึ่งลดลงมากจากนโยบายการเรียนฟรี 15 ปี ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในระดับประถมศึกษาช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันทางเพศลงได้ แต่กระนั้นเองความเหลื่อมล้ำทางเพศยังคงดำเนินอยู่ในหลายประเทศ ข้อมูลจากประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลางแสดงให้เห็นว่าเด็กผู้หญิงจากครอบครัวยากจนมีแนวโน้มออกจากโรงเรียนมากที่สุด และมักมีแนวโน้มที่จะออกจากโรงเรียนเร็วขึ้นเนื่องต้องออกมาทำงานหรือแต่งงาน นอกจากนี้เด็กผู้หญิงมักจะต้องแบกรับภาระมากมายนอกเหนือจากการเรียน ได้แก่ บ้านมากมาย อาชีพ ตักน้ำ ทำอาหาร และทำความสะอาดบ้าน

4. การศึกษาสร้างโอกาสในการได้อาชีพที่ดี การศึกษาช่วยลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำ โดยการส่งเสริมให้คนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่ดีได้ด้วยการเพิ่มรายได้ให้คนจน โอกาสเหล่านี้มีความสำคัญอย่างมาก ในเอลซัลวาดอร์ ร้อยละ 47 ของผู้ใหญ่ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษามีอาชีพที่มั่นคง ในแอฟริกาใต้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มโอกาสของการจ้างงานได้ร้อยละ 45 - 60 ซึ่งตรงกันข้ามกับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพียงอย่างเดียว การศึกษามีความหมายสำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะในปากีสถาน หญิงวัยทำงานที่มีความดีทักษะการรู้หนังสือมีรายได้เกือบ 2 เท่าของผู้หญิงที่มีความรู้ต่ำ

5. การศึกษาช่วยลดช่องว่างทางสังคม หากเด็กทุกคนได้เรียนรู้และใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ นั้นจะกลายเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมที่น่าอยู่และเป็นธรรม การศึกษาสามารถช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างมั่นคง ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ การศึกษายังช่วยลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำในสังคม เช่น การส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความสามารถในการเพิ่มรายได้ของคนในสังคม ตลอดจน

สัมพันธ์อันดีในครอบครัวเป็นการลดความเหลื่อมล้ำเพื่อการต่อสู้กับความยากจน จากหลักฐานต่าง ๆ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของความเจริญงอกงามทางสังคม

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา นั้นมีเจตนารมณ์ในการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และเอกภาพทางการศึกษาให้กับเยาวชนที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน สังคม และโลกในมิติต่าง ๆ โดยการกำหนดให้ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาต้องหยิบยื่นโอกาสทางการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายตามเงื่อนไขของแต่ละบุคคล เพื่อให้มีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมหลักการจัดการศึกษาที่มุ่งหมายให้เกิดโอกาสและความเสมอภาคนั้นต้องไม่เพียงแต่จำกัดการศึกษาไว้ที่ห้องเรียนเท่านั้น แต่ต้องเป็นการสร้างกระบวนการที่ผสมผสานในการศึกษาตลอดทุกช่วงเวลาและทุกสถานที่เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

หลักการจัดการศึกษา มีความเชื่อมโยงกับการวิจัยในด้านการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเป็นแนวคิดที่สร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นให้สังคม จากการพัฒนาประชนให้มี ความสามารถพื้นฐานโดยมีทรัพยากรความรู้เพียงพอในการจัดการตนเองให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้

1.2 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา พบว่าการจัดการศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ส่วน ได้แก่ 1. ปรัชญาที่ใช้จัดการศึกษา 2. หลักสูตรที่ใช้จัดการศึกษา 3. วิธีวิทยาในการจัดการเรียนรู้ และ 4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

1. ปรัชญาในการจัดการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของประกอบสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะปรัชญาการศึกษาเป็นแนวทางที่ใช้กำหนดวิถีทางในการดำเนินรูปแบบของการจัดการศึกษา โดยที่ ซีรคัสคัตต์ อุปไมยอริซัย (2557) ได้แบ่งปรัชญาการศึกษาออกเป็น 5 ปรัชญา ซึ่งกล่าวได้โดยสรุป ดังนี้

1.1 ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) มีจุดมุ่งหมาย คือ 1) การถ่ายทอดความรู้จากบรรพชนสู่ชนรุ่นหลัง 2) การจดจำเนื้อหาวิชาให้ได้โดยการฝึกฝน ความพยายาม และความมีวินัย 3) ห้องเรียนมีความตายตัว ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ เน้นการบรรยาย 4) เน้นเนื้อหาทางวิชาการให้อ่านออกเขียนได้ 5) โรงเรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้าน และ 6) ครูเป็นผู้บทบาทอันสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนการเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียน

1.2 ปรัชญาานิรันตรนิยม (Perennialism) มีจุดมุ่งหมาย คือ 1) เชื่อมันว่าวัฒนธรรมในอดีตนั้นมีความดีงาม ผู้เรียนจึงควรต้องได้ศึกษาถึงแก่นสารของความดีงามตามความจริงในช่วงเวลานั้น ๆ 2) การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จึงควรเน้นการวิธีการแห่งปัญญา (Method of Intelligence) 3) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับตนเองมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเหตุผลและสติปัญญา และ 4) มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้นเพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.3 ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) มีจุดมุ่งหมายคือ 1) การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต 2) การเรียนรู้ต้องสัมพันธ์โดยตรงกับความสนใจของผู้เรียน 3) โรงเรียนต้องส่งเสริมให้ความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน 4) โรงเรียนเป็นต้นแบบของระบบประชาธิปไตย และเป็นสนามสำหรับเรียนรู้ชีวิตจริง 5) การเรียนรู้ด้วยการแก้ไขปัญหา และ 6) ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ผู้เรียน

1.4 ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) มีจุดมุ่งหมาย คือ 1) มุ่งเน้นเรื่องการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจที่รุมเร้ามนุษยชาติ 2) โรงเรียนกลายเป็นสถาบันทางสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ 3) ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นสถาบันที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักปฏิรูปสังคม และ 4) แนวคิดตามปรัชญาการศึกษานี้ ได้แก่ โรงเรียนชุมชน (Community School)

1.5 ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) มีความมุ่งหมายคือ 1) ให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง 2) เน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อความสำเร็จ 3) มุ่งเน้นความเชื่อสัตย์ 4) โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเอง และรู้จักเลือกอย่างอิสระ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปรัชญาที่ใช้ในการจัดการศึกษา

ปรัชญา	จุดเด่น	จุดด้อย	การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
1. สารัตถนิยม (Essentialism)	เน้นการอนุรักษ์ วัฒนธรรมค่านิยมของสังคมเพื่อให้ผู้เรียนดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	เนื้อหารายวิชาไม่มี ความยืดหยุ่น ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ติดต่อหรือเลือกตามความสนใจ	หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาไว้ล่วงหน้า ตรงตามตัวชี้วัด ผู้สอนสอนตามเนื้อหาที่กำหนด
2. นิรันตรนิยม	เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนมีเหตุผล มีระเบียบ พัฒนาสติปัญญาเป็นรายบุคคล	ผู้เรียนเป็นผู้รับ ความรู้อย่างเดียว	ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้จัดกิจกรรม รักษาระเบียบวินัยในห้อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนอย่างเท่าเทียมกัน

ปรัชญา	จุดเด่น	จุดด้อย	การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
3. พิพัฒนาการนิยม (Progressivism)	การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์	ผู้เรียนที่ขาดความสนใจจะไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร	การจัดการศึกษาโดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เน้นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์มอบหมายให้ผู้เรียนโดยผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ อาทิ โครงการงาน
4. อรรถิถิถานิถิม (Existentialism)	ผู้เรียนมีโอกาเลือกเรียนในวิชาที่นำมาพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่	การเรียนการสอนเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนต้องการเท่านั้น	ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสนทนาอภิปราย ผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเอง เลือกเรียนตามความสนใจ อาทิ ศิลปะ ดนตรี กีฬา การจัดกิจกรรมสามารถจัดนอกเหนือจากเวลาเรียนปกติ
5. ปฏิรูปนิถิม (Reconstructionism)	หลักสูตรเน้นการปฏิรูปสังคมให้เกิดความก้าวหน้า	เน้นกิจกรรมหรือปัญหาทางสังคมไม่เน้นเนื้อหาวิชาอื่น ๆ	การจัดการศึกษาจะเน้นในกลุ่มสาระสังคมศึกษา กิจกรรมมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักหน้าที่ที่มีต่อสังคมเน้นกระบวนการกลุ่มฝึกแก้ไขปัญหาาร่วมกันตามแนวทางประชาธิปไตย
6. แบบผสมผลสาน (Electicisim)	การนำแนวคิดที่ดีของแต่ละปรัชญามาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์แต่ละครั้ง	ขาดความต่อเนื่อง	สถานศึกษานำหลักปรัชญาแต่ละปรัชญามาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆที่หลากหลายตามแนวทางบริหารงานของผู้บริหารแต่ละคน

ปรับปรุงจาก สุรินทร เสถียรสิริวิวัฒน์ (2556)

สรุปคือ ปรัชญาที่ใช้ในการจัดการที่มีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้สังคม คือปรัชญาที่มีกระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม มุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการผลิตมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับโลกปัจจุบัน ปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสมจึงกลายเป็นคุณแจที่สำคัญในการช่วยสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดแก่ผู้เรียนและสังคม และสามารถทำให้โรงเรียนกลายเป็นสถาบันทางสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ได้

2. หลักสูตรการจัดการศึกษา นั้นมีรูปแบบหลักสูตรแต่ละรูปแบบได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา หรือความต้องการของสังคม โดย ชวลิต ชูก่าแพง (2559) ได้สรุปรูปแบบหลักสูตรที่สำคัญไว้ดังนี้

2.1 หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) มีรูปแบบดังนี้ 1) เนื้อหาของแต่ละวิชาจะแยกกันโดยเด็ดขาด และไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างสิ้นเชิง 2) แต่ละวิชาจะมีลำดับหลักเหตุผล การจัดเรียงเนื้อหา ตลอดจนขอบเขตวิชาเฉพาะตน 3) ไม่ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง และ 4) ยึดคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองและคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ได้เมื่อต้องการ

2.2 หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) คือหลักสูตรที่พยายามปรับปรุงมาจากหลักสูตรรายวิชา มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) จัดให้มีความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน 2) เนื้อหาซ้ำซ้อนกันร่วมกันวางแผนสอนร่วมกัน และ 3) มีความสัมพันธ์กันใน 3 ด้าน คือ สัมพันธ์ข้อเท็จจริง สัมพันธ์ในหลักเกณฑ์ และสัมพันธ์ตามหลักปฏิบัติสังคม

2.3 หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) มักมีวลีที่พยายามอธิบายรูปแบบของหลักสูตรแบบนี้ว่า “การสอนหลายวิชาเหมือนกับเป็นวิชาเดียว” ในระดับมัธยมศึกษามักจะพบความพยายามในการจัดหลักสูตรประเภทนี้ อาทิ การรวมวิชาสัตวศาสตร์ และพฤกษศาสตร์ เข้าเป็นวิชาชีววิทยา หรือ การรวมวิชาการเมืองการปกครอง สังคมวิทยา และวิชาอื่น ๆ จากสังคมศาสตร์เข้าเป็นวิชาประชาธิปไตยของไทย

2.4 หลักสูตรหมวดวิชาแบบกว้าง (Broad fields Curriculum) โดยมีแนวคิดที่ว่าแต่ละวิชามีคุณค่าต่อกัน โดยการพยายามให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ เป็นการสร้างมโนทัศน์กว้าง ๆ ได้แก่ มนุษย์กับสังคม ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรแบบนี้ อาทิ วิชาสังคมศึกษา ภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป

2.5 หลักสูตรแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งสนองความต้องการและความสนใจเรียนของผู้เรียน วิธีการคือใช้วิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น โดยทั่วไปแล้วหลักสูตรแกนจะประกอบไปด้วยวิชาสังคมศึกษากับภาษาศาสตร์ สอนโดยหลักสูตรเดียวแต่ใช้เวลาตั้งแต่ 2 คาบขึ้นไป อาทิ ชีวิตกับการเมือง ปัญหาประชากร

2.6 หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมกับปัญหาสังคม (Social Activities And Problem Curriculum) หลักสูตรนี้มีลักษณะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีที่ยึดถือ มี 3 ทฤษฎี ได้แก่ 1. เชื่อว่าหลักสูตรควรตรงกับการดำเนินชีวิตจริงในสังคม 2. เชื่อว่าหลักสูตรควรมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตในสังคมในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดของโรงเรียนชุมชน และ 3. เชื่อว่าเป้าประสงค์ที่สำคัญคือการปรับปรุง

ชุมชน โรงเรียนมีหน้าที่ในการเป็นสถาบันอบรมสั่งสอนนักเรียนโดยตรง โดยลักษณะสำคัญของหลักสูตรนี้คือการเน้นที่กิจกรรมมากกว่าวิชาการ

2.7 หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Need And Interest Of Individual Curriculum) เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นหลักสูตรขึ้นตามความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของประชากรที่จะเรียนตามหลักสูตรนั้น หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสูง และสอดคล้องกับความต้องการสนใจของผู้เรียนเฉพาะราย

2.8 หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ผ่านมาโดยการรวบรวมความรู้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การจัดหลักสูตรนี้ได้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

2.9 หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยรูปแบบการบูรณาการ มีดังนี้ 1) บูรณาการภายในหมวดวิชา 2) บูรณาการภายในหัวข้อหรือโครงการ และ 3) บูรณาการโดยการผสมผสานปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคม

2.10 หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards – based Curriculum) คือ หลักสูตรที่มีมาตรฐานเป็นเป้าหมาย หรือเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถบรรลุมาตรฐานที่กำหนด

อัญชลี สารรัตน์ (2562) ได้กล่าวว่าหลักสูตรคือ แนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรถูกกำหนดจากบรรทัดฐานและคตินิยมทางสังคมและความเชื่อเกี่ยวกับบทบาท ความรับผิดชอบของการเป็นสถานศึกษาที่ดี ธรรมชาติของความรู้และการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของผู้สอน โดยแบ่งออกเป็นหลักสูตร ดังนี้

1.1 แนวคิดที่เน้นวิชาการ (Academic Rationalism) แนวคิดนี้จะให้ความสำคัญกับการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ และใช้ความรู้เหล่านั้นอย่างถูกต้องตามศาสตร์แนวคิดนี้ จึงค่อนข้างอนุรักษนิยม โดยผู้เรียนจะถูกมองเป็นผู้รับความรู้จากผู้สอนและดูเหมือนจะเน้นความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตรมากกว่าการทำให้เกิดการเชื่อมโยงข้ามหลักสูตร

1.2 แนวคิดที่เน้นประสิทธิภาพสังคมและเศรษฐกิจ (Social and Economic Efficiency) แนวคิดนี้มองว่าหน้าที่หลักของการศึกษาคือการพัฒนาทุนมนุษย์หลักสูตรจะถูกออกแบบเพื่อเตรียมพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเตรียมคนเพื่อการมีงานทำ การศึกษาจึงเปรียบเหมือนเข้าหลอม

1.3 แนวคิดที่เน้นการปฏิรูปสังคม (Social Reconstructionism) แนวคิดนี้ถูกมองในเชิงลบว่า ผลิตคนเพื่อออกไปเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสังคม มองว่าสังคมมีปัญหา เช่น ความไม่ยุติธรรม ความไม่เสมอภาค หลักสูตรจึงมีหน้าที่ผลิตคนให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ในสังคม และเข้าไปแสดงพลังในการสร้างสังคมให้ดีขึ้น หลักสูตรและการเรียนการสอนจะเน้นการทำให้ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมกับปัญหาหรือประเด็นปัญหาต่างๆ ในสังคม เพื่อฝึกการค้นหาหรือเรียนรู้การแก้ปัญหาสังคม

1.4 แนวคิดที่เน้นศาสนาและระบบการปกครอง แนวคิดนี้มองว่าสถานศึกษามีหน้าที่หลักในการปลูกฝัง ถ่ายทอดความคิด ความเชื่อทางศาสนาและการเมืองการปกครองผ่านหลักสูตร เช่น หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ อิสลาม พุทธ เป็นต้น หรือถ้าเป็นระบบการปกครองก็ได้แก่ การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ระบบการปกครองแบบเผด็จการ และระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นต้น

1.5 แนวคิดที่เน้นความก้าวหน้า (Progressivism) แนวคิดนี้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรมุ่งตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน เช่น ความถนัด ความสนใจ เพื่อต่อยอดและส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนรวมทั้งช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความยุ่งยากในการเรียนรู้หรือมีข้อจำกัดทางร่างกายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความก้าวหน้า ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ความรู้หรือเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นและเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.6 แนวคิดที่เน้นความหลากหลายของการรู้คิด (Cognitive Pluralism) แนวคิดนี้ตอบสนองต่อพหุปัญญา ตามที่กำหนดโดย Gardner ในปี 1985 และตอบสนองสมรรถนะและเจตคติที่หลากหลายของคน แนวคิดนี้จะมองคนต่างจากแนวคิดที่สองที่มองคนเป็นทุนมนุษย์ อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมยุคเทคโนโลยีที่เน้นนวัตกรรม ผู้เรียนจึงถูกมองเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ต้องสร้างทักษะสมรรถนะให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยที่ อัญชลี สารรัตน์ (2562) ยังได้เปรียบเทียบความแตกต่างของตาสหสูตรไว้ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบหลักสูตร

แนวคิด	องค์ประกอบ			
	ความตั้งใจ/ เป้าหมาย	เนื้อหา	วิธีการ การเรียนรู้	ประเมิน ผลการเรียนรู้
1. เน้นวิชาการ (Academic Rationalism)	เพื่อส่งเสริม สติปัญญา ทักษะ การรู้คิด และ วิธีการเรียนรู้	เน้นความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่อยู่ ในวิชาต่างๆ	สอนเน้นเนื้อหา คุณธรรม และวิธี สืบเสาะหาความรู้	เน้นการสอบวัด ความรู้ในเนื้อหาที่ เรียนไปอย่าง เข้มข้น

แนวคิด	องค์ประกอบ			
	ความตั้งใจ/ เป้าหมาย	เนื้อหา	วิธีการ เรียนรู้การ	ประเมิน ผลการเรียนรู้
2. เน้นประสิทธิภาพ สังคม และเศรษฐกิจ (Social and Economic Efficiency)	เตรียมคนให้เป็น ทุนมนุษย์ของ สังคมปัจจุบันและ อนาคต	เน้นความรู้และ ทักษะที่สอดคล้อง กับการทำงาน หรือการมีงานทำ	สอนให้รู้จักการ ประยุกต์ความรู้ และทักษะไปใช้	เน้นการวัด ความสามารถของ ผู้เรียนในการ ประยุกต์ความรู้ และทักษะไปใช้
3. เน้นการปฏิรูปสังคม (Social Reconstructionism)	หลักสูตรเป็น ตัวแทนในการ วิเคราะห์ วิพากษ์ สังคม ปฏิรูปและ เปลี่ยนแปลงสังคม	เน้นเนื้อหาแนวคิด อุดมการณ์และ ประเด็นที่เป็น ความจำเป็นของ สังคม	การสอนให้ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมกับ กิจกรรมของ ชุมชนและสังคม	เน้นการให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในการ ประเมินตนเอง
4. เน้นศาสนาและ ระบบการปกครอง	เหนี่ยวนำให้ผู้เรียน มีศรัทธาในศาสนา หรือระบบการ ปกครอง	เน้นความเชื่อและ การปฏิบัติในหลัก คำสอนทางศาสนา หรือระบบการ ปกครอง	เน้นการสั่งสอนให้ มีความเชื่อและ การปฏิบัติในหลัก คำสอนทางศาสนา หรือระบบการ ปกครอง	เน้นการผูกติดกับ ความเชื่อและการ ปฏิบัติในหลักคำ สอนทางศาสนา หรือระบบการ ปกครอง
5. เน้นความก้าวหน้า (Progressivism)	จัดโอกาสให้ผู้เรียน ได้พัฒนาสติปัญญา และความสามารถ ส่วนบุคคล	เน้นการบูรณาการ ความรู้และ กระบวนการ เรียนรู้แบบองค์ รวม	เน้นกิจกรรมและ การเรียนรู้ด้วย ตนเอง โดยครูมี หน้าที่เป็นผู้ อำนวยความสะดวก	เน้นการวัดผลเชิง คุณภาพเพื่อแสดง ความพยายาม วิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้
6. เน้นความหลากหลาย ของการรู้คิด (Cognitive Pluralism)	เพื่อส่งเสริม สมรรถนะและเจต คติที่หลากหลาย ของผู้เรียน	การต่อรองเนื้อหา ที่จะเรียนหรือการ เลือกเนื้อหาและ ผลลัพธ์จากที่มีอยู่ อย่างหลากหลาย	เน้นกิจกรรมและ การเรียนรู้ด้วย ตนเอง โดยครูมี หน้าที่เป็นผู้ อำนวยความสะดวก	เน้นการวัดผลเชิง คุณภาพเพื่อแสดง ความพยายาม เข้าถึงความ หลากหลายของ การเรียนรู้

สรุปได้ว่า หลักสูตรการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความ เป็นพลเมืองไทยและพลโลกเป็นหลักสูตรที่ยึดเอากิจกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมเป็นหลัก เพื่อให้ ผู้เรียนจะได้นำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง เนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียน หรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนประสบอยู่

3. วิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้

ในศตวรรษที่ 21 ที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษานั้น เน้นกระบวนการที่เน้นให้ ผู้เรียนมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียน ดังที่มีนักวิชาการได้สรุป ไว้ว่า

3.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) ครอบคลุมวิธีการ จัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี อาทิ (วีรยุทธ พลายเล็ก, 2563)

3.1.1 การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning): PBL มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอยู่ 2 ประการ คือ 1) นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาวิชาการได้ตามความ ต้องการ และ 2) สร้างและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา

3.1.2 การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning): CB เป็นรูปแบบการสอนที่พัฒนามาจาก การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) ซึ่งเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการสอนแบบเดิม ผู้สอนจะมีกำหนดการสอนที่ชัดเจน ตั้งแต่ บทที่ 1 ไปเรื่อย ๆ จนจบเนื้อหาในหลักสูตรนั้น ๆ ลักษณะการสอน แยกออกเป็นวิชาอย่างชัดเจน แต่ การสอนแบบ CBL นั้น ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สอนบรรยายเนื้อหาต่าง ๆ อย่างละเอียด มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

3.1.3 การสอนแบบสืบเสาะ (Inquiry based Learning): IBL การจัดการ เรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการคิดหาเหตุผล ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ค้นหาหรือสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งใด สิ่งหนึ่งเป็นวิธีที่อยู่บนพื้นฐานของแนว Constructivism เน้นการปฏิบัติจริงมากที่สุด เน้นให้ผู้เรียน เป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ด้วยตนเองความรู้ที่จะได้จะคงถาวรอยู่ในความจำระยะยาว ครู ไม่สามารถสร้างได้ แต่เป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้จนค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ ถูกต้องด้วยตนเอง โดยครูตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและ สามารถนำวิธีการแก้ปัญหานั้นมาแก้ปัญหาได้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมให้นักเรียนได้คิด เพื่อค้นคว้าหาความรู้ความจริงด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นคว้า วิธีการแก้ปัญหาได้เอง ดังนั้น การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก

ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เน้นกิจกรรมของนักเรียนเป็นสำคัญ ครูมีหน้าที่จัดสภาพการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงหลักการและพื้นฐานทางจิตวิทยาด้วย

3.2 การเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการ สร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ วิธีการสอนของผู้สอน รูปแบบการเรียนรู้ผู้เรียน สื่อการเรียนการสอน ช่องทางการสื่อสาร และรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับเนื้อหา ผู้เรียนกับบริบทในการเรียนรู้ที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น ความยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดจากการเรียนการสอน (ทศพร ดิษฐ์ศิริ, 2563)

รูปแบบการสอนที่ใช้ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence Theory) คือ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเก่งความฉลาดของบุคคล โดยความเก่งความสามารถและความฉลาดดังกล่าวนั้นถูกควบคุมโดยสมองแต่ละส่วน หากสมองส่วนที่ควบคุมความเก่งนั้นได้รับความกระทบกระเทือนจนผิดปกติจะทำให้ความเก่งด้านนั้นหมดไปหรือพัฒนาได้ไม่เต็มที่ หรือไม่สามารถแสดงออกซึ่งความเก่งนั้นๆ ได้และด้วยสติปัญญาความสามารถที่หลากหลายของบุคคลที่มีความสามารถที่มาจากการถูกควบคุมโดยสมองแต่ละส่วน และการพัฒนาสมองต้องได้รับการเลี้ยงดูจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมการส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีเป้าหมาย คิดอย่างมีเหตุผลและต้องจัดให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พหุปัญญามี 8 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) 2) ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical – Mathematical Intelligence) 3) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual – Spatial Intelligence) 4) ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily – Kinesthetic Intelligence) 5) ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) 6) ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) 7) ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) และ 8) ปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา (Naturalist Intelligence) (ธนลาวัลย์ เพียรคำ, 2561)

สรุปได้ว่า รูปแบบวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และมีความเหมาะสมกับกับการจัดการเรียนการสอนในบริบทที่ต่างกัน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ความรู้จากกลวิธีอันหลากหลายซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างคุณภาพทางการศึกษาให้เกิดแก่ผู้เรียน อันนำไปสู่การสร้างความสำเร็จทางการศึกษา

4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยที่ ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2564) ได้กล่าวถึง แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ว่า

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีการประกาศฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวัดประเมินผู้เรียนประกอบด้วย ความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา แนวการจัดการศึกษา โดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ตามความมุ่งหมายในการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยแบ่งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

4.1 แนวคิดการวัดประเมินการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียน ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการวัดประเมินตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ในบทนี้ได้ยกตัวอย่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย วิสัยทัศน์หลักการ จุดมุ่งหมายสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ตัวชี้วัด และแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียน โดยการประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย อาทิ การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมินชิ้นงานภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ

4.2 แนวคิดการวัดประเมินการเรียนรู้ในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการสรุปผลการประเมินผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งสะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยผลการประเมินนำไปเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนในภาพรวม รวมถึงการประกันคุณภาพการศึกษา

4.3 แนวคิดการวัดประเมินการเรียนรู้ในระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง โดยผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์รวบยอดของผู้เรียนที่ดำเนินการโดยมีสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (สทศ.) เป็นผู้ดำเนินการออกข้อสอบและจัดสอบทั่วประเทศ ตัวอย่างเช่น การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test; O-NET)

4.4 การวัดประเมินระดับนานาชาติเป็นการวัดประเมินที่มุ่งเปรียบเทียบคุณภาพของผู้เรียนระหว่างประเทศ อาทิ โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme

For International Student Assessment หรือ PISA) โครงการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทยเทียบกับนานาชาติ (Trends In International Mathematics And Science Study; TIMSS)

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการศึกษาที่สำคัญ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ตามความมุ่งหมายในการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีความเกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา โดยกล่าว คือ การวัดผล การศึกษาต้องสามารถสะท้อนคุณค่าของผู้ถูกประเมินได้อย่างเหมาะสมและยุติธรรม การวัดและประเมินผลการศึกษาที่สร้างสรรค์ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ถูกสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

1.3 การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การสหประชาชาติ หรือ UNESCO (2016) ได้กล่าวถึงการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน (ซึ่งมีวาระสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2030) ด้วยตระหนักถึงบทบาทสำคัญของการศึกษา การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาเป็นอย่างมาก และยังมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืนอื่นๆ อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการส่งเสริมสุขภาพพลานามัย การเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงาน การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Educations for Sustainable Development : ESD) ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมีความครอบคลุม บูรณาการ เป็นแรงกระตุ้น และมีความเป็นสากลซึ่งได้รับกระบวนทัศน์จากการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงชีวิตของบุคคล ชุมชน และสังคมโดยไม่มีทิ้งใครไว้ข้างหลัง เป้าหมายย่อยของการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีกำหนดเสร็จสิ้นภายในปี พ.ศ. 2573 ประกอบด้วย

1. สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และไม่มีค่าใช้จ่าย นำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิผล
2. สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนเข้าถึงการพัฒนา การดูแล และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ เพื่อให้เด็กเหล่านั้นมีความพร้อมสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา
3. สร้างหลักประกันให้ชายและหญิงทุกคนเข้าถึงการศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพ ในราคาที่สามารถจ่ายได้

4. เพิ่มจำนวนเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะที่เกี่ยวข้องจำเป็น รวมถึงทักษะทางด้านเทคนิค และอาชีพสำหรับการจ้างงาน การมีงานที่มีคุณค่า และการเป็นผู้ประกอบการ

5. ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศด้านการศึกษา และสร้างหลักประกันว่ากลุ่มที่เปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการ ชนพื้นเมือง และเด็ก เข้าถึงการศึกษาและการฝึกอาชีพทุกระดับอย่างเท่าเทียม

6. สร้างหลักประกันว่าเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงในสัดส่วนสูง สามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้

7. สร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึง การศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและการไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมืองของโลก และความชื่นชมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการที่วัฒนธรรมมีส่วนร่วม ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่

1. สร้างและยกระดับสถานศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์การศึกษาที่อ่อนไหวต่อเด็ก ผู้พิการ และเพศภาวะ และจัดให้มีสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ปราศจากความรุนแรง ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน

2. เพิ่มจำนวนทุนการศึกษาทั่วโลกที่ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศพัฒนาน้อยที่สุด รัฐกำลังพัฒนาที่เป็นเกาะขนาดเล็ก และประเทศในทวีปแอฟริกา เพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา รวมถึงการฝึกอาชีพ และโปรแกรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านเทคนิค วิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ ในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ

3. เพิ่มจำนวนครูที่มีคุณวุฒิ รวมถึงการดำเนินการผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศในการฝึกอบรมครูในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศพัฒนาน้อยที่สุด และรัฐกำลังพัฒนาที่เป็นเกาะขนาดเล็ก

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ (2565) ได้แปลจากรายงานเรื่อง “Issues and Trends in Education for Sustainable Development” บทที่ 1 “จากวาระที่ 21 สู่เป้าประสงค์ที่ 4.7 : การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ว่าการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการศึกษาที่ “เปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนได้รับความรู้ ทักษะ ทศนคติและค่านิยมที่จำเป็นต่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน” นอกจากนี้ ยังหมายถึง “การรวมประเด็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สำคัญไว้ใน การเรียน การสอน เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ความหลากหลายทางชีววิทยา การลดความยากจน และการบริโภคอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยวิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยส่งเสริมและเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการส่งเสริมสมรรถนะเช่น การคิดวิเคราะห์ จินตนาการแห่งอนาคต และการตัดสินใจในเชิงความร่วมมือ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่

ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่มีความเป็นพลวัต และรูปแบบการสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างพลังประชาชนในทุกช่วงอายุ เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสหวิทยาการ และการบูรณาการแบบข้ามสาขา โดยไม่มีสาขาวิชาใดจะสามารถอ้างสิทธิ์การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่าเป็นเรื่องเฉพาะตนได้ แต่ทุกสาขาวิชาสามารถจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยลำพังหรือเป็นกลุ่มคณะได้

นพพร จันทร์นำชู (2563) ได้ให้ความหมายของการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า การศึกษาเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับประชาชนมีทักษะและความชำนาญเฉพาะด้านในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้ประชาชนชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น มีการสร้างงานที่มีคุณค่า มีการกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ การจัดการศึกษาที่ปลูกฝังทัศนคติที่ดีและมีการขัดเกลาทางสังคมให้ประชาชนมีวิถีคิดและค่านิยมทางสังคมที่เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ ย่อมส่งผลให้ประชาชนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และมีการพัฒนาการทางสังคมทั้งการมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเสมอภาคและมีส่วนร่วม มีสังคมที่ยุติธรรมและสงบสุข เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมและความต้องการของชุมชน ย่อมทำให้การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษามีความเหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อย่างแท้จริง การกำหนดนโยบายทางการศึกษากับการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นจะต้องประสานกันและมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกันการสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว

ชื่นชนก โควินท์ (2563) ได้กล่าวถึงกระบวนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ดังนี้ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for sustainable development หรือ Education for sustainability) คือการปลูกฝังค่านิยม การฝึกทักษะการคิด และการสร้างอุปนิสัยแก่ผู้เรียนเพื่อการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนของตน และการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการสร้างอนาคตให้กับส่วนรวม ที่มีความยุติธรรมและความยั่งยืน

ขวัญภา อุณหกานต์ (2562) ได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ไว้ 4 ประการ โดยสรุปดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรการศึกษา จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา สามารถพึ่งตนเอง และร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ หลักสูตรต้องมีลักษณะวิธีการและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามกรอบหลักสูตรที่กำหนด

2. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษา นับเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งที่รับผิดชอบจัดการศึกษาของชาติโดยตรง จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มี ทั้งความรู้และความสามารถและเทคนิควิธีในการปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner – Center) ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรมมีความสำนึกและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน รวมทั้งต้องพัฒนาระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้ประกอบอาชีพครู ต้องสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนกระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพมีความสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม ให้เป็นผู้รู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุผลและผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด รักการเรียนรู้

4. การปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษาการบริหารและการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานการศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการให้มีเอกภาพ ต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยเน้นสถานศึกษาเป็นหลัก ตลอดจนให้บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมทั้งต้องพัฒนาระบบการวางแผนและให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

สรุปได้ว่า การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน คือกระบวนการที่มุ่งให้การจัดการศึกษาเป็นกลไกในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพโดยการส่งเสริมให้เกิดการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนทัศน์ที่มีต่อการศึกษา การจัดวางนโยบาย วิธีการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาบุคลากรให้เหมาะกับการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการเผชิญกับผลกระทบจากการพัฒนาของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสุขพร้อม ๆ กับการดำรงและสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับนิเวศให้สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นมิตรซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน

การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี่คือ ความเชื่อมโยงกันของจุดประสงค์ในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้เป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างเอกภาพทางสังคม ทั้งนี้แนวคิดการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนยังสอดคล้องกับแนวคิดการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ 1) การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยการยกระดับ

คุณภาพสถานศึกษา หลักสูตร ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และสร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาให้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่และปลอดภัย 2) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทัศน์ต่าง ๆ และเทคโนโลยี และ 3) การลดความเหลื่อมทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ตามความสามารถและได้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

1.4 เป้าหมายการจัดการศึกษากับการสร้างเสมอภาคทางการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) 5 ประการประกอบด้วย เป้าหมายและตัวชี้วัดที่สำคัญ ดังนี้

1. ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ประชากรกลุ่มอายุ 6 – 14 ปีทุกคนได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าที่รัฐต้องจัดให้ฟรีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้เรียนพิการได้รับการพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการทางการศึกษาที่เหมาะสมทุกคน และประชากรวัยแรงงานมีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เป็นต้น

2. ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา 15 ปี เป็นต้น

3. ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น นักเรียนมีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไปเพิ่มขึ้น และคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) ของนักเรียนอายุ 15 ปีสูงขึ้น เป็นต้น

4. ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ร้อยละของสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกลดลง มีระบบบริหารงานบุคคล ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งมีกลไกส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา เป็นต้น

5. ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น อันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้าน การศึกษาดีขึ้น สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษา และจำนวน สถาบันอุดมศึกษาที่ติดอันดับ 200 อันดับแรกของโลกเพิ่มขึ้น เป็นต้น

คณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2562) ได้กำหนดเป้าหมายเรื่องและประเด็นการ ปฏิรูปการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ใน แผนการปฏิรูปประเทศด้านศึกษา (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2561 – 2565 สำหรับการลดความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา (Reduce Disparity in Education) เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเสมอภาคทาง การศึกษา (Equity in Education) ประกอบด้วย

1. โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ (equity in access)
2. โอกาสในการได้รับทางเลือกในการศึกษาและการเรียนรู้พัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพ ของผู้เรียน (Equity in Choosing Appropriate Process in Education)
3. โอกาสในการได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพที่ เหมาะสมกับศักยภาพตามความถนัดของผู้เรียน (Equity in Benefiting from Aptitude - Based Quality of Education) ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหรือผลอันพึงประสงค์และผลสัมฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา

เป้าหมายรวม คือ เด็ก เยาวชน และประชาชน ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ทุกคน มีความเสมอภาคในโอกาสพัฒนาตนเองตามศักยภาพและเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมถึง เสริมสร้างพัฒนาครูและสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ตลอดจนวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ที่ นำไปใช้ได้จริงเพื่อยกระดับความสามารถของคนไทยได้อย่างยั่งยืน

เป้าหมายเร่งด่วน มี 4 ข้อ ได้แก่ 1) นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษในสถานศึกษาในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไขให้เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษาของครอบครัวผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบันมากกว่า ร้อยละ 75 2) ครูและสถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษมากกว่าร้อยละ 50 จำนวน ไม่น้อยกว่า 500 แห่ง ได้รับการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ 3) มีระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลระดับชาติเพื่อบูรณาการข้อมูลเลข 13 หลักจาก หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง 6 กระทรวงเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่เด็กเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาส 4) สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนที่ยุติการศึกษาทั้งก่อนและหลังสำเร็จ การศึกษาภาคบังคับเนื่องจากความยากจนและด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถศึกษาต่อจนสำเร็จ การศึกษาขั้นพื้นฐานปีละ 12,000 ทุน

เป้าหมายระยะสั้น มี 8 ข้อ ได้แก่ 1) นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษในสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไขให้เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของครอบครัวผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบันมากกว่าร้อยละ 95 2) ครูและสถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษมากกว่าร้อยละ 50 จำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ได้รับการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ 3) จำนวนเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานลดลงมากกว่าร้อยละ 25 4) อัตราการหลุดออกจากระบบการศึกษาภาคบังคับลดลงมากกว่าร้อยละ 25 5) อัตราการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ของนักเรียนยากจนด้อยโอกาสเพิ่มสูงขึ้นมากกว่า 2 เท่า 6) อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในสถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจนและด้อยโอกาสมากกว่าร้อยละ 50 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 10 เกิดสถาบันต้นแบบการผลิตและพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา 7) สัดส่วนเด็กปฐมวัยในครอบครัวผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์มากกว่าร้อยละ 50 มีความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการศึกษา (School Readiness) 8) การจัดสรรงบประมาณด้านศึกษาของประเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equitybased budgeting) มีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5

เป้าหมายระยะกลาง - ระยะยาว มี 10 ข้อ ได้แก่

1. นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษในสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไขให้เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของครอบครัวผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบันมากกว่าร้อยละ 99
2. ครูและสถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษมากกว่าร้อยละ 50 จำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 75 ได้รับการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์
3. จำนวนเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานลดลงมากกว่าร้อยละ 50
4. อัตราการหลุดออกจากระบบการศึกษาภาคบังคับลดลงมากกว่าร้อยละ 50
5. อัตราการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ของนักเรียนยากจนด้อยโอกาสเพิ่มสูงขึ้นมากกว่า 3 เท่า
6. อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในสถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจนและด้อยโอกาสมากกว่าร้อยละ 50 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 25
7. เกิดสถาบันต้นแบบในการผลิตพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาใน 5 ภูมิภาคของประเทศ
8. ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้โอกาสที่เสมอภาคในการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพไม่น้อยกว่าปีละ 50,000 คน

9. สัดส่วนเด็กปฐมวัยในครอบครัวผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์มากกว่าร้อยละ 80 มีความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการศึกษา (School Readiness)

10. การจัดสรรงบประมาณด้านศึกษาของประเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity-based budgeting) มีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5

การศึกษาที่มีคุณภาพให้ทุกคนในสังคมเข้าถึงและได้รับโอกาสคือการสร้างความเสมอภาคด้วยการสร้างโอกาสไม่มีการเหลื่อมล้ำในทางการศึกษา และสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจของแต่ละปัจเจก ไม่ให้โอกาสทางเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่เฉพาะคน เฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงที่จะสร้างการกระจุกตัวของเมืองเฉพาะกลุ่มอีกด้วย การศึกษาจึงเป็นช่องทางหยุดยั้งการถ่ายทอดความยากจน จากรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูกหลานได้ และยังลดความไม่เท่าเทียมทางโอกาสในการสร้างเศรษฐกิจอีกด้วย และการศึกษาช่วยสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการพัฒนาระหว่างเมืองและระหว่างภูมิภาคอีกด้วย

แนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งขจัดความยากจนและลดการเหลื่อมล้ำจึงมีข้อเสนอ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาบนหลักแห่งการกระทำที่ทัดเทียมกัน (Equalization System) หรือเสมอภาคกัน เพื่อช่วยเหลือกลุ่มคน หรือพื้นที่ที่ยังอ่อนแอ ล้าหลังให้ตั้งตัว เพื่อคงอยู่และพัฒนาขึ้นมาให้ใกล้เคียงหรือทัดเทียมกับกลุ่มคนหรือพื้นที่อื่นได้

2. การศึกษาฟรีมีคุณภาพถ้วนหน้าสำหรับเด็กทุกกลุ่มทุกคน ต้องสร้างกลไกให้เด็กทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่ง่าย สะดวก มีความพร้อมที่จะอยู่ในระบบการศึกษาให้นานที่สุด เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ ความสามารถและวุฒิภาวะที่จะพึ่งตนเองและรับผิดชอบต่อสังคมได้

3. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) เป็นเครื่องมือปฏิรูปคนให้เป็นพลเมืองที่พร้อมจะรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการศึกษาที่สร้างพลเมืองให้ยึดโยงอยู่กับผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักก่อนส่วนตน และมีความพร้อมและความสามารถที่เพียงพอในการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

4. การศึกษาที่ต้องตอบสนองการแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพราะเป็นที่รวมอยู่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

5. การศึกษาต้องมุ่งปฏิรูปครู เพื่อการผลิตสร้างครูทั้งระบบคือแนวคิด หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เพื่อให้ครูเป็นต้นทางและตัวแบบของเด็กและเยาวชนของสังคมประชาธิปไตย

6. การพัฒนาการเรียนการสอนเสริมด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ของผู้เรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งจะไม่เป็นข้ออ้างในการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาที่จะส่งถึงตัวเด็ก (ทิพย์พาวร ตันตีสุนทร, 2563)

วิจารณ์ พานิช (2566) ที่ปรึกษาคณะกรรมการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้นิยามจุดมุ่งหมายของการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า การศึกษาต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ซึ่งหมายถึงเป็นการศึกษาที่หนุนให้พลเมืองไทยมีสมรรถนะเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีและทำหน้าที่พลเมืองที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมในสภาพสังคมที่มีลักษณะดังกล่าวแล้ว จึงจะเป็นการศึกษาที่นำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ระบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องส่งมอบผลลัพธ์การเรียนรู้คุณภาพสูง และมีความเสมอภาค แต่ระบบการศึกษาของประเทศส่วนใหญ่ในโลก (รวมทั้งประเทศไทย) ไม่ได้ส่งมอบผลลัพธ์ดังกล่าว ดังเสนอไว้ในรายงานของธนาคารโลกเรื่อง World Development Report 2018: Learning to Realize Education's Promise โดยมีปัจจัยสำหรับการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสิ้น 16 ประการ ดังนี้

1. เป้าหมายการศึกษาที่สอดคล้องกับยุคสมัย
2. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)
3. ระบบประเมินบูรณาการกับการเรียนรู้
4. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ
5. การพัฒนา 8 มิติของการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก
6. การพัฒนาครูและผู้บริหาร
7. การสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน
8. การเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
9. ระบบการศึกษาของคนทุกวัย
10. ระบบการเรียนรู้บูรณาการอยู่กับการทำงาน และการดำรงชีวิต
11. ระบบและกลไกการวิจัยและพัฒนาการศึกษา
12. การดำเนินการป้องกันและขจัดความชั่วร้ายในระบบการศึกษา
13. การดำเนินการเพื่อส่งเสริมการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของคนเล็กคนน้อยในระบบการศึกษา
14. ปวงชนเพื่อการศึกษา (All for Education)
15. ทักษะหรือสมรรถนะว่าด้วยการเรียนรู้
16. มุ่งพัฒนาความเป็นพลโลก (Global Citizen) และเพื่ออนาคต

สรุปได้ว่า เป้าหมายในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษานั้นเป็นการกำหนดกรอบเป้าหมายของการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้เป็นรูปธรรม โดยการกำหนดเวลาและจำนวนของผู้ที่ได้รับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ลดลง โดยการนโยบายที่ส่งเสริมให้คุณภาพทางการศึกษานั้นมีความเท่าเทียม และทั่วถึงทุกคน

สำหรับเป้าหมายในการจัดการศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับแนวทางในการช่วยกำหนดกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา คือ 1) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ 2) การสร้างโอกาสในการได้รับทางเลือกในการศึกษาและการเรียนรู้พัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน และ 3) การสร้างโอกาสในการได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพตามความถนัดของผู้เรียน

2. แนวคิดความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

หัวข้อแนวคิดความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันในการศึกษา ด้านสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดของความเสมอภาคทางการศึกษา แนวคิดของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สถานการณ์และผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

2.1 แนวคิดของความเสมอภาคทางการศึกษา

หลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่ได้รับจากรัฐ ซึ่งมีหลักสำคัญอยู่ในรัฐธรรมนูญมาตรา 30 ซึ่งได้บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ ซึ่งในหมวด 5 ว่าด้วยเรื่องหน้าที่ของรัฐ ตามมาตราที่ 54 วรรค 1 ได้บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2561) ได้ให้ความหมายของ “ความเสมอภาคทางการศึกษา” หมายความว่า การที่ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับและเข้าถึงการศึกษาและพัฒนาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง โดยให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู

โดยมีหลักการในการดำเนินงาน ดังนี้ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563)

1. ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนหรือภาคประชาสังคมเพื่อให้เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนา ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย

2. ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาสจนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู ให้ความสามารถในการจัดการเรียน การสอนสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

4. ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมี ศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

5. ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำ ให้ผู้ เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน

6. ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มี จิตวิญญาณของความเป็นครูมีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียน การสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมถึง ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

7. ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

Kishore Singh (2019) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาในระดับ นานาชาติ ว่าความเสมอภาคของโอกาสในการศึกษานั้น เป็นการส่งเสริมการศึกษาภาคบังคับ อันได้แก่ ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และอาจขยายไปสู่ระดับอุดมศึกษา ได้ตามศักยภาพของแต่ละประเทศ โดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐานของการไม่เลือกปฏิบัติและความเท่า เทียมกัน

Dubet, F (2005) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคทางการศึกษา และได้แบ่งปัจจัยที่ทำให้เกิด โอกาสในความเสมอภาคที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ความเสมอภาคกันของโอกาส เป็นหลักของความยุติธรรมทางการศึกษา สิ่งนี้ทำให้ทุกคน มีความเสมอภาคกันโดยไม่นำปัจจัยอื่น ๆ มาเข้ามาร่วมด้วย เช่น ฐานะ ความเป็นอยู่ วงศ์ตระกูล ความเสมอภาคทางโอกาสจะสามารถขจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพศชาติพันธุ์ และอื่น ๆ ได้

2. การกระจายโอกาสที่เท่าเทียมกัน เริ่มต้นจากความเข้าใจที่ว่าหากเราสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันให้กับทุกคนไม่สำเร็จ ไม่เพียงเพราะสังคมไม่เท่าเทียมกัน “การกระจายโดยธรรมชาติ (ของความสามารถ) นั้นไม่ยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม ก็เช่นกันไม่เป็นธรรมที่บุคคลเกิดมาในสังคมด้วยตำแหน่งหน้าที่บางอย่าง เหล่านี้คือข้อเท็จจริงทางธรรมชาติ สิ่งที่ยุติธรรมและไม่ยุติธรรมคือวิธีที่สถาบันจัดการ ข้อเท็จจริงเหล่านี้” ระบบนักวิชาการเริ่มผลแบบแมทธิว เนื่องจากวิธีที่เราเข้าใจถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันให้ประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ที่ต้องการโอกาสน้อยกว่า เท่ากับโอกาสในการเริ่มต้นให้ประโยชน์แก่ผู้ที่มีความสามารถมากมาย ในขณะที่พวกเขาจำกัดความสามารถมากขึ้นในการ 'เข้าใจ' โอกาส สำหรับคนเก่งสเปกตรัมของความเป็นไปได้ที่กว้างขึ้นจะเปิดขึ้นผ่านโอกาสในการเริ่มต้นที่เท่ากันแนวคิดที่ว่า 'ผู้ที่มีจะได้รับ' (ในความหมายว่าผู้ที่จำกัดความสามารถส่วนใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่ในการแสดง) เป็นนัยวาทศิลป์เชิงคุณธรรมที่ให้รางวัลความสามารถและความพยายามคือบุญ จากมุมมองทางเศรษฐกิจมันแสดงให้เห็นถึงการลงทุนที่สูงขึ้นของสังคมในผู้ที่มีความสามารถไม่ใช่เพราะพวกเขาสมควรได้รับมากกว่านี้ แต่เพราะพวกเขาได้รับการพิจารณาเพื่อสนับสนุนสวัสดิการสังคมในอนาคต ทรัพยากรแจกแจงเกี่ยวข้องกับปัญหานี้ เนื่องจากมันแสดงให้เห็นถึงการรักษาสหิทธิพิเศษของที่โปรดปรานน้อยกว่า ก็เป็นไปตามหลักความแตกต่างซึ่งกล่าวไว้ว่าความไม่เท่าเทียมกันสามารถเกิดขึ้นได้ตราบเท่าที่พวกเขาจะได้รับประโยชน์จากบ่อน้ำที่น้อยที่สุด ตัวอย่างที่รู้จักกันดีคือการเมืองของการกระทำที่ยืนยันว่ามักจะทำได้ผ่านโปรแกรมการสรรหาที่มีเป้าหมายที่ผู้สมัครจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและการเมือง

3. ความเท่าเทียมทางโอกาสทางสังคม ความเสมอภาคทางสังคมของโอกาสมุ่งเน้นไปที่คำถามที่ควรจะเป็นรับประกันสำหรับทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ยากจนหรือถูกกีดกันที่นี้โอกาสที่เท่าเทียมกันจะพิจารณาจากวิธีที่พวกเขาปฏิบัติต่ออ่อนแอที่สุด สิ่งที่เหมาะสมทุกคนในสังคมจะได้รับเป็นเติมพัน มาเสนอให้ทุกท่านโอกาสในการสร้างอาชีพในโรงเรียนไม่เพียงพอ ความเสี่ยงยังคงอยู่บางคนจะไม่ประสบความสำเร็จในการก้าวตามและปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงเรียนการแข่งขัน. ทุกคนมีสิทธิ์ได้รับวัฒนธรรมร่วมและด้วยเหตุผลดังกล่าว ข้ออ้างจึงเป็นหนึ่งในการป้องกันหลักสูตรทั่วไปสำหรับทั้งหมด เนื่องจากการเข้าเรียนเป็นข้อบังคับ จึงจำเป็นต้องกำหนดว่าโรงเรียนต้องรับประกันสำหรับทุกคน เน้นที่ผลลัพธ์ที่เท่าเทียมกันมากกว่าบนโอกาสในการเริ่มต้น ในมุมมองที่คุ้มทุน แน่นนอนว่า 'ผลลัพธ์' ไม่ควรเป็นเช่นนั้นพิจารณาโดยเคร่งครัด (กล่าวว่า ทุก ๆ คนพึงเข้าถึงระดับและทักษะเดียวกัน) ค่อนข้างจะยอมรับระดับความแปรปรวนระหว่างผลลัพธ์ของแต่ละบุคคล สิ่งที่น่าหวังคือการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของความแตกต่างกลุ่มสังคมทุกระดับการศึกษา

4. ผลลัพธ์จากความเท่าเทียมกันของโอกาส ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม กล่าวคือ ความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดจากการมีวุฒิการศึกษา การสังเกตว่าการจบการศึกษาเป็นตัวกำหนดการเข้าถึงตลาดแรงงาน แสดงให้เห็นว่าความล้มเหลวทาง

การศึกษาเป็นสาเหตุของการกีดกันทางสังคม แม้จะมีความพยายามในการสร้างมาตรฐานทางการศึกษา รัฐบาลให้สิทธิในการมีส่วนร่วมแก่พลเมืองทุกคนผ่านการแสวงหาและตระหนักถึงโอกาสที่เท่าเทียมกัน

นพพร จันทรนาชู (2556) ได้ให้ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษาในทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาไว้ว่า ความเสมอภาคทางการศึกษา คือ สภาวะการณ์ที่บุคคลหรือหน่วยงานได้รับปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และโอกาสทางการศึกษาตามสิทธิที่พึงได้ และสอดคล้องตามสติปัญญาความสามารถของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่ความเสมอภาคทางการศึกษานั้นต้องเกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้มีการพัฒนาศักยภาพอย่างสูงสุด

Philio G. Altbach, Robert F. Arno และ Gail P. Kelly ได้ให้ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษา (Equality of Education) ไว้ดังนี้ อังโน (ชนิดา รักษ์พลเมือง, 2557)

1. ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา (Equality of Access) หมายความว่า เด็กทุกคนที่มาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ มีโอกาสได้เข้าสู่ระบบโรงเรียน
2. ความเสมอภาคในการอยู่รอดในโรงเรียน (Equality of Survival) หมายความว่า เด็กที่มาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ ได้มาอยู่ในโรงเรียนจนถึงระดับที่กำหนด ซึ่งปกติหมายถึงระดับสุดท้ายของระดับชั้นประถม มัธยม และอุดมศึกษา
3. ความเสมอภาคในการผลิต (Equality of Output) หมายถึง เด็กที่มาจากกลุ่มต่าง ๆ ได้เรียนในสิ่งเดียวกันในระดับการศึกษาเดียวกันตามที่กำหนดไว้ในโรงเรียน
4. ความเสมอภาคในการผลิตภาพการศึกษา (Equality of Outcome) หมายถึง เมื่อเด็กที่มาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ ได้เข้าโรงเรียนเหมือนกัน เรียนในสิ่งเดียวกัน เด็กที่สำเร็จการศึกษาระดับเดียวกันควรจะได้มีสภาพชีวิตเหมือน ๆ กัน อาทิ มีงานที่มีสถานภาพใกล้เคียงกันมีรายได้เท่ากัน และมีโอกาสได้เข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่การงาน และอำนาจทางการเมืองเท่า ๆ กัน

ชนิดา รักษ์พลเมือง (2557) ได้ให้ความหมายของ ความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. การศึกษาที่จัดให้แบบทั่วถึงและเป็นแบบให้เปล่าเพื่อประชาชนได้รับการศึกษา (Availability) รัฐพึงจัดการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาแบบให้เปล่าแก่เด็กและเยาวชนในทุกช่วงอายุ (อย่างน้อยในช่วงก่อนวัยทำงาน) รวมทั้งต้องให้อิสระแก่บิดามารดาในการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน
2. การศึกษาที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายความว่าทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษา และมีหลักประกันการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่ากัน โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว ภาษา เพศ ศาสนา อายุ ความด้อยโอกาส ความพิการ มีความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และเชื้อชาติ

3. การศึกษาที่มีคุณภาพยอมรับได้ (Acceptability) ต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษารวมทั้งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

4. การศึกษาที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Adaptability) หมายถึง การจัดการศึกษาที่หลากหลายตามความถนัดและความสามารถของผู้เรียน

เริงชัย ภาสกรานู (2553) ได้ให้ความหมายของความเสมอภาคของโอกาสในการศึกษาว่าเป็นแนวคิดที่เป็นการให้ความเสมอภาคพื้นฐานกับประชากร เนื่องจากการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวบุคคลได้ กล่าวคือบุคคลที่ได้รับการศึกษาอาจจะมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่การงานที่มั่นคง มีรายได้ มีอำนาจต่าง ๆ ในสังคม ทำให้มีโอกาสในการเข้าไปเป็นผู้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจเพื่อจัดสรรทรัพยากร ซึ่งถ้าได้รับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาแล้ว ความเสมอภาคด้านอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นตามมาได้

นอกจากนั้นโอกาสทางการศึกษาอย่างมีความสัมพันธ์กับการกระจายรายได้ที่เกิดจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยพบว่าผู้มีการศึกษาสูงจะได้รับผลประโยชน์จากสังคมมากกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำ แต่ขณะเดียวกันการลงทุนเพื่อการศึกษา ประโยชน์ส่วนใหญ่อาจจะตกอยู่กับประชากรที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้สูง ซึ่งตอกย้ำว่าช่องว่างของรายได้ระหว่างเมืองและชนบทยิ่งห่างกันมากขึ้น ถ้าหากการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นกับคนทุกกลุ่มชนชั้น

จึงสรุปได้ว่า ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นสิทธิที่ธรรมชาติของผู้เรียนในทุกสถานะสังคมที่จะสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่เหมาะสมและมีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพในแต่ละบุคคล อันนำไปสู่ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดหรือตามศักยภาพ ตลอดจนมีเจตคติและความรู้เพียงพอที่จะสามารถศึกษาต่อในระดับสูงกว่าขั้นพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตด้วยความอยู่ดีมีสุข มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกันในสังคม

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จุดมุ่งหมายในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) นักเรียนต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ 2) นักเรียนต้องได้รับการศึกษาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเอง และสามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาคักยภาพหรือความถนัดของตนเองเพื่อการประกอบอาชีพ หรือเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ และ 3) นักเรียนต้องสามารถใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเสมอภาคกับคนทุกคนในสังคม

2.2 แนวคิดของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

Cowell (1995) ได้กล่าวถึงความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำ (inequality) ว่าเป็นแนวคิดสำคัญในทางเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อศึกษาว่าการกระจายรายได้ (Income) หรือสวัสดิการ (Social welfare) มีความยุติธรรมหรือไม่ โดยที่ความไม่เสมอภาคในที่นี้ วัดได้จากการกระจายที่มีความแตกต่างกันของสวัสดิการทางสังคม ความเสมอภาคที่สมบูรณ์สามารถแยกความแตกต่างได้โดยง่ายจากความไม่เสมอภาค สถานการณ์ที่ทุกคนได้รับการแบ่งปันสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่ากันหมดจะแสดงถึงความเสมอภาคที่สมบูรณ์ แต่หากมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปได้รับการแบ่งปันที่แตกต่างกัน จะแสดงถึงความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้น

Ferreira และ Gignoux (2008) ได้กล่าวถึงความหมายของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ว่าเป็นภาพแทนที่สามารถกล่าวถึงได้อย่างหลากหลายโดยมีต้นกำเนิดเริ่มจากการกล่าวถึงความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสของการได้รับศึกษา คำว่า “โอกาส” หมายถึงจุดเริ่มต้นที่เท่ากันแต่ไม่ใช่ผลการศึกษาที่เท่ากัน หรือหมายถึง ความก้าวหน้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เท่ากันโดยไม่ขึ้นกับภูมิหลังต่าง ๆ ของผู้เรียนทั้งในด้านเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัว หากปัจจัยภูมิหลังดังกล่าวมีผลให้เกิดความแตกต่างต่อการเข้าถึงการศึกษา และส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนนั้นหมายถึงความไม่เป็นธรรม และเกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งในที่ผ่านมามีผู้ให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยขยายขอบเขตความหมายของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยอาจจำแนกออกได้เป็น 3 ด้านใหญ่ได้แก่ 1) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านโอกาสทางการศึกษา 2) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านคุณภาพทางการศึกษา และ 3) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านการบริหารจัดการและทรัพยากรทางการศึกษา

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2561) ได้ให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาอันเนื่องมาจากคุณภาพหรือมาตรฐานของสถานศึกษา คุณภาพหรือประสิทธิภาพของครู หรือฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม

สถาบันพระปกเกล้า (2563) ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ทั้งสิ้น 2 ประการ ได้แก่

1. ความเหลื่อมล้ำจากสภาพทางสังคมไทย อันเป็นปัจจัยทางสังคมต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3 ประการ คือ สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว เด็กจากครอบครัวที่ยากจนทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า และมีคุณภาพที่ต่ำกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่า นอกจากนั้นเด็กจากครอบครัวที่ยากจนยังมักจะลาออกกลางคัน จนไม่สามารถเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

1.1 สภาพแวดล้อมและภูมิลำเนา ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างยิ่ง ประชาชนวัยเด็กในเขตเมืองมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายกว่าทั้งด้านระยะทางและคุณภาพของโรงเรียน นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยจะส่งผลโดยตรงต่อความกระตือรือร้นในการศึกษาของเด็กในเขตชุมชนแออัด หรืออยู่ในแหล่งที่มีปัจจัยช่วยๆ เช่น สถานบันเทิง สารเสพติด

1.2 สภาวะและวัฒนธรรมในครอบครัว เด็กในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่จะมีโอกาสได้เรียนตามเกณฑ์มากกว่าเด็กจากครอบครัวที่ขาดพ่อและแม่ หรือมีพ่อหรือมีแม่เพียงคนเดียว นอกจากนี้ความเชื่อ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของพ่อและแม่มีผลต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็ก ยังมีแนวโน้มว่าพ่อแม่ที่มีประสบการณ์ทางการศึกษาเช่นโตมักจะส่งเสริมให้ลูกไปในทิศทางเช่นเดียวกัน

2. ความเหลื่อมล้ำจากการจัดการศึกษาชาติ การบริหารจัดการศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำต่อการศึกษาของชาติโดยตรง ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ประการ ได้แก่

2.1 การจัดสรรงบประมาณและกำลังคนทางการศึกษา สัดส่วนในการจัดงบประมาณทางการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณโดยรวมของประเทศ ค่อนข้างสูง อาทิ การกระจายโรงเรียนไปทั่วประเทศ การส่งเสริมให้มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกภูมิภาค ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมุ่งเน้นให้มีความเสมอภาค ทั้งถึงและเป็นธรรม อย่างไรก็ตามการจัดสรรงบประมาณยังไม่ทำให้เกิดความเสมอภาคโดยสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตยากจน โดยเฉพาะในชนบทจะได้รับงบประมาณน้อยกว่า มีครูอาจารย์ตามวุฒิน้อยกว่า ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ในเขตเมืองโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

2.2 การจัดสรรอัตราครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัญหาการขาดแคลนครูในบางท้องถิ่น เช่น เขตชนบทห่างไกล และครูเกินจำนวนนักเรียนในบางท้องที่ เป็นปัญหาที่เผชิญกับการจัดการศึกษา เป็นอย่างยิ่ง เพราะครูเกษียณและลาออกก่อนเกษียณ แต่ได้รับการจัดสรรอัตราทดแทนไม่เปลี่ยนไปตามจำนวนที่หายไป

2.3 ระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา แม้การปฏิรูปการศึกษาจะมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา และมีการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษา แต่การตรวจประเมินยังเน้นไปที่ตัวเอกสารหลักฐานมาก่อนควันวัดเชิงคุณภาพตลอดจนการวัดผลสำเร็จจากผู้เรียนซึ่งอาจจะเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการศึกษา

มัทยา บุตรงาม (2555) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า การศึกษาเป็นการลงทุนที่สามารถนำไปสู่การมีรายได้หรือการเพิ่มรายได้ให้กับบุคคลหรือแรงงานได้ ดังนั้นการลงทุนทางการศึกษาจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับผู้ต้องการมีรายได้ที่สูงขึ้น แต่การลงทุนทางการศึกษาต้องใช้รายจ่ายเพื่อที่จะลงทุน

ทางการศึกษาจึงต้องการศึกษาในระดับที่สูงมากขึ้นเท่าไร ก็อาจจะยิ่งจำเป็นที่จะต้องลงทุนโดยเพิ่มรายจ่ายทางการศึกษามากขึ้นเท่านั้น และถ้าหากบุคคลหรือแรงงานมีข้อจำกัดทางรายได้หรือมีฐานะยากจนก็จะไม่สามารถลงทุนทางการศึกษาได้มากเท่ากับผู้ที่มียาได้สูงหรือมาจากครอบครัวที่มีรายได้สูงกว่า ดังนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่ารายได้ของบุคคลหรือครอบครัวก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้เช่นกัน สาเหตุของความแตกต่างทางการศึกษา เกิดจากสาเหตุความแตกต่างของสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวถือเป็นสถาบันเริ่มต้นของมนุษย์และถือว่ามีค่าสำคัญในการบ่งบอกหรือระบุความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้ และความแตกต่างดังกล่าวอาจหมายถึงความแตกต่างทางการศึกษาได้เช่นเดียวกัน ซึ่งความแตกต่างทางครอบครัวที่สามารถกำหนดความแตกต่างทางการศึกษาได้ เช่น จำนวนบุตรในครอบครัว ระดับการศึกษาของพ่อแม่

2. จำนวนบุตรในครอบครัว อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในกรณีที่ครอบครัวมีบุตรมากอาจทำให้โอกาสทางการศึกษาของบุตรมีความไม่เท่าเทียมกันเนื่องจากข้อจำกัดทางรายได้ หากครอบครัวใดมีฐานะที่ยากจนก็อาจจะไม่สามารถส่งเสริมบุตรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นหรือส่งเสริมบุตรทุกคนให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันได้

3. ระดับการศึกษาของพ่อแม่ ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้เช่นเดียวกัน หากพ่อแม่มีการศึกษาที่ไม่สูงมากนักแต่ประกอบอาชีพและมีรายได้แล้ว จึงอาจกีดกันโอกาสทางการศึกษาของบุตรโดยไม่สนับสนุนให้เรียนสูง เนื่องจากเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเรียนสูงแต่ก็สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้

4. ความแตกต่างทางสังคมที่อยู่อาศัย ความแตกต่างทางสังคมที่อยู่อาศัยอยู่ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้เช่นกัน หากประชากรอยู่ในพื้นที่ห่างไกลโรงเรียนหรือสถานศึกษามาก ก็อาจจะทำให้ไม่สะดวกในการเดินทางหรือไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งอาจทำให้เป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้คุณภาพทางการศึกษาก็อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้เช่นเดียวกัน อาทิ โรงเรียนในชนบทอาจจะมีทรัพยากรการเรียนการสอนไม่ครบและทันสมัยเท่าโรงเรียนในเมือง อาจทำให้เด็กในชนบทไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเด็กในเมือง

ชัชวาล ดิเลศ (2560) ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำว่า คือความไม่เท่าเทียมกัน หรือ Inequality เป็นความไม่เท่าเทียมกันที่ปรากฏในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง หรือความเหลื่อมล้ำทางสังคม สิ่งที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดคือ ช่องว่างระหว่างรายได้และทรัพย์สินของคนไทยที่มีความแตกต่างและห่างกันมาขึ้นทุกวัน ๆ คนรวยรวยมากขึ้นส่วนคนจนยิ่งจนลงและมีจำนวนมากขึ้น ประเทศไทยจึงเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำที่สุดในโลกเมื่อปี 2561 โจรปัจจุบันและความเหลื่อมล้ำนี้ก็ยังคงดำรงอยู่ในด้านการศึกษาพบว่า

เกิดความเหลื่อมล้ำไม่ต่างกัน ประเทศไทยมีเด็กยากจนและขาดโอกาสที่เข้าไม่ถึงการศึกษาเป็นจำนวนมากอย่างค้ำคอว่าที่ว่า “คนเหมือนกันแต่คนไม่เหมือนกัน”

โดยที่ ชิดตะวัน ชนะกุล (2559) ได้แบ่งสาเหตุความเหลื่อมล้ำออกเป็น 2 สาเหตุ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยสรุปดังนี้ ดังนี้

1. ด้านสังคม ประกอบไปด้วย

1.1 มรดกตกทอดทางกรรมพันธุ์ อันเนื่องจากบุคคลแต่ละคนเกิดมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ทำให้ได้รับมรดกตกทอดทางกรรมพันธุ์ไม่เหมือนกัน ทั้งด้านร่างกาย ด้านความคิด ด้านเชาวน์ปัญญา โดยพันธุกรรมเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีความสามารถ ความถนัดแตกต่างกัน

1.2 โอกาสในการได้รับโภชนาการที่เหมาะสม ครอบครัวที่มีฐานะดีมักจัดอาหารให้บุตรหลานของตนอย่างเต็มที่ เพื่อให้บุตรหลานมีสุขภาพที่แข็งแรง ได้รับสารอาหารที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทางร่างกาย และสติปัญญา โดยความแตกต่างในโอกาสในการได้รับสารอาหารที่จำเป็น และเพียงพอต่อการพัฒนาทางร่างกายและสติปัญญา ระหว่างแต่ละครอบครัวเกิดขึ้นตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์ และความแตกต่างดังกล่าวนี้ก็ดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ภายใต้กำลังทรัพย์ในการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันของแต่ละครอบครัว

1.3 โอกาสในการได้รับการศึกษาฝึกอบรม เมื่อครอบครัวแต่ละครอบครัวมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โอกาสที่บุตรหลานในครอบครัวเหล่านั้นจะได้รับการศึกษาอบรมจึงไม่เหมือนกัน เช่น คนที่เกิดในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยก็สามารถได้รับการฝึกอบรมที่มีคุณภาพและมากเท่าที่ตัวเขาต้องการได้ แต่คนที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าศึกษาในระดับที่สูงขึ้นได้เพราะฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย

1.4 โอกาสในการทำงาน จากการศึกษาและการอบรมของบุคคลที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ประสิทธิภาพและศักยภาพในการทำงานของบุคคลไม่เท่ากัน ส่งผลต่อการทำงานของแต่ละคน ซึ่งคนที่มีการศึกษาที่สูงก็จะมีผลิตภาพในการทำงานที่สูง ทำให้เขาได้ทำงานในอาชีพที่มีความมั่นคงและมีรายได้สูง แตกต่างจากคนที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาซึ่งมีผลิตภาพในการที่ต่ำกว่า กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือในระบบตลาดซึ่งจะทำให้ประสบปัญหาทางด้านความมั่นคงในอาชีพและรายได้

2. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย

2.1 ความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ประกอบไปด้วยทุน ที่ดิน แรงงาน และผู้ประกอบการ ซึ่งบุคคลที่ครอบครองปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกันก็จะมีสัดส่วนการครอบครองทรัพยากรของสังคมที่ไม่เท่ากัน ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน อัตราผลตอบแทนที่ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดที่ได้รับมีความแตกต่างกัน เช่น เจ้าของที่ดินจะ

ได้รับค่าเช่า เจ้าของทุนได้รับดอกเบี้ยว ผู้ประกอบการได้รับกำไร ส่วนแรงงานได้รับค่าจ้าง ซึ่งผลตอบแทนของแต่ละปัจจัยนั้นไม่เท่ากันส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ เช่น แรงงาน เป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากในสังคมแต่ได้รับผลตอบแทนเป็นค่าจ้างในจำนวนที่น้อยเมื่อเทียบรายได้ที่เกิดจากการผลิตทั้งหมด โดยรายได้ส่วนใหญ่นั้นถูกโอนให้กับ ผู้ประกอบการ เจ้าของที่ดิน และเจ้าของทุน ในรูป กำไร ค่าเช่า และดอกเบี้ยว ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด แต่กลับครอบครองทรัพยากรส่วนใหญ่เอาไว้ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้

สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร (2562) ได้วิเคราะห์เอกสาร และให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ว่าเป็นมโนทัศน์ที่มีการกล่าวถึงในหลากหลายมิติ โดยอาจจำแนกออกเป็นสองมิติที่สำคัญ ได้แก่

1. ความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสทางการศึกษา (Educational Opportunity Inequality) เป็นความแตกต่างหรือความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษาของประชากรภายในประเทศ ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีรัฐธรรมนูญที่กำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้คนไทยได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม แต่ผลการวิจัยหลายชิ้นบ่งชี้ตรงกันว่า ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านโอกาสทางการศึกษาอยู่ทั้งนี้พิจารณาจากสถิติการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อัตราการเข้าถึงการศึกษา และอัตราการคงอยู่ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบว่ามีแนวโน้มลดลงเป็นลำดับตามระดับชั้นการศึกษาที่สูงขึ้น อีกทั้งยังพบว่าอัตราการเข้าถึงและการคงอยู่ในระบบการศึกษามีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันโดยนักเรียนกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมีแนวโน้มที่จะเข้าถึงและคงอยู่ในระบบการศึกษาสูงกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ

2. ความเหลื่อมล้ำในด้านคุณภาพการศึกษาที่เป็นความไม่เท่าเทียมกันของการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของประชากรภายในประเทศ การพิจารณาความเหลื่อมล้ำในด้านสามารถพิจารณาได้อย่างหลากหลายตั้งแต่การได้รับทรัพยากรทางการศึกษาทั้งบุคลากรทางการศึกษา สื่อการเรียนรู้อุปกรณ์การเรียน หรือ การได้รับกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีความแตกต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านคุณภาพการศึกษาได้ดีตัวหนึ่ง

กริธา สิมะวรา (2557) ได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยพบว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมมานานสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันก็มีปัจจัยส่งเสริมประการหนึ่งจากการปลูกเร้าให้ตระหนักถึงความไม่เสมอภาคในการได้รับโอกาสต่าง ๆ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยได้แก่การกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึงในระดับบุคคลและชุมชนการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีทำให้ปัญหาเรื่องการกระจายรายได้มีความ

รุนแรงมากยิ่งขึ้นแม้การแก้ไขปัญหของภาครัฐจะช่วย ให้ปัญหาความยากจน เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ประเด็นปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำยังคงชัดเจนและมีช่องว่างเพิ่มขึ้นสาเหตุหลักๆของการเกิดความเหลื่อมล้ำได้แก่ 1. ความแตกต่างในความสามารถของมนุษย์แต่ละคน 2. ความแตกต่างในทรัพย์สินที่ครอบครองอยู่ 3. โอกาสในการศึกษาแตกต่างกัน 4. การดำเนินนโยบายการคลังของรัฐบาล 5. การว่างงาน 6. ภาวะเงินเฟ้อ 7. นโยบายเศรษฐกิจที่ไม่เสมอภาค

สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของสังคมไทยเป็นช่องว่างทางสังคมที่ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกิดความไม่เท่าเทียม เกิดจากปัจจัยสำคัญ ๆ 3 สาเหตุ ได้แก่ 1) ด้านการจัดการศึกษาในสถานศึกษา เป็นปัจจัยอีกประการที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพราะสถานศึกษาขนาดใหญ่มักจะมีปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษามากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มคนที่มีภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจมากขึ้น 2) ด้านสังคม เป็นปัจจัยเริ่มต้นที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเป็นปัจจัยสำคัญต่อแนวคิดด้านการศึกษาของเด็กเป็นอย่างมาก สภาพครอบครัว การปลูกฝังค่านิยม การอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมรอบที่อยู่อาศัย ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อเจตคติทางการศึกษาทั้งสิ้น 3) ด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาโดยตรง เพราะการศึกษาที่มีคุณภาพต้องใช้เงินเป็นปัจจัยสนับสนุน อาทิ อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน ค่าเดินทาง หรือแม้แต่การเลือกสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

2.3 สถานการณ์และผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

จากรายงานระดับนานาชาติของ Oxfam (2019) (องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำงานขับเคลื่อนเพื่อบรรเทาความยากจนทั่วโลก) พบว่า แท้จริงแล้วการศึกษานั้นมีศักยภาพสูงในการจัดการกับความเหลื่อมล้ำของสังคมในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาหลายๆ แห่งกลับทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษานั้นเป็นภาพสะท้อนของความไม่เท่าเทียมกันของสังคมในภาพกว้าง โดยที่ระบบการศึกษาชั้นพื้นฐานนั้นยังคงต้องมีค่าใช้จ่าย หรือไม่สามารให้ความสะดวกแก่คนจน คนทุพพลภาพ คนชายขอบของสังคม เด็กผู้หญิงหลายคนยังคงดิ้นรนเพื่อไปโรงเรียน เมื่ออยู่ในโรงเรียนพวกคนเหล่านี้ต้องต่อสู้กับระบบความเชื่อแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) กล่าวคือระบบการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถลดช่องว่างของสังคมได้อย่างที่ควรจะเป็น ในประเทศกำลังพัฒนา เด็กจากครอบครัวที่มีฐานะดีมีโอกาสดูสูงที่จะจบมัธยมศึกษามากกว่าเด็กจากครอบครัวที่ยากจน แม้แต่ในประเทศที่ร่ำรวยมีเด็กเพียง 3 ใน 4 จากครอบครัวที่ยากจนที่จบชั้นมัธยมศึกษา

จากรายงานการศึกษาระหว่างปี 2560 – 2564 ของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปส.) ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญมาตรา 261 นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคลจากข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของกระทรวงมหาดไทย และข้อมูลทะเบียนนักเรียนทุกสังกัดในระบบการศึกษาที่รวบรวมโดยสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559 มีเด็กเยาวชนวัยเรียน (3 – 17 ปี) นอกกระบวนการศึกษาและเด็กเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในระบบการศึกษามากกว่า 3 ล้านคนทั่วประเทศ ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้มีความเสี่ยงสูงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเนื่องมาจากปัญหาความยากจน ความด้อยโอกาสทางสังคม ความพิการ และปัญหาครอบครัวในด้านคุณภาพการศึกษา

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้นำบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 54 มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาไทยในปัจจุบันเพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นครอบคลุมทั้ง 4 ภูมิภาคทั่วประเทศไทยตามกระบวนการความคิดเห็นตามมาตรา 77 ทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน ท้องถิ่น และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงกลุ่มเป้าหมายให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ และป้องกันการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ซ้ำซ้อน จากกระบวนการดังกล่าว คณะกรรมการอิสระจึงได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสร้างความเสมอภาคออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

1. เด็กเล็ก (0 – 2 ปี) ที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้น้อยสุดร้อยละ 40 ของประเทศ (Bottom 40) ซึ่งมีอยู่ประมาณ 770,000 คน
2. เด็กเยาวชนนอกกระบวนการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) เด็กก่อนวัยเรียนที่ยังไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาก่อนวัยเรียน ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐดำเนินการจัดให้โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจำนวนประมาณ 230,000 คน 2) เด็กวัยเรียนศึกษาภาคบังคับนอกกระบวนการศึกษาจำนวน 200,000 คน
3. เด็กเยาวชนยากจนในระบบการศึกษา 1) เด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียนอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวยากจนจำนวน 610,000 คน 2) นักเรียนยากจนในระบบการศึกษาภาคบังคับทุกสังกัด 1.8 ล้านคน 3) นักเรียนพิการในระบบการศึกษาภาคบังคับจำนวน 340,000 คน 4) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ที่มีฐานะยากจน จำนวนประมาณ 360,000 คน ในระบบ
4. เยาวชนอายุ 15 – 17 ปีที่ไม่ศึกษาต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือ กศน. หลังสำเร็จการศึกษาภาคบังคับเนื่องมาจากปัญหาความยากจน ประมาณ 240,000 คน
5. ครูในพื้นที่ห่างไกลและครูผู้ดูแลเด็กเยาวชนกลุ่มเป้าหมายข้างต้น

6. เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์อายุ 18 – 25 ปีที่ไม่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ปวส. หรือ กศน. หลังสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเนื่องมาจากปัญหาความยากจน (สถาบันพระปกเกล้า, 2562)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้ในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ในประเทศ พบว่า คุณภาพการเรียนรู้ลดลงซึ่งเป็น ผลจากความไม่พร้อมของ สถานศึกษา ครูมีภาระงานเพิ่มขึ้นและขาดทักษะการสอนออนไลน์ หลักสูตร การเรียนการสอนและ การประเมินผลไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าว ผู้เรียนขาดความพร้อมในการเรียน ออนไลน์และเรียนผ่านโทรทัศน์ เนื่องจากขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม นักเรียนกลุ่มด้อยโอกาส กลุ่ม ชายขอบห่างไกล และกลุ่มที่ขาดความพร้อมเชิงเศรษฐกิจได้รับผลกระทบทางลบมากกว่ากลุ่มอื่น ผู้เรียนมีปัญหาความเครียดในการเรียน ขณะที่ผู้ปกครองจำนวนมากจำเป็นต้องดูแลและช่วยสอนบุตร หลาน ในระหว่างการเรียนออนไลน์ไปพร้อม ๆ กับการทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว ทำให้ไม่มีกำลังเพียงพอที่จะดูแลบุตรหลานทั้งการสอนและการจัดหาอุปกรณ์พื้นฐานในการเรียนที่บ้าน

ในด้านคุณภาพของการจัดการศึกษา ส่วนหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากคะแนนผลการทดสอบ ทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา ยังอยู่ในระดับที่น่ากังวล เนื่องจากค่าเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละวิชาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะในวิชาที่สัมพันธ์กับสมรรถนะ ด้านการคิดวิเคราะห์ เช่น คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หรือในสมรรถนะการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็น ความสามารถสำคัญจำเป็นโลกศตวรรษที่ 21

ระดับชั้น	วิชา	ปีการศึกษา				
		2559	2560	2561	2562	2563
มัธยมศึกษาปีที่ 3	คะแนนเฉลี่ยรวม	38.29	34.33	37.50	36.30	36.03
	ภาษาไทย	46.36	48.29	54.42	55.14	54.29
	ภาษาอังกฤษ	31.80	30.45	29.45	33.25	34.38
	คณิตศาสตร์	29.31	26.30	30.04	26.73	25.46
	วิทยาศาสตร์	34.99	32.28	36.10	30.07	29.89
มัธยมศึกษาปีที่ 6	คะแนนเฉลี่ยรวม	34.48	33.23	35.02	32.34	33.78
	ภาษาไทย	52.29	49.25	47.31	42.21	44.36
	ภาษาอังกฤษ	27.76	28.31	31.41	29.20	29.94
	คณิตศาสตร์	24.88	24.53	30.72	25.41	26.04
	วิทยาศาสตร์	31.62	29.37	30.51	29.20	32.68
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	35.89	34.70	35.16	35.70	35.93

ภาพที่ 1 แสดงคะแนนเฉลี่ยรวมผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)

ธนู ขวัญเดช (2562) ได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาสำหรับคนไทยทุกช่วงวัย และการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ไทยในยุคดิจิทัล โดยได้สรุปว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทยต่อการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของคนในชาติ และเพื่อให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยได้มุ่งมั่นพัฒนาระบบการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดประชุมระดับโลกขององค์การ UNESCO ธนาคารโลก และองค์การ UNICEF ร่วมกับรัฐบาลไทย เมื่อปี พ.ศ. 2532 ซึ่งการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) นี้ หมายถึง การศึกษาเพื่อปวงชน และปวงชนเพื่อการศึกษา หลักการนี้มุ่งส่งเสริมให้เกิดอุดมการณ์ใหม่ของการจัดการศึกษา คือ การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (Life – long Education) อย่างไรก็ตาม การจะส่งเสริมให้การศึกษาตลอดชีวิตเกิดขึ้นและดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจังนั้น รัฐจะต้องจัดให้มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปีให้แก่ประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน

สามารถ จันทร์สุรย์ (2564) ได้ศึกษาผลการศึกษาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความยากจนในระดับประเทศ จากช่องว่างของรายได้และทรัพย์สินที่กระทบทอดยาวไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยมีรายงานเรื่องความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) เผยถึงสถานการณ์ปัจจุบันว่า

1. ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนวัยเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อายุ 3 – 17 ปี) นอกกระบบการศึกษามากกว่า 670,000 คนทั่วประเทศ เพราะปัญหาความยากจน ความด้อยโอกาสทางสังคม ความพิการ และปัญหาครอบครัว

2. ระบบการศึกษาไทยจัดสรรเงินอุดหนุนแก่นักเรียนยากจนเพียงร้อยละ 0.5 ของงบประมาณด้านการศึกษา นักเรียนยากจนได้รับเงินอุดหนุนเฉลี่ยคนละ 5บาท/คน/วัน เด็กเยาวชนยากจนในระบบการศึกษาซึ่งสมัครรับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานอีกกว่า 4 ล้านคนไม่ได้รับเงินอุดหนุน

3. กลุ่มเด็กยากจนยังมีความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาสูงถึง 7 เท่า

4. ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาสร้างเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจไทยมากถึง 330,000 ล้านบาทต่อปี หรือเท่ากับร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของไทยในแต่ละปี

5. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมีกำลังแรงงานที่มีทักษะขั้นสูง (High-skilled Labor) ต่ำกว่าร้อยละ 20 ขณะที่การพัฒนาประเทศออกจากรักบี้ดักทรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap)

จากการศึกษาของ สำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2562 การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี พบว่าเด็กในกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนที่สุดต้องเผชิญอุปสรรคมากมาย จนน่าจะส่งผลกระทบต่อ

การสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมโดยเฉพาะในระดับมัธยมปลาย ที่อัตราการสำเร็จการศึกษาของเด็กในกลุ่มควินไทล์ที่ 1 (ยากจนมาก) ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 38.2 เท่านั้น หรือแม้กระทั่งเด็กในกลุ่มควินไทล์ที่ 2 ยังมีอัตราการสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมปลายเพียงร้อยละ 59.3 ในขณะที่เด็กในกลุ่มควินไทล์ที่ 5 (รวยมาก) มีอัตราการสำเร็จมัธยมปลายถึงร้อยละ 88.8 ความเหลื่อมล้ำในอัตราการสำเร็จมัธยมปลายจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังความเหลื่อมล้ำในการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการสร้างรายได้ในชีวิตหลังจากสำเร็จการศึกษา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในอัตราการสำเร็จมัธยมปลายเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญมากประการหนึ่ง ของการส่งต่อความเหลื่อมล้ำหรือความยากจนข้ามรุ่นในสังคมไทย (National Statistical Office of Thailand, 2020)

พรนคพีเชฐ แห่งหน (2560) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยรุ่นใหม่ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของรัฐบาล ซึ่งได้วิเคราะห์วิกฤติปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทย รวมถึงผลกระทบด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านโอกาสและการเข้ารับการศึกษา คนไทยจำนวนมากยังขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองและสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ 2) ด้านคุณภาพการศึกษาการศึกษาของไทยมีคุณภาพต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย การมุ่งเน้นการท่องจำมากเกินไปทำให้นักเรียนไทยอ่อนในเรื่องการคิด ขาดในเรื่องความคิดริเริ่มและการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล 3) ด้านความเสมอภาคในสิทธิการศึกษาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และถิ่นที่อยู่ต่างกัน มีความเหลื่อมล้ำในสิทธิและโอกาสทางการศึกษาห่างกันอย่างมาก 4) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ประเทศไทยยังมีน้อยเมื่อเทียบกับประเทศมาเลเซียซึ่งอยู่ติดกัน และ 5) ความสามารถในการแข่งขันด้านอื่น ๆ ซึ่งจากรายงานของ IMD (International Institute for Management Development) กล่าวว่าความสามารถในการแข่งขันของคนไทยกับนานาประเทศ ประเทศไทยยังอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก

ชัชวาล ดีเลิศ (2563) ได้กล่าวถึงความพยายามที่จะปฏิรูประบบการศึกษาไทยเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำนี้และปัญหาอื่น ๆ ในระบบการศึกษามีมานานกว่า 20 ปี ว่าจากการผลักดันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เปิดให้ประชาชน และองค์กรต่างๆมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทำให้หลายภาคส่วนมีความตื่นตัวมีความตระหนักเห็นถึงปัญหาการศึกษาที่ และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา ที่ผ่านมามีพบว่ากระทรวงศึกษาธิการพยายามที่จะปรับโครงสร้างการบริหารงานตั้งแต่ระดับ กระทรวงจนถึงระดับโรงเรียนทั่วประเทศมีการปรับการเรียนการสอน ปรับหลักสูตร พัฒนาบุคลากร และอีกมากมายที่กระทรวงศึกษาธิการพยายามจะปฏิรูป ส่วนเอกชนก็พยายามจะสร้างการศึกษาแบบใหม่เพื่อเป็นทางเลือกให้กับเด็กหลากหลายรูปแบบมากขึ้นแต่ความพยายามแก้ปัญหากลับเหมือนวนอยู่ในอ่างปลา ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงมีเช่นเดิม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

Jo Blanden และ Lindses Macmillan (2016) ได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การขยายตัวทางการศึกษา และการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นวัย โดยมีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการเลื่อนสถานะทางสังคมของประชาชนในกลุ่มล่าง และ 2) ศึกษาปัจจัยในด้านการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของสหราชอาณาจักร (UK.) มีความสัมพันธ์กับการยับยั้งสถานะทางสังคมของประชาชนอย่างมากในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษก่อน หลักฐานล่าสุดบ่งชี้ว่าความสามารถในการเปลี่ยนสถานะทางสังคมยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควรนัก

อย่างไรก็ตาม มีการตั้งคำถามที่น่าสนใจในส่วนอภิปรายผลของการวิจัยว่า มีความจำเป็นมากเพียงใดที่ต้องช่วยเหลือนักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้อย่างทันท่วงที หรืออีกทางหนึ่ง ผู้ปกครองที่มีเศรษฐกิจดีควรต้องอยู่ถูกจำกัดไม่ให้ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อเอื้อประโยชน์ในการส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนที่มีการแข่งขันสูงหรือเป็นที่นิยมจากคุณภาพในการจัดการศึกษา อีกทางเลือกหนึ่งมองว่านโยบายการศึกษาน่าจะใช้ไม่ได้ผลในประเทศที่ความเหลื่อมล้ำกันของรายได้อยู่ในระดับสูง

Abdul Abdullah (2013) ได้ศึกษาโดยวิวิเคราะห์อภิมาน ซึ่งมีคำถามการวิจัยว่า การได้รับการศึกษานั้นช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้หรือไม่ ซึ่งจากการวิเคราะห์อภิมานพบว่า 1) การศึกษามีผลอย่างมากที่สุดต่อการกระจายรายได้ทั้ง 2 ด้าน ซึ่งส่วนแบ่งรายได้ของคนรวยและเพิ่มส่วนแบ่งรายได้ของคนจน นอกจากนี้ยังปรากฏว่าการได้รับการศึกษานั้นมีผลกระทบค่อนข้างมากในการเพิ่มส่วนแบ่งรายได้ของคนจน มากกว่าการลดรายได้ส่วนแบ่งของคนรวยมาก

สรุปได้ว่าการศึกษาช่วยลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ 2) ผลการศึกษาบางส่วนชี้ให้เห็นว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากกว่าระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา

ไสว วีระพันธ์ (2564) ได้ศึกษาผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีตัวแปรสำคัญคือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) เรื่องความปกติใหม่ทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำที่มากยิ่งขึ้น ว่า สถานการณ์โควิด - 19 ในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ การจัดการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการเรียนรู้ การให้บริการของสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปสู่ความปกติใหม่ทางการศึกษา (New Normal)

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อออนไลน์จึงระดมเข้ามาช่วยแก้ปัญหาทางการเรียนการสอน อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ในภาวะ

ปกติประเทศไทยมีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามายาวนาน ทำให้คนในชาติมีโอกาเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้ไม่เท่าเทียมกัน อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว และความแตกต่างของสถานศึกษา ซึ่งมีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว และความเหลื่อมล้ำในการใช้จัดสรรงบประมาณและกำลังคนเพื่อการศึกษาของภาครัฐ ซึ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 การจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีคุณภาพสำหรับการเรียนออนไลน์ของครูและนักเรียนมีต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่สูง ทำให้เกิดความไม่พร้อมในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาบางแห่ง และความไม่พร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีฐานะยากจน ทำให้ขาดแคลนเทคโนโลยีดิจิทัลที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีปัญหารุมเร้าเรื่องฐานะทางบ้าน เศรษฐกิจแยลงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนโดยตรง ทำให้คุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนมีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า ความปกติใหม่ทางการศึกษา (New Normal) ข้ำเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยให้มีมากยิ่งขึ้น

นิตยา หลานไทย (2560) ได้ศึกษานโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 10 จากผลการวิจัยที่พบว่าผลการประเมินทางการศึกษาทั้งระดับชาติและนานาชาติยืนยันว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้คนไทยมีความไม่เสมอภาคด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาของพ่อแม่ ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานอุปกรณ์การเรียน และงบประมาณที่จัดสรรให้โรงเรียนปริมาณและคุณภาพครู และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและช่องประเทศไทย โดยด้านความยากจนพบว่า ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของคนไทย มีการกระจุกตัวหนาแน่นในเขตชนบทโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีสัดส่วนความยากจนสูง ได้แก่ กลุ่มประชากรวัยเด็ก ผู้สูงอายุผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตร และผู้มีการศึกษาต่ำ อีกทั้งด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาพบว่า โอกาสการเข้าถึงบริการลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น คนจนมีโอกาสน้อย ส่วนเด็กชนบทโดยรวมและเด็กชายมีโอกาเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไปน้อย ซึ่งส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ต่อไป

หัตถ์ณี อับดุลมายิส (2559) ได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษารายจังหวัดในประเทศไทย โดยสรุปพบว่า รายได้ของประชากรที่สูงขึ้นนั้นส่งผลต่อการส่งเสริมการเข้าการศึกษาของบุตรหลานที่สูงขึ้น ตลอดจนมีปัจจัยของผลการทดสอบระดับชาติ (Onet) และการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาจากรัฐนั้นส่งผลต่อการศึกษาในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า ช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีปัจจัยทั้งจากพื้นฐานเศรษฐกิจของครอบครัวและการจัดการทรัพยากร

ทางการศึกษาจากรัฐที่มักจะทุ่มเทงบประมาณส่วนใหญ่ให้กับพื้นที่ที่สามารถตอบสนองหรือให้ผลตอบแทนทางการศึกษาได้ ทำให้เกิดความแตกต่างของระดับการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงยังไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลง ฉะนั้นรัฐควรจัดสรรงบประมาณไปยังพื้นที่ชายขอบเพื่อเพิ่มโอกาสให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น

อรอนงค์ ทวีปรีดา (2559) ได้ศึกษาการกระจายและความเท่าเทียมของโอกาสทางการศึกษาและบทบาทการใช้จ่ายของภาครัฐ พบว่านโยบายดังกล่าวมีส่วนช่วยให้เด็กสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนของรัฐได้มากขึ้น โดยค่าดัชนีโอกาสของมนุษย์ (Human Opportunity Index: HOI) ในปี พ.ศ. 2556 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.08 แสดงให้เห็นว่าเด็กได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้นในโรงเรียนของรัฐ และในทุกระดับชั้นเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และผลการศึกษาในระดับจังหวัดพบว่า โอกาสทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดที่มีการกระจุกตัวของประชากรและโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของภาครัฐภายใต้นโยบายเรียนฟรี 15 ปี ค่อนข้างมีการกระจายอย่างทั่วถึง ในขณะที่ความเหลื่อมล้ำในค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของครัวเรือนยังคงมีอยู่ เนื่องจากปัจจัยในด้านรายได้ยังคงมีบทบาทในการกำหนดโอกาสในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

มัศยา บุตรงาม (2555) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำของรายได้ในประเทศไทย และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย

พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชากรทั้งสิ้น และยังสามารถส่งผลกระทบต่อประชากรรุ่นต่อไปได้เช่นกัน ครอบครัวที่มีการศึกษาและรายได้น้อยไม่สามารถลงทุนเพื่อการศึกษาของบุตรได้อย่างเท่าเทียมหรือเพิ่มขึ้นได้ เมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานก็จะมีรายได้น้อยตามไปด้วย

เมื่อมีครอบครัวที่ไม่สามารถลงทุนทางการศึกษาให้บุตรรุ่นต่อไปได้อย่างเต็มที่ ก็จะทำให้บุตรรุ่นต่อไปมีการศึกษาน้อยและรายได้น้อยด้วยเช่นกัน ตรงกันข้ามกับประชากรที่มีรายได้สูง ก็จะสามารถส่งเสริมการศึกษาบุตรได้อย่างเต็มที่ ทำให้บุตรในครอบครัวได้รับการศึกษาสูง เมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานก็จะมีโอกาสได้รับรายได้หรือค่าตอบแทนจากการทำงานที่สูงขึ้นเช่นกัน เมื่อมีครอบครัวก็จะสามารถส่งเสริมการศึกษาของบุตรรุ่นต่อไปได้ ทำให้บุตรรุ่นต่อไปได้รับการศึกษาสูงเช่นกัน และนำไปสู่การมีรายได้ที่สูงตามขึ้นไปด้วย และจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรมีความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรที่เพิ่มขึ้นสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้

สหวิทยา บุญเกียรติ (2553) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาและการกระจายรายได้กับความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) สร้างดัชนีชี้วัดการศึกษาของประเทศไทย และ 2) วิเคราะห์ผลของความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาและการกระจายรายได้ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

โดยพบว่า ดัชนีชี้วัดทางการศึกษาในตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าทางการศึกษา ตัวชี้วัดปัจจัยการเข้าถึงบริการทางการศึกษา ตัวชี้วัดผลผลิตทางการศึกษา ตัวชี้วัดผลลัพธ์ทางการศึกษา และตัวชี้วัดการศึกษาในภาพรวมที่พัฒนาขึ้นมีดัชนีที่เพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่าการศึกษามีแนวโน้มของการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้น

ในขณะที่ความเท่าเทียมกันทางการศึกษาในตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าทางการศึกษา ตัวชี้วัดปัจจัยการเข้าถึงบริการทางการศึกษา ตัวชี้วัดผลผลิตทางการศึกษา ตัวชี้วัดผลลัพธ์ทางการศึกษา และตัวชี้วัดการศึกษาในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นปีฐาน

หลังจากนั้นแนวโน้มลดลงเล็กน้อย สำหรับการวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาและการกระจายรายได้ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ปรากฏว่ามีตัวชี้วัดทางการศึกษาในปัจจัยนำเข้า ตัวชี้วัดทางการศึกษาในภาพรวมและการกระจายรายได้ที่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทิศทางตรงกันข้าม โดยมีนัยยะสำคัญทางสถิติและตัวชี้วัดปัจจัยการเข้าถึงบริการทางการศึกษา ปัจจัยการผลิตทางการศึกษา มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทิศทางเดียวกันโดยมีนัยยะสำคัญทางสถิติ แต่สำหรับตัวชี้วัดปัจจัยผลลัพธ์ทางการศึกษา พบว่าไม่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หากมีการพัฒนาในการศึกษาทุกตัวชี้วัดอย่างครอบคลุมและมีการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมมากขึ้น ก็จะย่อมเป็นผลดีต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

สรุปว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสามารถแบ่งปัจจัยของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ ดังนี้ 1) ความเหลื่อมล้ำจากคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้เรียน โดยพบว่า โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญในการช่วยกำหนดคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียน 2) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากสภาพสังคม บริบทของสังคมรอบตัว ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ภูมิสำเนา และอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรการศึกษา ทั้งทางกายภาพและแนวคิด ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน ตลอดจนการได้รับการส่งเสริมการศึกษาที่เหมาะสม เช่น ครอบครัวที่มีความพร้อมจะมีบทบาทสูงต่อทัศนคติทางการศึกษาของนักเรียน

3. แนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่า

หัวข้อแนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบเรื่องเล่า และงานวิจัยที่ใช้การศึกษาแบบเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

3.1 แนวคิดของการศึกษาแบบเรื่องเล่า

Currie (2010) กล่าวว่า “เรื่องเล่า” (Narrative) หรือศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง Narratology ทุกอย่างคือการเล่าเรื่อง เพราะเมื่อเรื่องถูกบันทึกไว้ไม่ว่าจะด้วยสื่อใด ๆ ก็จะกลายเป็น ซอฟต์แวร์ กลายเป็นสื่อและจะกลายเป็นเรื่องเล่าก็ต่อเมื่อมีผู้เล่าเป็นผู้นำสารหรือนำเรื่องราวไปยังผู้ดูหรือผู้รับ

ขจิตขวัญ กิจวิสาละ (2564) ได้กล่าวถึงการศึกษาแบบเรื่องเล่าว่า ศัพท์คำว่า “การเล่าเรื่อง” ในภาษาไทยนั้น มักจะอ้างอิงกลับไปหาคำในภาษาอังกฤษได้หลายคำ ไม่ว่าจะเป็น “Narrative” “Narration” หรือ “Storytelling” แต่ศัพท์ที่แสดงให้เห็นพัฒนาการสำคัญที่ถูกยกระดับขึ้นเป็น ศาสตร์ของการเล่าเรื่อง คือคำว่า “Narratology” หรือ “ศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง”

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการแบ่งการศึกษาการเล่าเรื่องของนักวิชาการกลุ่มโครงสร้างนิยมและกลุ่มหลังโครงสร้างนิยม ไว้ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

1. การศึกษาการเล่าเรื่องในกลุ่มโครงสร้างนิยม เป็นแนวคิดที่สลายฐานะการเป็นผู้กระทำของมนุษย์ การเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ในฐานะองค์ประธาน ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเจตนาของมนุษย์โดยมองว่า ทุกอย่างเป็นเรื่องของโครงสร้าง รหัส ระบบ และระเบียบในการจัดเรียง จัดวาง ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความคิดแบบวิทยาศาสตร์และความเป็นวัตถุวิสัยตามแนวคิดแบบปฏิฐานนิยม (Positivism)

2. การศึกษาการเล่าเรื่องในกลุ่มหลังโครงสร้างนิยม ได้เปลี่ยนความสนใจมาสู่การมองว่า ความหมายในตัวบทไม่มีความสมบูรณ์ตายตัว ไม่เคยมีความหมายเพียงหนึ่งเดียว จึงเป็นไปได้ที่จะหาโครงสร้างที่ตายตัว แต่ความหมายมีลักษณะที่เลื่อนไหล (The Play of Meanings) ขึ้นอยู่กับผู้ที่ตีความสารแนวคิดของกลุ่มหลังโครงสร้างนิยมนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแค่ในการศึกษาเรื่องเล่าเท่านั้น แต่มีอิทธิพลอย่างมากในการเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางปัญญาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในศตวรรษที่ 20 การเปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อภาษาในยุคหลังโครงสร้างนิยม และมีแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ ได้ดังนี้

2.1 ไม่มีความหมายที่สมบูรณ์ตายตัวในตัวบทเป็นเพียงการชะลอ/หน่วงเหนี่ยว ความหมาย (Defer) และการเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงความหมาย (Differ) การคิดแบบหลังโครงสร้าง นิยมนั้นเป็นการคิดไม่มีความสมบูรณ์เด็ดขาด คิดในลักษณะที่กำลังจะเกิดขึ้น/กำลังจะเป็น (Becoming) มากกว่าที่จะคิดในแบบของการมีอยู่/เป็นอยู่ (Being) แต่ละคนก็จะตีความหมาย แตกต่างกันไปตามแต่ปัจจัยส่วนบุคคล สังคม วัฒนธรรมของคนผู้นั้น หรือคนคนเดียวอาจมีเรื่อง เล่าเกี่ยวกับตัวเองเปลี่ยนแปลงไปเสมอ

2.2 มนุษย์ไม่ได้เป็นศูนย์กลางในฐานะขององค์ประธาน มนุษย์ไม่ได้มีความเป็น อิสระหรืออำนาจอธิปไตย แต่เป็นเพียงผลลัพธ์ของระบบสังคม อำนาจ ความชอบธรรมไม่ได้มาจากผู้ ส่งสาร แต่มาจากวาทกรรมที่ผู้พูดรับมาใช้ ดังนั้นแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมจึงเป็นสิ่งที่ไปไกล กว่าทฤษฎีวิเคราะห์แต่เพียงตัวบทอย่างทีกลุ่มโครงสร้างนิยมนะทำกัน เช่น ความเชื่อว่าตัวบทที่มาจากผู้กำกับภาพยนตร์ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาความคิดสร้างสรรค์อาจถูกสันคลอน ทุกคนล้วนแต่เป็น ผลลัพธ์ของระบบสังคม ไม่ได้มีอิสรภาพในการสร้างสรรค์งาน

2.3 การทำความเข้าใจในตัวบท/เรื่องเล่านั้น ไม่ใช่เรื่องของการตีความ (Interpretation) แต่เป็นการรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นการอ่านเพื่อสลายเอกภาพของตัวบท เพื่อเข้าใจ “กระบวนการสร้างความหมายของตัวบท” (A Process of Signification) ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ เหนือกว่ารหัส เป็นการอ่านตัวบท เพื่อหาตัวบทรอง (Subtext) และสิ่งที่ไม่ได้พูด/เขียน (Absence) หาเส้นทางเดินของความหมาย ดังนั้นร่องรอย (Trace) จึงเป็นสิ่งที่สำคัญกว่าสัญญาณที่ปรากฏ อาทิ การที่เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของศาสนาที่กันเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงออกไป

2.4 จุดยืนบนทัศนะการประกอบสร้างความจริง โดยมองว่าความหมายนั้นไม่ใช่สิ่งที่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Natural) แต่ความหมายเกิดจากการประกอบสร้างขึ้นของสังคมและวัฒนธรรม (Socially Constructed) และในการศึกษาตัวบท/เรื่องเล่าของนักสตรีวิทยาเชิงวิพากษ์ไม่ได้หยุดอยู่ เพียงการศึกษาความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเท่านั้น แต่ตั้งคำถามต่อไปอีกว่า ความหมายที่ถูก ประกอบสร้างขึ้นมานั้น ถูกกำหนดผ่านอำนาจหรือจุดยืนของใคร

Fisher (1989) การเล่าเรื่องเป็นศาสตร์ที่ได้รับความสนใจในปัจจุบัน เพราะการเล่าเรื่องไม่ใช่ แค่เรื่องของภาษาเพื่อสื่อสารเท่านั้น แต่การเล่าเรื่องกระทำผ่านภาษาซึ่งเป็นที่สถิตของอุดมการณ์ ค่านิยม มายาคติชุดต่างๆ ในการประกอบสร้างความรู้และความจริง การเล่าเรื่องมีอำนาจในการสร้าง การรับรู้ของมนุษย์ที่มีต่อตนเอง โลก และความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับโลก ความสำคัญใน การศึกษาเรื่องเล่าเป็นดังที่ วอลเตอร์ อาร์. ฟิชเชอร์ (Walter R. Fisher) อธิบายถึงกระบวนการทัศน์ การเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้ผู้คนหันมาให้ความสำคัญการเล่าเรื่องในฐานะของกระบวนการที่คนไว้ ว่า มนุษย์ทุกคนคือผู้เล่าเรื่อง (Storytellers) ธรรมชาติของมนุษย์คือสิ่งมีชีวิตแห่งการเล่าเรื่อง การ ตัดสินใจหรือการสื่อสารของมนุษย์ก็ล้วนตั้งอยู่บนเหตุผลดี ๆ

Fog et al. (2001) ระบุว่า เรื่องเล่ามีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประการ คือ ประเด็นเรื่อง ปมความขัดแย้ง ตัวละครและเค้าโครงเรื่อง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประเด็นเรื่องต้องชัดเจน โดยปกติ เรื่องเล่ามาจากประเด็นที่มีฐานความคิดหรือคตินิยมที่ ทำหน้าที่เสมือนแกนหลักตลอดทั้งเรื่อง อาทิ คตินิยมของเรื่องโรมิโอและจูเลียต คือ รักแท้สามารถ ชนะทุกสิ่งทุกอย่าง ด้วยคตินิยมเช่นนี้ ผู้ชมจะเข้าใจและสะท้อนคิดจากประเด็นที่แฝงในเรื่องเล่าได้ดี และเรื่องเล่าควรมีประเด็นหลักเพียงประเด็นเดียว

2. ปมของความขัดแย้ง ซึ่งเป็นแรงผลักดันของเรื่องเล่าที่ดี หากปราศจากปมความขัดแย้ง ก็ไม่มีเรื่องเล่า ธรรมชาติของคนมักมองหาความสามัคคีและความสมดุล เมื่อพบเจอปัญหาคนต้อง จัดการกับปมปัญหาเพื่อรักษาความสามัคคี เรื่องเล่าจึงถูกขับเคลื่อนด้วยการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผล กระทบต่อความสามัคคี อย่างไรก็ตาม ปมความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องไม่ตีเสมอ ไปบ่อยครั้งที่ ปมความขัดแย้งเป็นเรื่องราวการต่อสู้ระหว่างความดีกับความชั่วที่ผู้เล่าสื่อสารมุมมองตัวเอง โดยปม ความขัดแย้งเหล่านี้สามารถคลี่คลายหรือกระตุ้นความอยากรู้ให้ผู้ชมพยายามช่วยแก้ไขปมความขัดแย้ง เหล่านี้

3. ตัวละคร เรื่องเล่าจะเข้มข้นขึ้นเมื่อผู้ชมมองตัวละครออก โดยทั่วไปแล้วเรื่องเล่าเริ่มจากตัว ละครหลักหรือวีรบุรุษที่มีเป้าหมายบางอย่าง แต่หนทางที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นเต็มไปด้วยอุปสรรค เนื่องจากมี ศัตรูพยายามขัดขวางจนทำให้เกิดเป็นปมความขัดแย้ง ศัตรูอาจมาในรูปแบบแตกต่างกัน ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ อาทิ ลูกค้ายี่ขาดความมั่นใจในสินค้าของบริษัทหรือพนักงานที่ขาด ความเชื่อมั่นในความสามารถตัวเอง ศัตรูในฐานะตัวละครที่ช่วยผลักดันจะขัดขวางวีรบุรุษไม่ให้กิจ บรรลุเป้าหมาย วีรบุรุษต้องคอยต่อสู้ด้วยความพยายามที่จะแก้ไขปมความขัดแย้งของเรื่องเล่า

4. เค้าโครงเรื่องสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ บทนำ เนื้อเรื่อง และตอนจบ ในส่วนของ บทนำ มีการกำหนดฉากเริ่มต้น ส่วนเนื้อเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งเพื่อสร้างปมความขัดแย้ง และตัวแปรต่าง ๆ ให้กับเรื่องเล่า เมื่อปมความขัดแย้งเข้มข้นขึ้นแล้วคลี่คลายลงก็จะกลายเป็นจุดจบ ของเรื่องเล่าไปในที่สุด

Rooney, Lawlor & Rohan (2016) ได้วิเคราะห์ขั้นตอนของเทคนิคการเล่าเรื่องไว้ดังนี้

1. ระบุประเภทของเรื่องเล่า ลักษณะตัวละคร เค้าโครงเรื่อง วาทศิลป์และแก่นของเรื่อง ซึ่งขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการเลือกรูปแบบของเรื่องเล่า บทนำ เนื้อเรื่อง และตอนจบ โดยมีเค้าโครง เรื่องที่สามารถนำมาวิเคราะห์และระบุถึงประเภทของเรื่องเล่าได้

2. ประเมินอารมณ์ที่แฝงอยู่ในเรื่องเล่า การบรรยายถึงอารมณ์ความรู้สึกระหว่างเล่า ประสบการณ์ช่วยให้ผู้ฟังเกิดความเห็นอกเห็นใจ อีกทั้งยังช่วยให้เรื่องเล่าที่มีความลึกซึ้งและ สอดคล้องกับบริบทที่เล่าอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น การผูกอารมณ์เข้ากับเหตุการณ์ช่วยเพิ่มความ น่าเชื่อถือให้กับเรื่องเล่า ซึ่งการบ่งบอกถึงอารมณ์ช่วยเสริมบทสรุปของเรื่องเล่าได้ว่า

3. ค้นหาจินตนาการ ความปรารถนาและความต้องการที่แฝงอยู่ในเรื่องเล่า โดยความต้องการและความปรารถนาที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเผยให้เห็นเจตนาของเรื่องเล่าจะรู้ว่าเจตนาที่เข้าใจนั้น ถูกต้องหรือไม่ ตรวจสอบได้จากเรื่องเล่าเรื่องนั้นว่า มีความไม่สมเหตุสมผลหรือไม่สมจริงที่ไม่สอดคล้องกับเจตนาที่ต้องการจะสื่ออยู่หรือไม่

4. ทำความเข้าใจความหมายและคุณค่าของเรื่องเล่าที่มีต่อผู้ชม ในขั้นตอนนี้จะมีการกำหนดเหตุการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้นต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์ตามลำดับเวลาที่กำหนด การติดตามจุดสูงสุดของเรื่องเล่าสามารถดูได้จากภาวะวิกฤตและภาวะคลี่คลายที่อยู่ในเค้าโครงเรื่องเล่า นั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของเรื่องเล่าตลอดทั้งเรื่อง

ปริณายก ชูรัตน์ (2561) ได้กล่าวถึงวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่าสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ว่าเป็นวิธีการวิจัยแบบเรื่องเล่าถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทางด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยแบบเรื่องเล่า “แบบการศึกษาอัตชีวประวัติ” ที่ถูกนำมาใช้เป็นวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ในช่วงเริ่มต้น นักสังคมศาสตร์พบว่าทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยแบบเรื่องเล่ามากกว่าทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ทฤษฎีอื่น นั้นเพราะทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ นำไปสู่การเข้าใจสังคมธรรมชาติสังคม การกำหนดบรรทัดฐานแบบธรรมชาติ คือการให้มุ่งเน้นความเข้าใจในการสวมบทบาทของบุคคลจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมหรือบริบทสังคม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมกับการสร้างตัวตน ทำให้เข้าใจอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อสังคมให้คุณค่าเรื่องความเชื่อและค่านิยมของบุคคล ซึ่งเป็นการให้มุมมองต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความลึกซึ้งกว่าทฤษฎีทางสังคมที่อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยบริบทสังคมที่ถูกกำหนดบรรทัดฐานจากอำนาจหรือชนชั้นทางสังคม

เอกกนก พนาดำรง (2559) ได้กล่าวว่า การเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการบอกเล่าเรื่องราวความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่กับตัวบุคคล (Tacit Knowledge) จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต เรื่องที่ซาบซึ้ง ประทับใจ หรือได้จากการศึกษา การทำงานที่สั่งสมเป็นทักษะแนวปฏิบัติที่ดี หรือจากพรสวรรค์ ให้บุคคลอื่นฟัง เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานของตนเองได้ โดยไม่ต้องเสียเวลาเริ่มต้นศึกษาในเรื่องนั้นๆ ใหม่ โดยกระบวนการเล่าเรื่องนี้จัดเป็นเครื่องมือด้านการจัดการความรู้ที่สามารถจัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สัมผัสไม่ได้ ซึ่งการถ่ายทอดเรื่องราวสามารถทำได้หลายรูปแบบ โดยได้กำหนดหลักการและแนวทางการเขียนเรื่องเล่า ไว้ดังนี้ 1) หัวใจของเรื่อง เป็นข้อที่ควรให้ความสำคัญอันดับแรก ซึ่งเป็นประเด็นที่เราจะสื่อสารกับผู้อ่านในเรื่องเล่าเรื่องนี้ว่าคืออะไร 2) โครงเรื่อง (Plot) สรุปเรื่องราวทั้งหมดของเรื่องเล่าอย่างย่อ ซึ่งควรมี 3 - 4 บรรทัด หรือ 3 - 4 ประโยค 3) การเดินเรื่อง ไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับเวลาตามโครงเรื่องเสมอไป สามารถสลับไปมาได้ แต่หัวใจสำคัญอยู่ที่การอนุญาตให้เรื่องราวหรือเหตุการณ์เป็นตัวเล่าเรื่อง ไม่ใช่ให้เราเป็นคนตัดสินเรื่องราวที่เล่า

พัชรา วาณิชวสิน (2562) ได้ให้ความหมายของเทคนิคการเล่าเรื่อง ว่าเป็นการสื่อสารแนวคิด ความเชื่อ ประวัติส่วนตัว และบทเรียนชีวิต ผ่านการเล่าเรื่องในรูปแบบบันเทิง ชวนให้ประทับใจหรือนำที่ซึ่งถือเป็นวิธีดั้งเดิมในการส่งผ่านข้อมูลซับซ้อนและหลากหลายมิติ เทคนิคการเล่าเรื่องนับเป็นวิธีแรก ๆ ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงแสดงออกและเก็บข้อมูลหรือองค์ความรู้ต่างๆ ไว้ได้ โดยเรื่องที่น่ามาเล่านั้นเกี่ยวกับการเล่าประสบการณ์ส่วนตัว เหตุการณ์ในชีวิตและสถานการณ์ต่าง ๆ มีการนำเทคนิคการเล่าเรื่องมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในหลากหลายรูปแบบเพื่อช่วยอธิบายประเด็นที่ซับซ้อน บอกเล่าเหตุการณ์ นำเสนอมุมมองที่แตกต่าง ปูความเชื่อมโยง สร้างความบันเทิงและสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เทคนิคการเล่าเรื่องจึงจัดเป็นเครื่องมือทรงพลังที่ทำให้เห็นภาพชัดเจนและช่วยปลูกเร้าอารมณ์ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการประยุกต์ใช้เมื่อนำไปใช้ในมิติต่าง ๆ

นรินทร์ สังข์รักษา (2561) ได้ให้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องเล่าเป็นวิธีวิทยาใหม่ที่สำคัญในการวิจัยสังคม ตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต ที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นการบูรณาการ การเป็นองค์กรร่วม และสหวิทยาการ ในการแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน และมุ่งหวังให้เป็นนักบูรณาการศาสตร์ที่มีอัตลักษณ์ในตัวตนและอัตลักษณ์ทางสังคม เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้เสียงเล็กเสียงน้อยที่ไม่มีพื้นที่ในสังคม ดังเช่นคนทั่วไป ผู้ประการ คนชายขอบ และคนด้อยสิทธิ์ คนไร้เสียง (Noiseless) ฯลฯ ได้มีพื้นที่ทางสังคม (Social Space) จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย ได้แสวงหาความรู้หรือการจัดการความรู้ จากสิ่งที่เป็นความรู้ในตัวตน ภูมิปัญญา สิ่งดี ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ พร้อมกับเปิดเผยให้สังคมได้เรียนรู้ เท้าพันกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งถูกจัดระเบียบสังคมในทุกสรรพสิ่ง ด้วยอำนาจของความรู้ ผ่านวาทกรรมหลักและภาคปฏิบัติการ ในโลกทัศน์ใหม่ของภาคปฏิบัติการในการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อการพัฒนา การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พลังท้องถิ่น และการพึ่งตนเองของชุมชนและสังคม

สรุปว่า การศึกษาแบบเรื่องเล่า เป็นวิธีการศึกษาทางสังคมศาสตร์ที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากมุมมองของคนที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยมีการดำเนินเรื่องไปตามสภาพความเป็นจริงในมุมมองของผู้เล่า ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามความคาดหวังหรือมายาคติของสังคม แต่มุ่งหมายที่จะเปิดเผยเรื่องราวจากประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ผู้เล่าได้สัมผัสพบเจอ

3.2 งานวิจัยความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ใช้การศึกษาแบบเรื่องเล่า

Robert G. Pastore (2021) ได้ศึกษาแนวทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นแบบออนไลน์โดยไม่ใช้ครู เป็นผู้สอน เป็นรูปแบบหลักที่ใช้เพื่อการศึกษาต่อในช่วงการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา

2019 (COVID – 19) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเรื่องในขณะที่เกิดการแพร่ระบาดของโควิด – 19 และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสบการณ์ทางวิชาการของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับโรคระบาด ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 15 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผลการศึกษามีข้อสรุปข้างดังนี้ 1) นักเรียนมีความยากลำบากในการเรียนด้วยวิธีออนไลน์ 2) รูปแบบการเรียนออนไลน์ยังไม่สามารถมาแทนการเรียนการสอนแบบปกติได้ 3) ครูยังมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน 4) การหาหรือโดยครูผ่านช่องทางออนไลน์มีจำนวนน้อยเกินไป 5) ผู้ให้ข้อมูลต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตเพราะรู้สึกว่ามีครูแนะในการเรียนการสอน

Michael Thomas (2019) ได้ศึกษาการรับรู้และเจตคติของอดีตผู้ต้องขังเกี่ยวกับคุณค่าของการสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยมีคำถามการวิจัย 1) ผู้ต้องขังคนใน Midwest มีความรับรู้อย่างไรต่อประสบการณ์ทางการศึกษา และ 2) ผู้ต้องขังรายรับรู้การจ้างงานภายในและภายนอกเรือนจำอย่างไร โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่า การศึกษาก่อนเกี่ยวกับด้านวิชาชีพมักถูกจำกัดไว้กระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเชิงบรรยายเชิงคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน โดยได้ศึกษาจากประสบการณ์ชีวิตของอดีตผู้ต้องขัง 6 คน ได้แก่ ชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน 4 คน และชาวอเมริกันเชื้อสายเม็กซิกัน 2 คน ที่เข้าคุกโดยไม่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และทำงานในอุตสาหกรรมเรือนจำ โดยใช้แบบสอบถามมาตรวัดของลิเคิร์ต และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก การวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนาของรายการสเกลลิเคิร์ต และการวิเคราะห์เนื้อหาจากวรรณกรรม โดยสัมภาษณ์ในหัวข้อหัวข้ออิทธิพลภายในชุมชน พลวัตของครอบครัว (โรงเรียน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และสิ่งแวดล้อม) และเส้นทางระหว่างโรงเรียนกับเรือนจำ ผลการวิจัยระบุว่าผู้ที่ถูกศึกษาวิจัยทั้ง 6 คน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีขึ้นต่อการศึกษาหลังจากออกจากเรือนจำ

วาทีนีย์ วิชัยยา (2561) ได้ศึกษาเรื่องการกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้นำเสนอประเด็นจากงานศึกษาว่าด้วยการกวดวิชาในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมที่เติบโตภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการแข่งขัน โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ของ Strong Structuration Theory (SST) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้เขียนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน ในฐานะเงื่อนไขที่ทำให้นักเรียนชั้นกลุ่มดังกล่าวรับรู้ว่าการกวดวิชาเป็นสิ่งจำเป็นและเข้าสู่การกวดวิชาเพื่อสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่โครงสร้างภายนอกเป็นเงื่อนไขที่นักเรียนทุกคนเผชิญร่วมกัน มุมมอง

แบบ Strong Structuration Theory เผยให้เห็นบทบาทของโครงสร้างภายใน ซึ่งอิทธิพลจากสถาบันทางสังคมต่างๆ ส่งผลให้นักเรียนมีประสบการณ์ชีวิตและมุมมองต่อการกวดวิชาแตกต่างกัน แม้การกวดวิชาจะเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่มีแนวโน้มผลิตซ้ำโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน อันนำมาสู่การกลายเป็นสถาบันของการกวดวิชา แต่ข้อมูลจากการศึกษายังชี้ให้เห็นผลลัพธ์ในเชิงปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้วย กล่าวคือระบบการศึกษาไม่ได้ครอบงำการกวดวิชาของนักเรียนอย่างเบ็ดเสร็จ แต่นักเรียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับระบบการศึกษาผ่านการปฏิบัติที่แตกต่างตามเงื่อนไขโครงสร้างภายในของแต่ละคนด้วย

กฤษดา ปั้นเอี่ยม (2561) ได้ศึกษาผลของการสร้างบรรทัดฐานทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ผ่านเรื่องเล่าของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาผลของการสร้างบรรทัดฐานทางการศึกษาในฐานะที่เป็นวาทกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อผู้เรียน และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ของผู้เรียนภายใต้บรรทัดฐานทางการศึกษาของวาทกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้ข้อสรุปว่าบรรทัดฐานทางการศึกษาที่ปรากฏภายใต้วาทกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติที่คิดขึ้นมาโดยรัฐบาล ซึ่งเนื้อหา มีการแบ่งรายวิชาเรียนออกเป็นกลุ่มวิชาหลักและกลุ่มวิชารอง มีการให้น้ำหนักคะแนนในรายวิชาทั้งสองกลุ่มไม่เท่ากัน อีกทั้งโรงเรียนยังใช้วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาด้วยการสอบและจัดอันดับผู้เรียนด้วยค่าเกรดเฉลี่ย ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนโดยตรง ทำให้ผู้เรียนไม่มีแรงจูงใจในการเรียนเกิดความรู้สึกถึงความไม่ยุติธรรมเพราะสังคมให้ความสำคัญกับ กลุ่มผู้เรียนที่มีความถนัดในกลุ่มรายวิชาหลักมากกว่ารายวิชารอง ผู้เรียนถูกแบ่งสถานะออกเป็นกลุ่มผู้เรียนที่เรียนผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์ ทำให้ผู้ปกครองจำนวนมากต้องส่งบุตรหลานไปยังสถาบันเรียนพิเศษเพื่อต้องการจะก้าวข้ามบรรทัดฐานดังกล่าวกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ของผู้เรียนภายใต้บรรทัดฐานและผลกระทบดังกล่าว เป็นไปในสองรูปแบบ คือ 1.) การต่อรองอัตลักษณ์สู่ความจำนนยอมรับความไม่ยุติธรรมและการถูกจัดอันดับชั้น สวมใส่อัตลักษณ์ “เด็กดี” ตามที่สังคมกำหนด และ 2) การต่อรองอัตลักษณ์ที่เกิดสุนทรียะ จะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เรียนได้รับโอกาสจากครอบครัว เพื่อน หรือคน ใกล้ชิดที่มีความเข้าใจในมายาคติของบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นในสังคม

ปรีชัย ดาวอุดม (2557) ได้ศึกษาปฏิบัติการสร้างนักเรียนชั้นนำในระบบการศึกษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างนักเรียนชั้นนำในระบบการศึกษาไทย และ 2) เพื่อวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างนักเรียนชั้นนำ ผลการศึกษาเผยให้เห็นว่าการที่โรงเรียนกวดวิชากลายเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตทางการศึกษาของคน ไทยนั้นเพราะการกวดวิชาได้ก่อตัวขึ้นอย่างมีพลวัตในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยการก่อตัวในระยะแรกมีเงื่อนไขมาจากระบบการศึกษาแข่งขัน การศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามการกวดวิชามีการเปลี่ยนแปลง โดยมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้นแต่ระบบการสอบแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงไป ความหมายที่หลากหลายของโรงเรียน

กตวิชาที่ถูกสร้างขึ้นจากการตีความของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความคงทนถาวรและควมมีเสถียรภาพของโรงเรียนกตวิชาและความหมายที่แตกต่างหลากหลายนั้นได้ถูกนำไปใช้ในการสื่อสารและตอบสนองต่อเป้าหมายของความสำเร็จทางการศึกษา ความน่าเชื่อถือของโรงเรียนกตวิชาเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากแบบแผนหรือวิธีการที่ทำให้เชื่อได้ว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่แบบการบริหารจัดการของเจ้าของโรงเรียนกตวิชา แบบแผนการบริหารจัดการและพัฒนาหลักสูตร แบบแผนของผู้สอนกตวิชาที่ประสบความสำเร็จ การจัดสรรและโยกย้ายทรัพยากรให้อู่ต่อการที่นักเรียนซึ่งอยู่ในบริบทที่หลากหลายสามารถเข้าถึงโรงเรียนกตวิชาได้อย่างครอบคลุมและสามารถใช้ช่องทางทางกฎหมายให้กลายมาเป็นทรัพยากรที่เสริมพลังอำนาจในการขยายตัวของโรงเรียนกตวิชาได้มากขึ้น ความเป็นโครงสร้างของโรงเรียนกตวิชาเป็นสิ่งที่สุขสถาปนาขึ้นในระดับจิตใจของบุคคล โรงเรียนกตวิชาจีนมีลักษณะเป็นแบบแผนของโครงสร้างอันหลากหลายที่จะดำรงอยู่ในจิตใจของบุคคลตราบเท่าที่โรงเรียนกตวิชายังทำให้บุคคลรู้สึกมั่นคงปลอดภัยกับการใช้ชีวิตทั้งการศึกษาในระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้โครงสร้างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

4. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วย ความสำคัญของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

4.1 ความสำคัญของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter, 1957) ได้ให้ความสำคัญของการมัธยมศึกษาไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12 – 17 ปี โดยเน้นเนื้อหาในด้านการค้นคว้าการเรียนรู้การแสดงออกให้เข้าใจในความเป็นไปของชีวิตการพัฒนาด้านเจตคติที่จะพัฒนาสังคมร่างกายและสติปัญญา

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้ประกาศใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยได้แบ่งการศึกษาระดับมัธยมศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมพัฒนาการบุคลิกภาพ

ส่วนตน มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำรงชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน แต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะการใช้วิทยาการ และเทคโนโลยี ทักษะการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตน และประเทศตามบทบาท สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

สุรางค์ สุขรอด (2551) ได้กล่าวถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาว่า เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญมากระดับหนึ่ง เพราะผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นวัยรุ่น เป็นวัยที่มีความคิดเป็นอิสระ อ่อนไหว และมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจค่อนข้างมาก พร้อมทั้งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจึงต้องมีการวางแผนที่เหมาะสม และมีหลักการที่แน่นอน เนื่องจากการศึกษาระดับมัศึกษามีความสำคัญดังนี้

1) การพัฒนาบุคคล เนื่องจากผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นวัยรุ่นที่จะก้าวไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาเยาวชนของชาติในระดับนี้ให้มีคุณภาพตามความมุ่งหมายตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ที่มีจุดมุ่งหมายพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับได้อย่างมีความสุข

2) การพัฒนาประเทศ การศึกษาระดับมัศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 ที่มุ่งจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย

กล่าวโดยสรุปคือ การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความสมบูรณ์พร้อมในการดำเนินชีวิต โดยการสร้างกระบวนการคิดในมิติต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ ดำรงชีวิต และประกอบอาชีพได้ ตลอดจนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ในการขับเคลื่อนตนเองและสังคม

การจัดการศึกษาระดับมัศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับแนวทางการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในวิจัยครั้งนี้ คือ 1) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการได้รับการศึกษาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเอง และสามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหา

ศักยภาพหรือความถนัดของตนเองเพื่อการประกอบอาชีพ หรือเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้

2) การจัดการศึกษาเพื่อสามารถใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเสมอภาคกับคนทุกคนในสังคม

4.2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร (2565) มีหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีโรงเรียนรวมกันจำนวนทั้งสิ้น 118 แห่ง แบ่งเป็นขนาดและจำนวน ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	โรงเรียน	จำนวน
1.	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1	66
1.1	โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	31
1.2	โรงเรียนขนาดใหญ่	12
1.3	โรงเรียนขนาดกลาง	24
2.	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2	52
2.1	โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	37
2.2	โรงเรียนขนาดใหญ่	11
2.3	โรงเรียนขนาดกลาง	4
รวม		118

4.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 71 แห่ง จาก 36 เขตในกรุงเทพมหานคร โดยมีองค์กรต่าง ๆ เป็นผู้ถือใบอนุญาต อาทิ สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย

4.4 โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา

กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2565) มีโรงเรียนในสังกัดที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบโรงเรียนสาธิต และโรงเรียนส่งเสริมความสามารถพิเศษ จำนวน 11 แห่ง ได้แก่

ตารางที่ 4 จำนวนสถานศึกษาสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ลำดับ	โรงเรียน
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	
1.	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
2.	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายมัธยม)
3.	โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
4.	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ฝ่ายมัธยม)
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ	
5.	โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม)
6.	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน
7.	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
8.	โรงเรียนดรุลีกษาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
9.	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
10.	โรงเรียนสาธิตนานาชาติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
11.	โรงเรียนเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ไทย – เยอรมัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รวม	
11	

4.5 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2565) มีหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 105 แห่ง โดยแบ่งตามระดับการศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ 5 จำนวนโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ลำดับ	ประเภทโรงเรียน	จำนวน (โรง)
1.	โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น	1
2.	โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น	98
3.	โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย	4
4.	โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษา	6
รวม		105

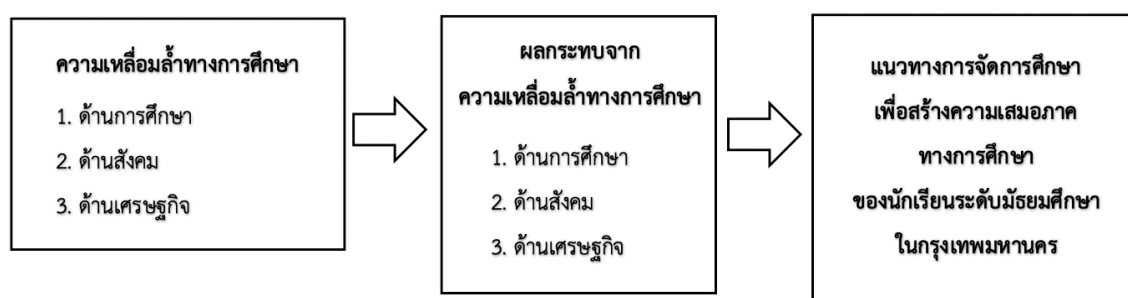
สรุปได้ว่า กรุงเทพมหานครเป็นมหานครที่มีหน่วยงานหลายส่วนในการจัดการศึกษา การศึกษาความเหลื่อมล้ำและความเสมอภาคทางการศึกษาจึงเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาท่ามกลางความหลากหลายของรูปแบบโรงเรียนในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาทั้งในด้านการสร้างคุณภาพทางการศึกษาและการดำรงไว้ซึ่งสิทธิพลเมืองตามเจตจำนงของรัฐธรรมนูญไทยที่ได้บัญญัติไว้โดยมีใจความว่า “การศึกษาเป็นสิทธิที่สำคัญเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนสืบเนื่องไปจนถึงการพัฒนาสังคมให้ผาสุก”

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำและความเสมอภาคทางการศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดประกอบกับพิจารณาวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย จึงสามารถกำหนดกรอบแนวคิดสาเหตุของความเสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยสามารถสรุปเป็นตัวแปรและ แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยรวมถึงกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใช้การศึกษาวินิจฉัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) โดยแนวคิดการศึกษาแบบเรื่องเล่าหลังโครงสร้างนิยมของ ฌาคส์ แดร์ริดา ของ ขจิตขวัณ กิจวิศาละ (2564) และ อารีรัตน์ ภิราษร (2561) และการศึกษาวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของ มัทยา บุตรงาม (2555), สีวะโชติ ศรีสุทธิยากร (2562) และ Ferreira & Gignoux (2008) มาใช้ในการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการศึกษาวินิจฉัยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Study) โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จากขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาข้อที่ 1. แนวคิดการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560), แนวคิดการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UNESCO, 2016) มาใช้ในการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

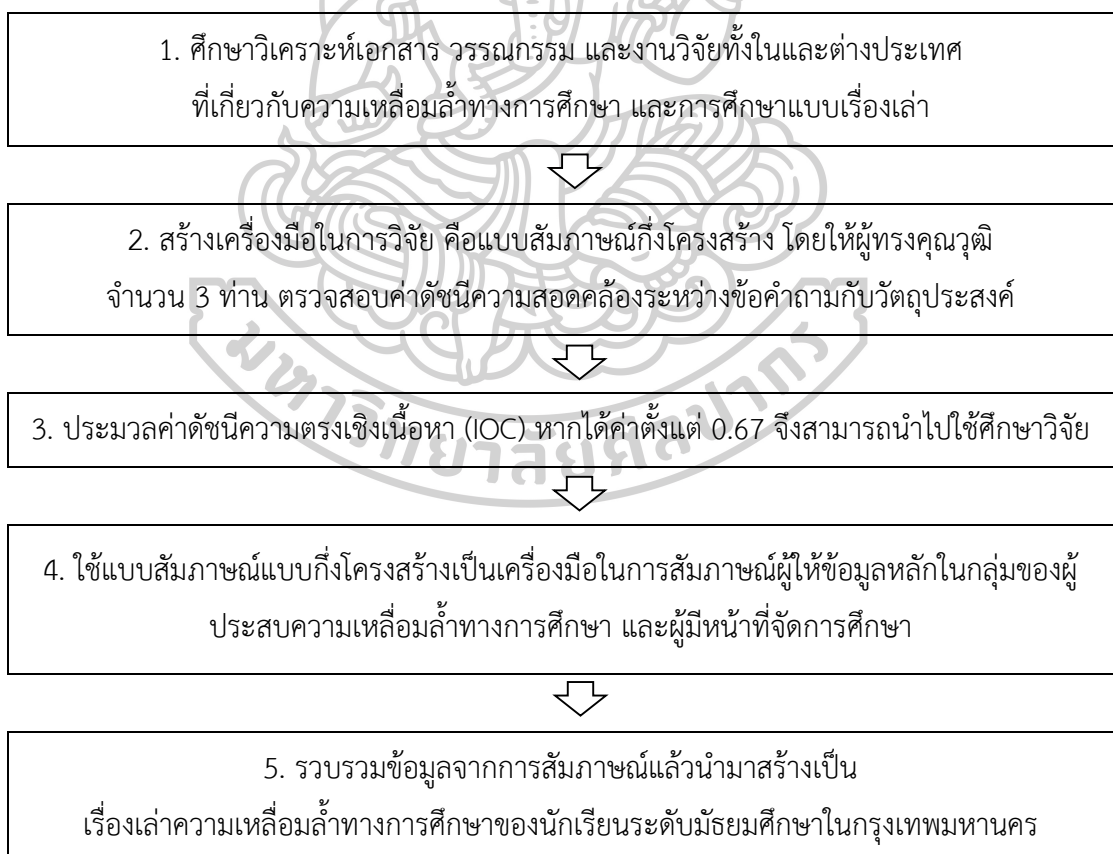
1. ขั้นตอนการวิจัย
2. แหล่งข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอข้อมูล

1. ขั้นตอนการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการศึกษาวิจัยไว้ 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า และ 2) การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ดังมีรายละเอียดขั้นตอนการศึกษาวิจัยต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ดังนี้

- 1.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ
- 1.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interview Form) 2 ฉบับได้แก่ 1) ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และ 2) ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of item objective congruence) ที่มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ประมวลค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา หากได้ค่าตั้งแต่ 0.67 จึงสามารถนำเครื่องมือไปใช้ศึกษาวิจัยได้
- 1.4 ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา
- 1.5 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำมาสร้างเป็นเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

2. ขั้นตอนการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร การศึกษาในขั้นตอนนี้เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 2. ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ดังนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และข้อมูลจากการวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในขั้นตอนที่ 1

2.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

2.3 จัดกลุ่มสนทนา โดยผู้วิจัยนำเสนอร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

2.4 ปรับปรุงร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตามคำแนะนำของผู้ทรงวุฒิ

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และข้อมูลจากการวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในขั้นตอนที่ 1.

2. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

3. จัดกลุ่มสนทนา โดยผู้วิจัยนำเสนอร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

4. ปรับปรุงร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

2. แหล่งข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้มีข้อมูลเพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน อันประกอบไปด้วย 1. เอกสารต่าง ๆ 2. พื้นที่ในการศึกษาวิจัย และ 3. ผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดของแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เอกสารต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา วิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า วรรณกรรม และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

2. พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากผู้ให้ข้อมูลหลักและแบบลูกบอลหิมะ (Snowball Selection) จากการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลหลักจนกระทั่งได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการ หรือข้อมูลมีความอิ่มตัว ซึ่งต้องเป็นโรงเรียนที่มีผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดการศึกษา หรือกลุ่มผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย โรงเรียน 4 กลุ่ม ได้แก่

- 2.1 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
- 2.2 โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา
- 2.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 2.4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1 ผู้ประสบความสำเร็จเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จำนวน 9 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็นผู้ที่ได้รับผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครด้านใดด้านหนึ่ง หรือมากกว่าจากหัวข้อต่อไปนี้ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสังคม และ 3) ด้านเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก และการเลือกตัวอย่างแบบลูกบอลหิมะ (Snowball Selection) โดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลหลักจนกระทั่งได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการ หรือข้อมูลมีความอิ่มตัว ประกอบไปด้วย

3.1.1 นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 7 คน

3.1.2 ผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน

3.2 ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา จำนวน 11 คน ใช้การเลือกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล แบบเจาะจง (Purposive Selection) และแบบลูกบอลหิมะ (Snowball Selection) จนกระทั่งได้ ข้อมูลครบตามที่ต้องการ หรือข้อมูลมีความอิ่มตัว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่ทำ หน้าที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร และมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีทางการศึกษา โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

3.2.1 ครู ต้องทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนไม่น้อยกว่า 2 ปี และมีประสบการณ์ โดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้ประสบความสำเร็จทางการศึกษา จำนวน 9 คน

3.2.2 บุคลากรทางการศึกษา ต้องมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยพิจารณาเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากบุคลากรทางการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน จำนวน 2 คน

3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ใช้การเลือกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นครูหรือบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนใน กรุงเทพมหานคร และมีประสบการณ์ในด้านการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้การวิจัยในครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย จึงได้แบ่ง เครื่องมือออกเป็น 2 ประเภท อันได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ 2) แนวทางการ สอนทบทวนกลุ่ม โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interview Form) เป็นเครื่องมือ ในการวิจัย การศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า สำหรับแบบ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างของงานวิจัยฉบับนี้ ประกอบไปด้วย

1.1 แบบสัมภาษณ์ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

1.2 แบบสัมภาษณ์ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

2. แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Interview) ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยในหัวข้อที่ 2. ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 6 การจำแนกเครื่องมือในแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัย

ลำดับ	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	วัตถุประสงค์การวิจัย
1.	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง		
1.1	แบบสัมภาษณ์ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	1. ผู้ประสบความสำเร็จ เหลื่อมล้ำทางการศึกษา - นักเรียน - ผู้ปกครอง 2. ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา	ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า
1.2	แบบสัมภาษณ์ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	1. ผู้ประสบความสำเร็จ เหลื่อมล้ำทางการศึกษา - นักเรียน - ผู้ปกครอง 2. ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา	
2.	แนวทางการสนทนากลุ่ม		
2.1	แนวทางการสนทนากลุ่มการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	1. ผู้ทรงคุณวุฒิ	ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัย โดยแบ่งเครื่องมือออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ 2) แนวทางการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มี 2 ชุด ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ประสบความสำเร็จล้มเหลวทางการศึกษา (นักเรียนและผู้ปกครอง) และ 2) ผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษา โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวทางการศึกษา และการศึกษาแบบเรื่องเล่า

1.2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนได้ข้อคำถามที่สอดคล้อง เหมาะสม และมีความยืดหยุ่นของข้อประเด็นคำถามเพื่อการเก็บข้อมูล แต่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมประเด็นศึกษา

1.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไปเสนอบริการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา เนื้อหาตลอดจนความครอบคลุมพร้อมทั้งขอคำแนะนำเพิ่มเติมและแนวทางในการปรับปรุง

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) จากสูตร (Rovinelli & Hambleton, 1977)

เห็นว่าสอดคล้อง	ให้คะแนน	+1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	0
เห็นว่าไม่สอดคล้อง	ให้คะแนน	-1

โดยดัชนีค่าความสอดคล้องในเกณฑ์การตัดสินใจด้วยคะแนนตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ในแต่ละข้อคำถามซึ่งคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$\text{โดยใช้สูตรการหาค่า IOC คือ } \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	หมายถึง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง
$\sum R$	หมายถึง	ผลรวมของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	หมายถึง	จำนวนของผู้เชี่ยวชาญ

1.5 พิจารณาเลือกประเด็นที่มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด โดยผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างหากได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 แสดงว่าข้อคำถามสามารถนำไปใช้วัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์วิจัย

1.6 จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ให้ครบตามเกณฑ์ที่วางแผนการเก็บข้อมูล
การสร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

2. แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion interview) ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และความเสมอภาคทางการศึกษา

2.2 นำเรื่องเล่ามาประกอบการพิจารณาสร้างเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

2.3 ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มที่มีความสอดคล้องกับเอกสาร งานวิจัยและข้อมูลจากการวิเคราะห์เรื่องเล่า

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

2. นำสารสนเทศจากการวิเคราะห์เรื่องเล่าจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. มาประกอบการพิจารณาสร้างเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

3. ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มที่มีความสอดคล้องกับเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลจากการวิเคราะห์เรื่องเล่า

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัยการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่

1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ของผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

1.1 ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในกลุ่มของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา เช่น ครู ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา หรือผู้อำนวยการสถานศึกษา ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ โดยบอกข้อมูลการวิจัยและวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับทราบ โดยนัดหมายในสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักสะดวกเดินทาง

1.2 ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมก่อนสัมภาษณ์โดยการทักทายและแนะนำตัวด้วยท่าทีที่เป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นผู้วิจัยจึงขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักในการใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกรายละเอียดสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยสังเกตความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลหลักจากท่าทาง น้ำเสียง หรือองค์ประกอบแวดล้อมอื่น ๆ หากพิจารณาแล้วว่าสถานที่ในการสัมภาษณ์ยังไม่เหมาะสม อาทิ มีเสียงดังรบกวน ให้ปรึกษากับผู้ให้ข้อมูลหลักในการเปลี่ยนสถานที่

1.3 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interview Form) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีประเด็นสำคัญได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อ อายุงาน สถานที่ทำงาน และ 2) ประเด็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหรือผู้ปกครอง ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30 – 90 นาที

1.4 เมื่อได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา หรือข้อมูลมีความครบถ้วนหรือถึงจุดอิ่มตัว (Saturation of Data) เช่น ข้อมูลที่ได้เริ่มซ้ำกับข้อมูลเดิม หรือเริ่มมีข้อมูลที่นอกประเด็นมากขึ้น และไม่มีข้อมูลใหม่ที่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงจะหยุดการสัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต (Observation) ระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรายละเอียดทั้งบริบท สิ่งแวดล้อม พฤติกรรม กิจกรรมหรือเหตุการณ์ คำพูดจากการได้ยิน เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการอภิปรายผล

1.5 ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีสัมพันธภาพใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มในกลุ่มของผู้ประสบความเหลื่อมล้ำ ทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง และในกลุ่มของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา ผู้วิจัยจะขออนุญาตถามข้อมูลของ เพื่ออ้างอิงไปสู่การสัมภาษณ์ในขั้นตอนต่อไปตามวิธีการเลือกตัวอย่างแบบลูกบอลหิมะ

1. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในกลุ่มของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

2. ผู้วิจัยแนะนำถึงขั้นตอนการศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์

4. ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการศึกษาโดยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

5. ยุติเมื่อได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา หรือข้อมูลมีความครบถ้วนหรือถึงจุดอิ่มตัว

ภาพที่ 7 การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัยการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ของผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

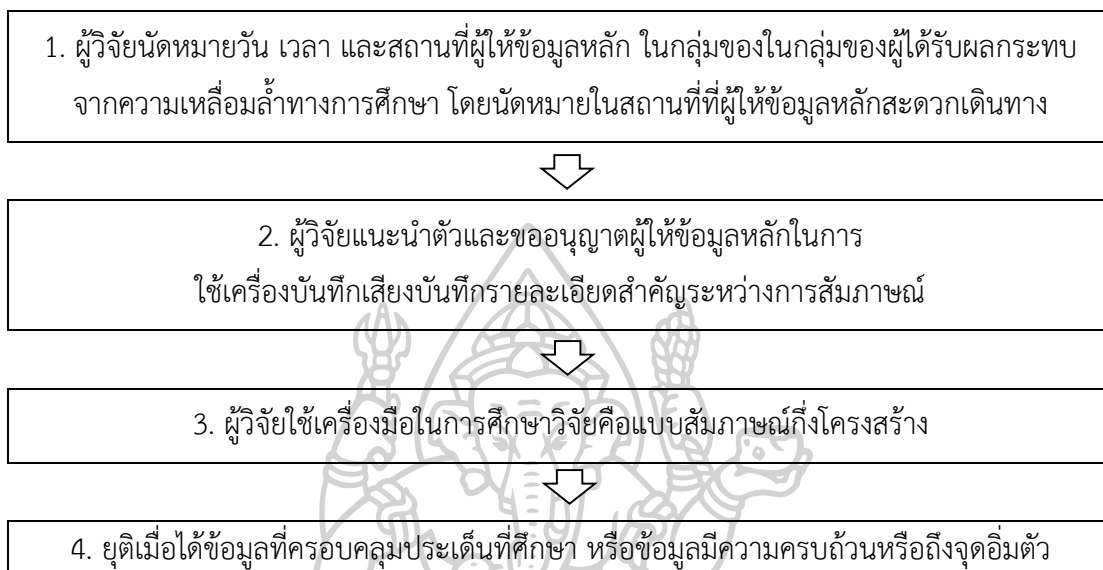
2.1 ผู้วิจัยทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดการศึกษา ได้แก่ นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งเป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ โดยที่ผู้วิจัยบอกข้อมูลการวิจัยและวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับทราบอย่างละเอียด หากผู้ให้ข้อมูลหลักมีข้อสงสัยในข้อใด ผู้วิจัยจะตอบคำถามอย่างละเอียด

2.2 ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมก่อนสัมภาษณ์โดยการทักทายและแนะนำตัวด้วยท่าทีที่เป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูลหลักและขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักในการใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกการสนทนาอย่างละเอียด สำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยสังเกตความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลหลักจากท่าทาง น้ำเสียง หรือองค์ประกอบแวดล้อมอื่น ๆ หากพิจารณาแล้วว่าสถานที่ในการสัมภาษณ์ยังไม่เหมาะสม อาทิ มีเสียงดังรบกวน ให้ปรึกษากับผู้ให้ข้อมูลหลักในการเปลี่ยนสถานที่

2.3 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interview Form) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีประเด็นสำคัญได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อ โรงเรียน 2) ประเด็นด้านการศึกษา ที่มีผลและผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา อาทิ ผลและผลกระทบจากความพร้อมด้านอาคารและสถานที่ของโรงเรียน หลักสูตรสถานศึกษา เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา 3) ประเด็นด้านสังคม ที่มีผลและผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา อาทิ ความเป็นอยู่พื้นฐาน ลักษณะครอบครัว แนวคิดต่อสังคมที่ผลต่อการตัดสินใจเรียน 4) ประเด็นด้านเศรษฐกิจ ที่มีผลและผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา อาทิ ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายในการไปโรงเรียน ภาระหนี้สินที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30 – 90 นาที

2.4 หลังจากที่ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาเรียบร้อยแล้ว หรือข้อมูลมีความครบถ้วนหรือถึงจุดอิ่มตัว (Saturation of Data) เช่น ข้อมูลที่ได้เริ่มซ้ำกับข้อมูลเดิม หรือเริ่มมีข้อมูลที่นอกประเด็นมากขึ้น และไม่มีข้อมูลใหม่ที่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงจะหยุดการสัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างการศึกษา

สัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต (Observation) ระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรายละเอียดทั้งบริบท สิ่งแวดล้อม พฤติกรรม กิจกรรมหรือเหตุการณ์ คำพูดจากการได้ยิน เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการอภิปรายผล

ภาพที่ 8 การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 2

3. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยในหัวข้อที่ 2. ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

3.1 ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยทำหนังสือของความอนุเคราะห์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตามคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้ โดยส่งเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion interview) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาก่อน เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ โดยประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ 1) ครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 2) โรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษา 3) โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร 4) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และ 5) ผู้อำนวยการสถานศึกษา

3.2 การจัดการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยนำเสนอร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ใน

วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 15.00 – 17.00 น. ณ ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร 2) การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงล้าทางการศึกษาผ่านการศึกษาแบบเรื่องเล่า 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของ Scott (1990) มาใช้คัดเลือกเอกสาร เกณฑ์สำคัญประกอบด้วย 1) ความจริง 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ 3) การเป็นตัวแทน 4) ความหมาย ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์ต่างๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ความจริง (Authenticity) หมายถึง ผู้วิจัยจะคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสาร แท้จริง (Origin) โดยพิจารณาว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่ให้ข้อมูลแท้จริงหรือไม่ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ รวมถึงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนั้นสอดคล้องกับข้อมูลในบริบทอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีการเขียนเอกสารนั้นอย่างไร

1.2 ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) หมายถึงผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาว่าเอกสารนั้นจะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง

1.3 การเป็นตัวแทน (Representativeness) การเป็นตัวแทนมีหลายระดับ ระดับแรกหมายถึงคัดเลือกกว่าเอกสารนั้นสามารถใช้แทนหรือเป็นแบบฉบับที่แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้หรือไม่และระดับที่สองคือข้อมูลในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของผู้ให้ข้อมูลได้

1.4 ความหมาย (Meaning) การใช้เกณฑ์ความหมายหมายถึงการคัดเลือกเอกสาร ที่มีความชัดเจนสามารถที่จะเข้าใจได้ง่าย โดยผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบเอกสารในเบื้องต้นด้วยการพิจารณาข้อมูลคร่าว ๆ ว่าเอกสารที่นำมาพิจารณานั้นมีข้อมูลใดที่เป็นนัยสำคัญหรือจะสร้าง ความหมายให้การวิจัยหรือไม่

2. การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ความเชื่อมโยงล้าทางการศึกษาผ่านเรื่องเล่า ทำโดยการจับเหตุการณ์ วิกฤต (Critical Events) ที่อยู่ในเรื่องราวต่าง ๆ ของประสบการณ์ในเรื่องเล่าให้รายละเอียดของสถานที่ เวลา ลักษณะต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถระบุเหตุการณ์วิกฤตได้ความทรง

จำเกี่ยวกับเหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นจะช่วยให้บุคคลปรับตัว และการตกอยู่ในภาวะของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การใช้เหตุการณ์เหล่านี้จะเป็นจุดรวมความสนใจหลักของการศึกษาวิจัย ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดประเด็นหลักในการวิเคราะห์ได้ (Event – driving approach) โดยการเข้าถึงเรื่องเล่าของเรื่องราวที่ผู้เล่าเรื่องต้องการนำเสนอ โดยทำได้ 2 แบบคือ

2.1 การนำเรื่องเล่ามาวิเคราะห์ (Analysis of Narrative) คือการใช้ข้อมูลจากเรื่องเล่าของเรื่องราวหลายเรื่องที่เกิดขึ้นกับบุคคลมาสร้างเป็นมโนทัศน์ต่าง ๆ และเชื่อมโยงมโนทัศน์เข้าด้วยกันตามประเด็นของเรื่องที่กำลังศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี โดยจะใช้ในกรณีที่ผู้เล่าถ่ายทอดประสบการณ์ได้ชัดเจนและจับประเด็นได้

2.2 การวิเคราะห์เพื่อสร้างเรื่องเล่า (Narrative Analysis) หรือการสร้างเรื่องราวจากข้อมูล (The Configuration of Data) ใช้ในกรณีที่ไม่สามารถจับประเด็นหรือเชื่อมโยงประเด็นจากผู้เล่าได้ โดยผู้วิจัยจะนำองค์ประกอบหรือส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์หรือเรื่องราวเกิดขึ้นกับบุคคลมาตีความ เพื่อสร้างเป็นเรื่องเล่าแทนการแยกแ่่องราวออกเป็นส่วน ๆ เพื่อนำเสนอในลักษณะของประเด็นที่เป็นจุดสนใจของการวิจัย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องจัดระเบียบและระวังเรื่องการให้ความหมายที่ไม่ปรากฏอยู่ในตัวข้อมูลด้วย ผู้วิจัยจะใช้ความรู้ในสาขาของตนเองช่วยในการตีความคำพูด การกระทำ และเรื่องราวในอดีตเป็นฐานข้อมูล ดังนั้น การวิเคราะห์ด้วยบทในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไป ด้วยการวิเคราะห์ด้วยบท จากข้อมูลเชิงเอกสารและวิเคราะห์ด้วยบทจากการสนทนาเล่าเรื่อง โดยในส่วนของการวิเคราะห์ด้วยบทจากการสนทนาเล่าเรื่อง ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ด้วยบทควบคู่ไปในขณะที่รับฟังเรื่องราว โดยนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ตามกรอบความคิดในการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยการนำเสนอร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ผ่านแนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่า และการสังเคราะห์วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มแล้วนำมาผ่านการพิจารณาโดยใช้วิธีการ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเพื่อขอความเห็นชอบ

7. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลงานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในเชิงพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามวัตถุประสงค์

การวิจัยเพื่อให้เห็นถึงผลกระทบ และวิธีการปรับของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ตลอดจนการนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อโอกาสและความเสมอภาคของนักเรียนไทย และเขียนรายงานผลการวิจัยออกมาเป็นบทความต่าง ๆ

บทที่ 4

เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณภาพการอันสำคัญทั้งต่อปัจเจกชนและสังคม ในด้านปัจเจกชนนั้น การศึกษาช่วยพัฒนาระบบความคิดของบุคคล สร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและพัฒนาชีวิตตนเองให้ไปยังจุดหมายสูงสุดตามความต้องการของตนได้ ส่วนด้านสังคม การศึกษาช่วยผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพที่จะทำให้สังคมเกิดความสันติสุข การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลโลกเพื่อก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาประเทศชาติสืบไป แม้ว่าการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความก้าวหน้า แต่ในทางกลับกันการจัดการศึกษาเองกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม อันเกิดจากความแตกต่างของคุณภาพการศึกษา ด้านสังคม และเศรษฐกิจ

จากการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ตามวิธี การศึกษาแบบเรื่องเล่า ดังต่อไปนี้

1. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา... คืออะไร

“อันอำนาจใดใดในโลกนี้

ไม่เห็นมีเปรียบปานการศึกษา

สร้างคนหาค่ามิได้ในโลกา

ขึ้นจากผู้ที่หาค่าไม่มี”

- หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล -

บทประพันธ์ที่แพร่หลายในวงการศึกษานี้ อธิบายถึงพลังอำนาจของการศึกษาในการพัฒนาคนให้เป็นผู้เลิศด้วยวิชาความรู้ ให้กำลังใจมนุษย์ว่าสามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยการศึกษา “สร้างคนหาค่ามิได้ในโลกา ขึ้นจากผู้ที่หาค่าไม่มี” เป็นท่อนที่กล่าวถึงการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อันหมายถึงการให้ออกาสและคุณค่าคนทุกคนที่จะสามารถก้าวพ้นจากผู้เสพซึ่งอวิชชา จนกลายเป็นประชาเมธี อันจะเป็นการหนุนนำให้สังคมมีรากฐานที่มั่นคง และผลักดันให้เกิดความเสมอภาคตั้งแต่ระดับปัจเจกชนไปสู่ชุมชน และสังคม

การเสาะโล่เข้ามาของวิทยาการตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 สืบเนื่องถึงรัชกาลที่ 6 สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมประเทศสยามไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการศึกษา ระบบ

ระเบียบการจัดการศึกษาถูกวางไว้ให้เป็นมาตรฐาน เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงหน่วยที่ใกล้ชิดชุมชน ที่สุดอย่างวัดให้กลายเป็นโรงเรียน และแล้วเมื่อการศึกษาเริ่มผลิบาน ท่ามกลางกระแสสังคมที่กำลังตื่นรู้ทางปัญญา เราก้าวไปข้างหน้าด้วยระบบการจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ การศึกษาขัดแย้งทัศนคติของสังคมไทยให้เปลี่ยนจากเดิมไปอย่างสิ้นเชิง เราอยู่ในสิ่งที่เราอยากรู้ เราทำในสิ่งที่เราอยากทำ เราต่างชื่นชมการศึกษาที่ช่วยโอบอุ้มเราขึ้นมาให้มีสติปัญญาทัดเทียมนานอารยประเทศ

การศึกษาจึงกลายเป็นเครื่องชี้นำสังคม กระบวนทัศน์ทางการศึกษาจึงส่งผลต่อความเป็นไปของสังคมในทุกมิติ ในขณะที่การศึกษาเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่มาก แต่เมื่อการศึกษามีอาจทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างที่ควร จากปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่ขัดขวางเจตจำนงที่แท้จริงของการศึกษา การศึกษาจึงอาจกลายเป็นของมีคมที่สร้างรอยบากให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างไม่ตั้งใจ ยิ่งปล่อยไว้นานวันรอยบากนั้นก็ฉีดยา สร้างช่องว่างขึ้นระหว่างชนชั้น สร้างความแตกต่างและขัดแย้งกันข้ามชั้นในสังคมอย่างแนบเนียน ชนิดที่เราไม่ทันได้มองเห็น

การตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ในปี พ.ศ. 2561 นั้น เหมือนเป็นการยอมรับอย่างกลาย ๆ ว่าเรากำลังเผชิญหน้ากับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาครัฐตระหนักถึงปัญหาและพยายามจัดการปัญหานี้ด้วยการทุ่มเทงบประมาณมหาศาลเพื่อหวังปิดประตูความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หากแต่แท้ที่จริงแล้ว เสียงกรีดร้องของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงระงอบอยู่ในซอกหลืบของสังคมจากนานาปัจจัย

และท่ามกลางความชื่นชมยินดีที่เกิดขึ้นทั่วทุกท้องที่จากผลงานของการจัดระเบียบทางสังคมของการศึกษา เสียงสะท้อนจากกลุ่มคนเล็กคนน้อยอาจถูกกลบกลืนให้หายไปจากความสนใจของสังคมเป็นเวลานานเท่าานที่เราลืมตั้งคำถามเกี่ยวกับการได้รับคุณภาพทางการศึกษาที่จะสืบเนื่องไปถึงความเสมอภาคทางการศึกษาของผู้เรียน ผลกระทบจากการจัดการศึกษาที่มุ่งขยายโอกาสแต่ไม่อาจทำให้เสมอภาคได้อย่างที่ควรจะเป็น เมื่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาถูกพับเก็บใส่โหลแก้ว ในสักวันหนึ่งมันก็จะเปิดขึ้นมาพร้อมกับปัญหาสังคมมากมาย ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผ่านการเล่าเรื่องของผู้ประสบเหตุการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ตามหัวข้อต่อไปนี้

2. ความเหลื่อมล้ำจากการศึกษา

ความเหลื่อมล้ำจากการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นโรงเรียนนั้นมีหลายมิติ จากการศึกษาเอกสารวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาประการหนึ่งก็คือพื้นที่โรงเรียน ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผ่านวิธีการแบบ

เรื่องเล่าในกลุ่มคนที่ต้องเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อไปนี้

2.1 งบประมาณการจัดการศึกษา ความเหลื่อมล้ำที่สัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำ

การจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐ เน้นการคำนวณปริมาณนักเรียนให้สอดคล้องกับจำนวนเงินที่ควรจะได้รับ เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการบริหารงบประมาณตามรายหัวได้อย่างเหมาะสมนั้น จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ปัจจัยของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ได้เกิดจากการขาดการกระจายงบประมาณที่ไม่เท่าเทียม แต่เกิดจากการกระจายงบประมาณที่ขาดความเข้าใจปัญหาเชิงพื้นที่ ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ต่อไปนี้

“งบประมาณมีความสำคัญมาก อันนี้เป็นเรื่องที่ถูกเสกไม่ได้โดยจริง ๆ สำหรับโรงเรียนรัฐเรา จะได้จัดสรรงบประมาณตามรายหัวนักเรียน ก็ไม่น้อยนะ ยิ่งเด็กเยอะก็จะมีโอกาสมาก ต้องไม่ลืมว่าโรงเรียนมีค่าใช้จ่ายเยอะมาก บางครั้งอะไรเสียอะไรพังเราก็ต้องซ่อมบำรุง ค่าน้ำค่าไฟ พวกนี้ก็ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางบางครั้งต้องแบกรับค่าใช้จ่ายพวกนี้เยอะ บางทีต้องจัดผ้าป่าการศึกษาเพื่อจ่ายค่าไฟก็มีนะ”

ครูชิต ครูการเงิน จากโรงเรียน สพม.กรุงเทพฯ แห่งหนึ่งเล่าให้ฟังถึงความอัดอั้นตันใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายอันมากล้นเกินกว่าที่โรงเรียนจะจ่ายไหว ผู้วิจัยขยายความต่อถึงเรื่องการขาดแคลนงบประมาณว่าเกิดจากเหตุใด ในเมื่อจำนวนนักเรียนกับจำนวนเงินที่ได้รับจัดสรรก็น่าจะสมดุลกัน

“คือปัญหามันซับซ้อน จะบอกว่าโง่คือถ้าทุกอย่างมันราบเรียบแบบที่คิดไว้มันก็ดี แต่ในความเป็นจริงแล้วมันมีอะไรที่ยุงยากมากกว่านั้น อย่างแอร์ที่ใช้มานาน มันเก่ามันก็กินไฟ โรงเรียนก็ซ่อมไปใช้ไป แต่โรงเรียนใหญ่เนี่ยบางทีเขามีสมาคมศิษย์เก่าซื้อให้ใหม่ก็ประหยัดทั้งได้แอร์ใหม่ค่าไฟก็เสียไม่มาก ในขณะที่โรงเรียนเราค่าไฟก็เสียเยอะขึ้นไหนจะค่าซ่อมอีก งบมันก็ไม่พอ”

ปัญหาเรื่องประมาณในลักษณะนี้พบได้ทั่วไปในโรงเรียนรัฐขนาดกลางถึงเล็ก ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการจากโรงเรียนขนาดกลางอีกท่านหนึ่ง ผอ.เต้ ได้เล่าให้ฟังถึงสถานการณ์การบริหารงบประมาณให้ผู้วิจัยฟังว่า

“งบประมาณที่ได้จัดสรรจากรัฐมันจะมีหมวดหมู่ที่เราต้องใช้ให้ถูกต้อง เงินกองไหนเป็นกองไหนต้องใช้ให้ถูก มันก็เป็นความลำบากตรงที่บางครั้งมันเกิดสิ่งจำเป็นเร่งด่วนให้ต้องใช้เงิน อย่างรั้วโรงเรียนพัง ท่อน้ำแตก ถ้าโรงเรียนที่มีงบประมาณเยอะก็ไม่ต้องห่วงก็จะมึงบซ่อมบำรุงตรงนี้อยู่ แต่สำหรับโรงเรียนเล็ก บางทีซ่อมอย่างอื่นไปก่อนแล้วเงินหมด พอรั้วพังก็ไม่มีจะเอาที่ไหน จะไปหยิบ

ผิดกองก็ผิดวัตถุประสงค์ แต่จะปล่อยให้มันพังให้มันเสียก็เป็นเรื่องสวัสดิภาพความปลอดภัยของนักเรียนอีก”

นอกเหนือจากเรื่องงบประมาณจำเป็นแล้ว ผู้วิจัยยังพบความเหลื่อมล้ำจากการขาดสภาพคล่องในการบริหารจัดการงบประมาณอีกคือ การที่โรงเรียนขนาดเล็กมีงบประมาณน้อย อำนาจการต่อรองเพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษาของนักเรียนก็ลดลงไปด้วย ตัวอย่างของการขาดความสามารถในการบริหารงบประมาณที่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม มาจากเรื่องเล่าการจัดไปทัศนศึกษาของโรงเรียนสังกัด สพม.กรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง

“การจัดไปทัศนศึกษา ก็เป็นปัญหาะ พ่อเด็กน้อย เม็ดเงินมันน้อยตาม จะวางแผนไปไหนก็ลำบาก อย่างเรามีเงินอยู่ 7 หมื่น ต้องพาเด็กไป 200 คน ต้องคิดหนักว่าจะพาเด็กไปไหนดี จะประหยัดงบให้ทัศนศึกษาในกรุงเทพฯ เด็กคงไม่ชอบ เพราะลึก ๆ เขาก็อยากไปต่างจังหวัด ไปดูสิ่งแปลกใหม่ที่กรุงเทพฯไม่มี แต่ด้วยเงินไม่มากก็ไปไหนได้ไม่ไกล คือทุกอย่างจะคิดว่าเด็กน้อยก็ใช้งบน้อยมันก็น่าจะเป็นไปตามนั้น แต่ความจริงไม่ใช่เลย เด็กน้อยไม่ได้การันตีว่าจะใช้เงินน้อย อย่างถ้าเกิดว่าจ้างรถไป ถ้าเราจ้างน้อยคนเขาก็จะลดราคาให้น้อย แต่ถ้าจ้างมากก็ได้ส่วนลดเยอะกว่า เห็นไหมว่าแค่นี้เราก็กินเสียเปรียบแล้ว”

ครูแพรว ครูจากโรงเรียน สพม.กรุงเทพมหานคร เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบจากการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แม้ว่าการจัดกิจกรรมที่ทัศนศึกษาอาจจะไม่ได้เป็นกิจกรรมที่สร้างคุณภาพทางการศึกษาให้ผู้เรียนได้ออกไปเปิดหูเปิดตา พบเจอประสบการณ์ใหม่ ๆ แต่ข้อจำกัดของงบประมาณที่เป็นอุปสรรคนั้นทำให้ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมต้องถูกลดทอนลงมา ที่สำคัญมีแนวโน้มสูงว่า จำนวนนักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กจะลดลงไปเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนประชากรที่เกิดน้อยลง งบประมาณในการจัดกิจกรรมก็ต้องลดลงไป และในอนาคตอาจมีความเป็นไปได้ว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะนี้อาจต้องลดคุณภาพลงไป ส่งผลต่อนักเรียนผู้รับประโยชน์โดยตรง

“โรงเรียนใหญ่ที่มีชื่อเสียงรับนักเรียนได้มาก และพ่อแม่ผู้ปกครองก็มีความพร้อมสนับสนุนแน่นอนว่าพอนักเรียนจบออกไปแล้ว ส่วนหนึ่งประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็จะกลับมาดูแลโรงเรียนในรูปแบบองค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคมนักเรียนเก่า พวกนี้ก็จะช่วยสนับสนุนทุนการศึกษา มีเครือข่ายการช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมพิเศษให้ กับโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีชื่อเสียง จำนวนเด็กที่รับได้ก็น้อย คุณภาพกับความพร้อมของผู้ปกครองก็น้อย เวลาจะทำกิจกรรมอะไรก็ลำบาก เงินก็มีอย่างจำกัด พอจะซื้อจะทำอะไรก็ต้องคิดอย่างรอบคอบถึงความคุ้มค่า บางครั้งต้องเอากิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมมารวมกัน อันนี้ก็เป็นช่องว่างของโอกาสที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ คือนักเรียนที่พร้อมก็พร้อมไปเรื่อย ๆ นักเรียนที่ขาดก็ขาดหนักเข้าไปอีก”

ครูเจ ครูจากโรงเรียน สพม.กรุงเทพฯ เล่าถึงความเหลื่อมล้ำมุมมองขององคาพยพที่เป็นแรงเสริมนอกเหนือจากรายได้ที่รัฐจัดให้ การได้แรงเสริมจากองค์กรที่สนับสนุนโรงเรียนทำให้โรงเรียนใหญ่มีลมใต้ปีกช่วยให้บินได้เร็วแซงหน้าโรงเรียนที่ขาดโอกาส

“ผมมองว่านี่เป็นปัญหาสำคัญเลย เรื่องของงบประมาณของโรงเรียน คือต้องยอมรับจริง ๆ ว่าเงินนี้แหละโคตรสำคัญ มันเป็นอย่างที่สร้างความเหลื่อมล้ำที่เห็นภาพได้มากที่สุดแล้ว คือถามว่าโรงเรียนมีเงินใหม่ มันมีนะ แต่มันน้อยเกินกว่าที่เราจะเอามาทำให้มันดีได้ เช่น การจ้างครูอัตราจ้างในกรณีที่มีการย้ายครูระหว่างเทอม อันนี้ก็ทำให้ครูขาด ซึ่งก็เป็นเรื่องที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบหาเงินมาจ้างเอง หรืออย่างถ้าเด็กอยากมีความสามารถพิเศษ ขอให้ครูเปิดชุมนุมดนตรีสากล ก็เปิดได้แต่เราไม่มีอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ ถ้าเป็นเด็กที่มีความพร้อมคือไม่ต้องห่วง พ่อแม่เค้าหามาซัพพอร์ตได้ แต่เด็กเรานี้คือศูนย์นะ แคร่ค่าขนมมาโรงเรียนก็ลำบากแล้ว บางคนต้องติดเงินร้านข้าวที่โรงเรียนด้วยซ้ำ”

จากเรื่องเล่าของ ผอ.เต๋ ครูชิต ครูแพรว และครูเจ ซึ่งมีเรื่องราวสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดจากการขาดแคลนงบประมาณที่เหมาะสม และเพียงพอ การถูกบีบให้ต้องลดคุณภาพและปริมาณของการจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาของโรงเรียนที่มีจำนวนไม่มาก ผลักให้เด็กนักเรียนต้องกลายเป็นเหยื่อจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การถูกลดทอนโอกาสการเข้าถึงการศึกษานี้กลายเป็นวังวนที่ทั้งผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาและนักเรียนต้องดิ้นรนเพื่อหาทางออกกันเอง

2.2 เมื่อครูกลายเป็นศัตรูของการศึกษา

เมื่อกลไกสำคัญของการจัดการศึกษาอย่าง “ครู” ถูกขับเบียดให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในล่าน้ำแห่งความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่ากันของแนวคิดของผู้สอนแล้วผู้เรียน ตลอดจนผู้ปกครองที่เฝ้าดูเหตุการณ์อยู่นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาปรากฏการณ์ผ่านเรื่องเล่าที่จะแสดงให้เห็นถึงมุมมองในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลไปถึงคุณภาพการศึกษาที่นักเรียนได้รับ ดังนี้

“หนูคิดว่าบางทีครูสนใจเรื่องอื่นมากกว่าเรื่องเรียนมากเกินไป คือบางทีก็จะชอบพูดว่าหนูไม่รีบร้อย ชอบแต่งหน้ามาโรงเรียน ทำให้หนูเป็นเด็กไม่ดี ทำแบบนี้มันจะดูไม่ดี หนูเป็นต้นแบบที่ไม่ดีให้กับรุ่นน้อง หนูไม่เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ซึ่งหนูคิดว่าไม่เห็นมันจะเกี่ยวกันตรงไหนเลย คืองว่าหนูสวยแล้วเป็นเด็กดีไม่ได้หรือไง ?”

ฟาง นักเรียนจากโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งเล่าเรื่องราวความคับข้องใจในกฎระเบียบอันเคร่งครัดของโรงเรียนให้ผู้วิจัยฟัง ข้อสงสัยของกฎระเบียบโรงเรียน ตลอดจนการต้องถูกลงโทษจากครูผู้ควบคุมกฎระเบียบโดยการหักคะแนนความประพฤติสร้างความอดอัดใจให้ฟางเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึง

ถามต่อในประเด็นที่ว่า ความไม่ลงรอยกันของความคิดเห็นของครูในเรื่องการแต่งหน้ากับนักเรียนนั้น ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาหรือไม่

“ก็คิดมีนะคะ คือผู้ใหญ่ชอบคิดว่ามันไม่สำคัญ มันไม่ถึงเวลา แต่หนูคิดว่ามันเป็นเรื่องของ มันใจแล้วก็ความสบายใจที่เราจะเรียน ถ้าเราสบายใจหนูก็คิดว่าหนูน่าจะเรียนอย่างมีความสุข แล้วสิ่งที่หนูเบื่อที่สุดคือ เวลาครูพูดว่า ถ้าทำตามกฎระเบียบของโรงเรียนไม่ได้ ก็ให้หนูลาออกไป โรงเรียนนี้ ไม่ต้องการนักเรียนแบบหนู”

ความไม่ลงรอยกันของกระแสความคิดระหว่างระเบียบของโรงเรียนที่ โดยให้ครูเป็นผู้รักษา กฎกับกระแสความคิดของนักเรียนบางกลุ่มนั้น อาจสร้างความบาดหมางกลางแคลนใจขึ้นระหว่าง กลุ่มคนที่น่าจะมีความใกล้ชิดกันมากที่สุดในโรงเรียน และขับให้นักเรียนอย่าง “ฟาง” กลายเป็นคน ตัวเล็กตัวน้อยที่สร้างปัญหาให้กับกฎระเบียบของสังคมส่วนใหญ่ ไม่เพียงแต่ความคร่ำครึของ กฎระเบียบโรงเรียนที่เป็นไม้เบื่อไม้เมากับนักเรียนแล้ว คุณภาพของผู้สอนก็เป็นปัจจัยเหตุแห่งคำถาม ของผู้เรียนจนไปถึงผู้ปกครอง

“คุณภาพของครูคิดว่าเป็นสำคัญนะคะ คือครูบางคนก็สอนแบบโบราณจริง ๆ จดแต่บน กระดานแล้วให้เกรดยาก ออกข้อสอบยากเกินไปแบบว่าไม่ได้สอนแต่ชอบออก แต่ครูบางคนก็มี เทคนิค มีสื่อสอน ทำให้การเรียนไม่น่าเบื่อ แล้วคิดว่าแบบไหนมันจะดีกว่ากัน ผู้ปกครองทุกคนก็อยาก ให้ลูกได้เรียนกับครูดี ๆ โลกมันไปไกลมากแล้ว ทำไมยังใช้วิธีการเดิม ๆ ในการสอน”

คุณแม่ชិ ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนเอกชนเล่าให้ผู้วิจัยถึงคุณภาพการสอนของครู ตลอด จนถึงการตัดสินใจผลการเรียนที่สร้างความไม่เข้าใจให้ผู้ปกครอง ในสังคมปัจจุบันที่ภาครัฐเร่งรื้อให้ ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการสร้างคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดูเหมือนว่าช่องว่างของคุณภาพทางการศึกษา ผู้วิจัยขยาย

“คือคุณแม่เลือกโรงเรียนได้ แต่เลือกครูไม่ได้นะคะ อย่างลูกคุณแม่เคยสอบตกวิชาสังคม ตอน ม.3 ครูก็แก้อยู่ที่นั่นแหละ คัดเยอะมาก เยอะจนไม่คิดว่าลูกคุณแม่สามารถจะคัดได้ สงสารนะแต่ ก็ต้องให้เขาทำ คือบางครั้งเราก็ตั้งคำถามนะว่าการสอบตกนั้นมันต้องแก้ขนาดนี้เลยหรือเปล่า แล้ว จุดประสงค์ที่แท้จริงการเรียนคืออะไรกันแน่ มันมีวิธีการที่ดีกว่านี้ในการสอบวัดผลไหม”

แม้จะมีทางเลือกในการศึกษา แต่คุณแม่ชิกี้ยังไม่สามารถรอดพ้นจากความเหลื่อมล้ำทางการ ศึกษาไปได้ เมื่อครูกลายเป็นปีศาจร้ายที่ควบคุมทิศทางให้นักเรียนเป็นไปตามคุณลักษณะอันพึง ประสงค์และการวัดประเมินผล การสร้างมาตรฐานอาจกลายเป็นจุดขัดแย้งกันระหว่างความสามารถ ที่ควรจะเป็นกับความสามารถที่มี

เจตนารมณ์แห่งการศึกษานั้นมีไว้เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และย่อมไม่ต้องการ ทำร้ายใครให้เจ็บปวด แต่ระบบระเบียบวิธีการต่าง ๆ ทำหน้าที่เหมือนหมุดที่ตรึงรั้งเหล่านักเรียน ผู้ปกครอง และครู ให้เผชิญหน้ากันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อครูไม่ได้กลายเป็นเรือจ้างขนศิษย์ขึ้นฝั่ง

แต่กลับถูกกลืนกลายเป็นลำน้ำแห่งความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากมุมมองของนักเรียนและผู้ปกครอง การศึกษาจึงกลายเป็นยาขมที่จำใจบังคับให้ครูต้องกลายเป็นศัตรูทางการศึกษาของใครหลาย ๆ คน

2.3 หลักสูตรการจัดการศึกษา ความกว้างขวางที่อาจคับแคบ

หลักสูตรของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ช่วยกำกับทิศทางการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พ.ศ. 2551 โดยมีหลักการในข้อที่ 2 ว่า หลักสูตรการจัดการศึกษาต้องเป็นหลักสูตรการศึกษาของปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ นั้นเป็นการแสดงถึงความตระหนักของภาครัฐในสิทธิด้านการศึกษาของผู้เรียน แต่หลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนอาจไม่ใช่เครื่องมือที่ช่วยให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาเสมอไป จากการศึกษาของผู้วิจัยผ่านเรื่องเล่าของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูพบว่า ช่องว่างทางการศึกษาจากหลักสูตรโรงเรียนกลับกลายเป็นส่วนหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

“หนูคิดว่าถ้าได้เรียนแบบเฉพาะทางมันก็ดีค่ะ คือเราได้เรียนเจาะลึกไปเลย ไม่ต้องเสียเวลาไปเรียนวิชาที่ไม่ชอบ อย่างหนูชอบภาษาก็อยากเรียนแต่ภาษา ไม่ค่อยถนัดพวกวิชาคำนวณ ไม่ใช่ว่าไม่พยายามนะคะ แต่มันไม่ได้จริง ๆ ดึงเกรดด้วย ถ้าเกิดว่าโรงเรียนเปิดพวกสายเฉพาะทางเหมือนโรงเรียนอื่นหนูว่าก็น่าจะดี ถ้าเปิดจริง ๆ หนูคงอิจฉารุ่นน้อง”

เอริณ นักเรียน ม.6 โรงเรียนเอกชน เล่าถึงบ่นให้ผู้วิจัยฟังถึงความคับข้องใจในแผนการเรียนของโรงเรียนตัวเอง เนื่องจากโรงเรียนที่เอริณเรียนอยู่นั้นเปิดแผนการเรียนศิลป์ – คำนวณ ซึ่งไม่ตอบสนองความต้องการของเธอนัก แม้จะรู้ว่าตัวเองไม่เก่งคณิตศาสตร์ แต่แผนการเรียนนี้ก็เป็นที่เอริณคิดว่าดีกับตนเองที่สุดเท่าที่มี

“หนูอยากให้คณิตศาสตร์ไปอยู่ไกล ๆ หนูเลย อยากให้ครูอนุญาตให้ใช้เครื่องคิดเลขได้ เพราะในชีวิตจริงเราก็ใช้เครื่องคิดเลขนะคะ แต่ที่เรียนแผนนี้เพราะว่ามันตรงกับตัวหนูมากที่สุด ภาษาอังกฤษหนูไม่มีปัญหาเลย แต่ที่มันยากคือคณิตเสริมซึ่งยากมาก สอบตกตลอดทุกรอบ ถ้ารอบไหนผ่านนี่เหมือนพระแม่มาเรียให้พรหนูเลย”

แม้จะเล่าอย่างติดตลก แต่เอริณ ก็กลายเป็นนักเรียนที่ต้องประสบกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากการขาดความสามารถในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพตามความต้องการ หากทุกคนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองถนัดและสนใจคงจะดีไม่น้อย ความโชคร้ายอาจไม่ได้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน

อย่างน้อยในบรรดาโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านหลักสูตรและวิชาการศึกษามากที่สุดก็คงจะหนีไม่พ้นโรงเรียนสาธิต

“ถามว่านักเรียนกับผู้ปกครองมีส่วนในการออกแบบหลักสูตรใหม่ ก็มีนะ แต่หลักใหญ่ก็คือความพร้อมของโรงเรียนมากกว่า ด้วยความเป็นโรงเรียนสาธิตก็สามารถเปิดวิชาเอกได้มาก นักเรียนที่นี้ส่วนใหญ่จะรู้ตัวอยู่แล้วว่าชอบอะไรตั้งแต่ ม.ต้น เพราะโรงเรียนมีระบบการจัดการ มีระบบแนะแนวที่ดี บางวิชาอาจารย์จากคณะก็มาสอนด้วย นักเรียนก็จะตัดสินใจได้ว่าตัวเองเหมาะกับอะไร”

อาจารย์นัด อาจารย์จากโรงเรียนสาธิตแห่งหนึ่ง เล่าให้ฟังถึงระบบการจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน อาจารย์นัดสอนที่โรงเรียนสาธิตแห่งนี้มาประมาณ 15 ปี เป็นผู้เห็นการเปลี่ยนแปลงของระบบการจัดการศึกษามาหลายยุคสมัย

“เนื่องจากเรามี (หลักสูตร) ให้เด็กเลือกเยอะ ปัญหาที่เด็กหาตัวเองไม่เจอก็แทบจะไม่มี แต่จะมีปัญหาตรงที่เด็กเลือกไม่ได้ว่าจะเรียนอะไรดีมากกว่า คือชอบหลายวิชาเอก ด้วยความพร้อมของโรงเรียนกับตัวเด็กมันก็เลยไม่มีอุปสรรคอะไรมาก โรงเรียนมีครูที่มีความชำนาญสูง อย่างน้อยหลังจากเข้ามาแล้วครูทุกคนต้องเรียนต่อจนถึงระดับปริญญาโท ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานของคณะวิชาที่เราสังกัดอยู่ เพราะว่าโรงเรียนมีฐานะเป็นภาควิชาหนึ่ง ด้วยปัจจัยพวกนี้เลยทำให้บุคลากรในการสอนมีความพร้อมมาก ทั้งงบประมาณ สถานที่ก็เอื้ออำนวยให้เด็กทุกคนสามารถเรียนในสิ่งที่ตัวเองสนใจและไหวได้ ผู้ปกครองก็พร้อมซัพพอร์ตเด็ก คือที่นี้เราจะไม่ปัญหาเรื่องที่คุณปกครองไม่เข้าใจความชอบของเด็กเลย เพราะตั้งแต่แรกเข้าผู้ปกครองทุกคนจะรับรู้ถึงแนวทางการจัดการศึกษาของที่นี่อยู่แล้ว”

อาจารย์นัดกล่าวทิ้งท้าย ความพร้อมของโรงเรียนทำให้นักเรียนสามารถเปิดโอกาสตนเองให้ตนเองได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัดได้ เป็นการต่อยอดและเพิ่มพูนทักษะบนพื้นฐานความพร้อมของผู้เรียน ซึ่งแนวทางการเปิดหลักสูตรที่หลากหลายนั้นกำลังเป็นที่นิยมในสังคม บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ บนพื้นฐานของแนวคิดแบบทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) ที่มุ่งให้เราเข้าถึงความสามารถอันหลากหลายของแต่ละบุคคล

แนวคิดแบบพหุปัญญานี้ไม่ได้เกิดเฉพาะในโรงเรียนสาธิต โรงเรียนสังกัดอื่นก็มีแนวคิดการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้เช่นกัน แต่เบื้องลึกอาจมีหลายสิ่งที่ซ่อนอยู่ การเพิ่มของหลักสูตรที่หลากหลายอาจไม่ได้ถูกจัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของนักเรียนเสมอไป

“เราเปิดแผนการเรียนหลายแผน ก็พยายามดูความสนใจของผู้เรียน แต่ที่สำคัญคือ การพยายามคงจำนวนเด็กให้อยู่กับเรามากที่สุด อัตราการเกิดของเด็กนักเรียนที่น้อยลงทำให้จำนวน

โรงเรียนกับนักเรียนไม่สอดคล้องกัน เด็กน้อยลงแต่โรงเรียนจำนวนเท่าเดิม เด็กกับผู้ปกครองมีทางเลือกมากขึ้น โรงเรียนก็ต้องปรับตัว กว่าที่โรงเรียนจะตกผลึกเรื่องการเปิดแผนการเรียนที่หลากหลายก็ใช้เวลาประชุมกันอยู่นาน แรก ๆ ก็เปิดแผนการเรียนที่นิยมมาก เช่น เตรียมแพทย์ จากนั้นก็ทยอยเปิดเพิ่มมาเรื่อย ๆ ตามกำลังความสามารถของครูแล้วก็ความสอดคล้องกับความต้องการเด็ก”

ครูจิบ ครูจากโรงเรียน สพม.กรุงเทพฯ ขนาดกลาง เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงการปรับตัวขนานใหญ่ของโรงเรียน ความอยู่รอดของโรงเรียนถูกแขวนไว้ด้วยอัตราการเข้าเรียนของนักเรียนที่เกิดขึ้นสวนทางกับอัตราการเกิดของเด็กในปัจจุบัน แผนการเรียนที่เปิดขึ้นมาจึงทำหน้าที่เป็นแม่เหล็กในการดึงนักเรียนเก่าให้ต่อ ม.4 ที่เดิม และดูดเด็กนักเรียนใหม่ให้เข้ามาเรียนเพิ่มขึ้น

“แผนการเรียนของที่โรงเรียนมีหลากหลายมาก เหมาะสำหรับนักเรียนทุกคน แต่คิดว่ามันก็มี ความเหลื่อมล้ำกันตรงที่วิชาเรียน คือแต่ละแผนก็จะเน้นเฉพาะวิชาตรงนั้นมาก เช่น วิทยการแพทย์ เตรียมสถาปัตย์ พวกนี้ก็จะให้ความสำคัญกับวิชาการเฉพาะ แต่เด็กบางคนพอเข้าไปเรียนแผนเฉพาะ ก็ไม่ได้เก่งขนาดนั้นนะ คือพอมันเฉพาะเกินไปเด็กก็ขาดโอกาสในการเรียนรู้อื่นๆ ส่วนตัวคิดว่าเด็ก น่าจะได้เรียนแบบกว้าง ๆ มากกว่า คือเรียนวิทย์ เรียนศิลป์ เพื่อให้มีเวลาได้รู้ว่าตัวเองชอบไม่ชอบอะไร แล้ว ม.5 ก็ค่อยเพิ่มวิชาเฉพาะที่นักเรียนสนใจเข้าไป คิดว่าตรงนี้น่าจะดีกว่า คือพอให้เลือก ตั้งแต่ ม.4 บางทีอาจจะยังหาตัวเองไม่เจอ แต่ก็อย่างที่บอกไปว่าการแข่งขันมันสูง แล้วอัตราเด็กเกิดน้อยด้วย โรงเรียนก็ต้องปรับตัวให้มีความพิเศษเพื่อดึงดูดเด็กไปแบบปริยาย”

เราอาจคาดไม่ถึงว่าการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้นได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมมากเพียงใด เพื่อให้โรงเรียนได้อยู่รอดท่ามกลางสถานะของอัตราการเกิดต่ำ นักเรียนเข้าเรียนน้อยลงกระทบไปถึงการบริหารจัดการงบประมาณที่ขนาดสภาพคล่อง และพาลพาโลถึงหลักสูตรที่ต้องปรับแก้กันขนานใหญ่เพื่อรักษาจำนวนเด็กไว้ นำไปสู่คำถามที่ว่า การจัดการศึกษาแบบนี้จะสร้างคุณภาพทางการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนได้จริงหรือไม่ หรือแท้ที่จริงแล้ว นักเรียนผู้ไม่รู้ชื่อไหนชื่อไหนต้องกลายเป็นเหลื่อมล้ำโอชะของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่กำลังกัดกินตนเองอย่างไม่รู้ตัวหรือไม่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาควรจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเติมเต็มศักยภาพมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ในแบบของตน การจัดการหลักสูตรของโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดกรอบแนวคิด เนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ของนักเรียน หากหลักสูตรแข็งกระด้างหรืออ่อนไหวมากเกินไปย่อมส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง ดังนั้น หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา จึงควรมีความหนักแน่นในหลักวิชาการ แต่ก็ยืดหยุ่นต่อศักยภาพของแต่ละบุคคลมากพอที่จะช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากหลักสูตรอันเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาได้

2.4 กลับกลายเป็นคนตัวเล็กตัวน้อย และหายไปในชายขอบการศึกษา

ไม่มีสิ่งใดที่รับประกันได้ว่า เราสามารถจะหลีกเลี่ยงผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แม้ในโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านทรัพยากร อาคารสถานที่ บุคลากร หรือแม้แต่ เรายังก็อาจกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างไม่รู้ตัว นักเรียนหลายคนถูกบีบให้กลายเป็นคนตัวเล็กน้อยในห้องเรียน เสียงของพวกเขาถูกกลบหายไปจากพื้นที่ของโรงเรียน จากการศึกษาของผู้วิจัยผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า จึงมีเรื่องราวความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนดังต่อไปนี้

“เป็นเรื่องยากที่จะบอกว่าคุณนักเรียนได้รับความเหลื่อมล้ำหรือไม่ ในฐานะที่เป็นครูโรงเรียนใหญ่แล้วมาย้ายมาโรงเรียนเล็ก ถ้าจะมองว่านักเรียนโรงเรียนใหญ่ก็ได้รับความเหลื่อมล้ำเหมือนกันง่าย ๆ คือเรื่องของการดูแลเด็ก ตอนที่อยู่โรงเรียนใหญ่เด็กแต่ละห้องเยอะมาก 40 – 50 คน เราคนเดียวดูแลไม่ทั่วถึง แต่พอย้ายมาโรงเรียนเล็กเด็กในห้องเต็มทีก็ 30 นี่คือมากที่สุด มันดูแลได้ทั่วถึงกว่า ทำความรู้จักเด็กได้ทุกคน ถ้าวัดกันที่เรื่องเงินเรื่องทรัพยากร ก็อาจจะจริงที่โรงเรียนใหญ่ได้เปรียบกว่า ทั้งเรื่องการทำกิจกรรม แต่ถ้ามองที่เรื่องการดูแลเด็กเป็นรายบุคคล คิดว่าไม่จริงเสมอไป เด็กจากโรงเรียนใหญ่หลายคนที่นั่งหลังก็ถูกทิ้งนะ แบบว่าจำชื่อเด็กไม่ได้ก็มี”

ครูซี ครูผู้สอนรายภาษาอังกฤษ จากโรงเรียนสังกัด สพม.กรุงเทพฯ ได้ให้ข้อมูลถึงสภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูซีได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตนเองย้ายจากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมาอยู่โรงเรียนขนาดกลาง (ซึ่งก็ค่อนข้างเล็ก) เพราะเบื่อบรรยากาศการแข่งขันที่วุ่นวายของโรงเรียนเดิม ประกอบกับการต้องรับภาระเป็นหัวหน้าหมวดอยู่หลายปีนั้นสร้างความหนักใจอยู่พอสมควร จึงตัดสินใจย้ายโรงเรียนเพราะต้องการการเปลี่ยนแปลง และเพื่อเริ่มต้นชีวิตของครูในฐานะผู้สอนใหม่อีกครั้ง

ครูซียืนยันกับผู้วิจัยว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ได้เกิดเฉพาะกับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กเท่านั้น นักเรียนจากโรงเรียนขนาดใหญ่บางกลุ่มถูกขับให้เป็นคนตัวเล็กตัวน้อย เมื่อไม่อาจตอบรับความคาดหวังจากโรงเรียนได้ จึงช่วยไม่ได้ที่นักเรียนเหล่านี้จะถูกผลักไสให้ไปอยู่สุดขอบของรั้วโรงเรียน

“ยิ่งโดยเฉพาะนักเรียนที่ไม่ค่อยเก่งอะไรด้วยแล้วนะ ก็จะถูกมองข้ามไปเลย แต่จะไปโทษครูก็ไม่ได้หรอก ระบบมันออกแบบมาให้ทุกคนแข่งขัน พวกครูเองก็โดนเหมือนกัน ต้องหาผลงานพาเด็กไปประกวดแข่งขัน หากิจกรรมให้ตัวเองอยู่ในสายตาผู้บริหาร มันก็เป็นเรื่องของเปอร์เซ็นต์เงินด้วย แต่มันก็ไม่ใช่ครูทุกคนที่คิดแบบนี้ จะไปเหมารวมก็ไม่ใช่ ทั้งหมดทั้งมวลที่จะพูดคือ มันมีเด็กที่ถูกทิ้งไว้หลังห้องจริง ๆ”

“การศึกษา” ไม่เคยทิ้งใครไว้ข้างหลัง “No one left behind” อาจใช้ไม่ได้กับทุกครั้งและกับทุกคน แม้จะอยู่ในโรงเรียนที่มีงบประมาณสูงในการบริหารจัดการศึกษา มีอาคารเรียนที่ทันสมัยหรือสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมสรรพ แต่ทั้งหมดนั้นก็ไม่ใช่เครื่องรับประกันว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะเอือมมือมาไม่ถึงนักเรียนเหล่านั้น ปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ที่นี่สร้างรอยร้าวที่รุนแรงในความรู้สึกต่อนักเรียนผู้เคราะห์ร้าย ความเจ็บปวดท้อแท้เมื่อไม่มีใครสังเกตเห็นถึงบาดแผลจากการถูกตีแหว่ง

“ครูเขาไม่ได้สนใจอะไรผมมากอยู่แล้ว ครูจะชอบพวกคนที่หน้าตาดี เรียนดี ช่วยงาน ถ้าเป็นพวกแบบผมก็จะถูกลืม เพราะว่าไม่มีบทบาทอะไร ช่วยงานอะไรไม่ได้ แล้วผมก็เรียนไม่เก่งด้วย ครูก็ชอบแต่พวกคนเรียนเก่ง”

ไม้ นักเรียน ม.3 โรงเรียนเอกชน เล่าให้ผู้วิจัยถึงความรู้สึกความไร้ตัวตนของตัวเองในห้องเรียน ไม้เป็นนักเรียนโรงเรียนแห่งนี้มา 3 ปีแล้ว และปีนี้เป็นปีสุดท้ายที่เขาจะอยู่ ม.ต้น และต้องตัดสินใจว่าจะเรียนต่อที่เดิมหรือไม่ ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจต่อการถูกเลือกปฏิบัติผลักให้ไม้ค่อย ๆ พาตัวเองออกมาจากสายตาของครู

“ถ้าไม่ได้ทำกิจกรรมครูก็จะไม่ค่อยสนใจ อย่างตอนกีฬาผมก็จะได้ขึ้นแสดงดนตรีส่วนคนที่หน้าตาดีก็จะได้เป็นตามเมเยอร์ ถ้ามีแข่งพวกคณิต สังคม อังกฤษข้างนอก ผมก็ไม่ได้ไปเพราะว่าคนที่เก่งกว่าก็จะได้ไป เคยเห็นเพื่อนที่ช่วยครูทำกิจกรรมขอคะแนนเพิ่มด้วยเพราะสนิทกับครู ผมไม่กล้าเพราะว่าไม่ได้สนิทกับครูขนาดนั้น กลัวโดนด่าด้วย ก็ไม่แน่ใจเหมือนกันถ้ากล้าขอครูอาจจะให้ก็ได้ แต่ก็ไม่ดีกว่า”

ความรู้สึกห่างเหิน และมองว่าตัวเองเป็นอื่นจากครูทำให้ไม้ขาดความมั่นใจในการเข้าหาครู แต่จากการเล่าเรื่องราวของไม้ ผู้วิจัยไม่พบว่าไม้โทษว่าครูไม่ดี แต่โทษตัวเองที่ทำตัวให้ครูไม่สนใจ ความรู้สึกแบบนี้อาจกลายเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนที่คิดในลักษณะเดียวกันสร้างกำแพงความรู้สึกความชินชาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เมื่อคิดว่าไม่อาจจะทำอะไรให้ดีขึ้นมาได้ “การไม่ทำอะไร” จึงอาจจะเป็นทางเลือกเดียวของคนไร้ตัวตนในห้องเรียนก็ได้

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนนั้น ไม่อาจวัดได้ด้วยมูลค่า สิ่งของ ความสามารถ หรือฐานะทางเศรษฐกิจ แต่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอาจเกิดขึ้นได้จากสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน การจัดการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญต่อคนทุกคนในฐานะนักเรียนผู้เป็นพลเมืองแห่งการศึกษาอย่างเท่าเทียม การถูกพรากจากความสนใจของครูนั้น อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การไม่สามารถเข้าถึงคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมในแต่ละบุคคล

3. ผลจากความเหลื่อมล้ำของสังคม

สังคม เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการได้รับคุณภาพการศึกษาของนักเรียน เพราะสังคมเป็นสิ่งแวดล้อมที่ช่วยขับเคลื่อน สนับสนุน ให้การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในบทนี้ จะกล่าวถึงผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันเกิดจากครอบครัว และแนวคิดทางสังคม ที่กักตักตัวเราด้วยความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยทันทันไม่รู้ตัว

3.1 สมรรถนะทางการศึกษา ความพ่ายแพ้ของนักเรียน ?

ครอบครัว ถือเป็นสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดและอิทธิพลทางความคิดต่อนักเรียนมากที่สุด ดังนั้น ครอบครัวจึงมีสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษาของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ความกดดันจากความคาดหวังของผู้ปกครองนำมาซึ่งการแข่งขันในสนามการศึกษาของนักเรียนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ท่ามกลางกระแสแนวคิดของสังคมที่ถาโถมนักเรียนนั้น ครอบครัวกลับกลายเป็นตัวเร่งให้นักเรียนต้องวิ่งไปตามมายาคติที่สังคมขีดแต่งให้เราก้าวไปโดยไม่ตั้งคำถามใด ๆ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ความคาดหวังของสังคมที่ส่งผ่านมายังผู้ปกครอง

จากเรื่องเล่าของผู้เกี่ยวข้องในสมรรถนะการศึกษา สู่ความต้องการเข้าถึงคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากความต้องการของครอบครัว ดังเรื่องเล่าต่อไปนี้

“ผู้ปกครองมีผลในการตัดสินใจของนักเรียนอยู่พอสมควร ตัวเราเองที่เป็นผู้ปกครองของนักเรียนด้วยก็เข้าใจดีนะ แต่มันจะเข้มข้นมาก ๆ ถ้าเกิดว่าบ้านของนักเรียนทำอาชีพนั้นทั้งบ้าน เช่น ถ้าพ่อแม่เป็นหมอ เค้าก็จะวางลูให้ลูกเรียนวิทย์ – คณิต มันก็เคยมีปัญหาเหมือนกัน บางทีเด็กชอบทางภาษา มันก็ต้องมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ต้องเสียใจ แต่สุดท้ายในกรณีนี้ลูกยอมพ่อแม่ก็จำใจเรียนไป”

ผู้ช่วยผู้อำนวยการ จากโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงแรงสะท้อนจากผู้ปกครองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนของนักเรียน

“ยิ่งโดยเฉพาะผู้ปกครองลงทุนกับการศึกษามาก ก็หวังว่าลูกจะเป็นไปตามที่หวัง แต่เดี๋ยวนี้ก็ลดลงเยอะไปมากเพราะโลกมันเปลี่ยนไป ก็มีกรณีที่ขัดใจกันบ้าง พอนักเรียนจะจบ ม.3 แล้วต้องเลือกแผนการเรียนเฉพาะทาง แต่ก็ไม่รุนแรงเท่าแต่ก่อน เราก็พยายามทำความเข้าใจทั้งตัวนักเรียนและผู้ปกครอง เรียกว่าไงดี โรงเรียนก็อยากให้สมานฉันท์ อยากให้รู้สึกดีทั้งผู้ปกครองและนักเรียนสามารถเรียนได้ด้วย”

หากเรามองว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเกิดจากการขาดความสามารถในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ ในกรณีที่เกิดขึ้นนี้จะเรียกว่าเป็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้หรือไม่ ความ ลึกล้นที่เกิดขึ้นระหว่างความสามารถในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ แต่ไม่อาจเข้าถึงความต้องการ ที่แท้จริงได้จากเงื่อนไขความเห็นต่างของครอบครัว

ความหวังดีของผู้ปกครอง ในบางครั้งอาจนำไปสู่ความยากลำบากในการเรียนของนักเรียน มากกว่าจะช่วยอำนวยความสะดวก เมื่อนักเรียนไม่อาจเข้าสู่ระบบการศึกษาที่เชื่อว่ามีคุณภาพได้ ด้วยตนเองแล้ว ผู้ปกครองจึงต้องยื่นมือเข้ามาลากเส้นทางการศึกษาให้กับนักเรียน

“ถามว่ามีเด็กที่ไม่โอเคกับการเรียนห้อง Gifted ไหม ก็มีบ้าง แต่ไม่มากนัก คือเด็กหลายคน ออกห่างจากโรงเรียนพรีเมียมก็มาสมัครที่นี้รอบ 3 ด้วยความว่าโรงเรียนไม่ได้มีการแข่งขันสูงเราก็รับได้ หมด โรงเรียนอยากได้เด็กเพราะทำให้ได้ค่าหัว เงินก็เอาพัฒนาโรงเรียน สำหรับผู้ปกครองและเด็กไม่ มีที่ไปก็แฮปปี้ทั้ง 2 ฝ่าย แต่ที่จะเล่าก็คือ เด็กบางคนศักยภาพเขาไม่ได้สูงขนาดนั้น พอมาเรียนห้อง พิเศษมันก็จะบวกราคาคณิต อังกฤษ กวีวิทยเข้าไป เด็กก็มันเหมือนกัน แต่ด้วยความว่าพ่อแม่เขา พลาดจากโรงเรียนใหญ่มาแล้วก็ต้องหาอะไรมาเติมเต็มให้กับลูก”

ครูอ้อ ครูหัวหน้างานวิชาการ เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงความล้มเหลวในการเรียนของนักเรียนบาง กลุ่มในการเรียนห้องเรียนพิเศษ แม้จะไม่ได้โรงเรียนดังใจหวังแต่ผู้ปกครองก็พร้อมจ่ายเพื่อหยิบยื่น โอกาสทางการศึกษาที่ดีที่สุดให้กับลูก แม้จะพ่ายแพ้ต่อการแข่งขันในการสอบคัดเลือกในรอบแรก แต่ก็ได้รับโอกาสให้เรียนห้องพิเศษแม้ว่าอาจจะได้ไม่ได้เป็นโรงเรียนแต่แรกทีคาดหวัง

“พ่อกับแม่เชียร์ให้เรียนวิทย์ - คณิต เพราะว่ามันสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้หลายสาขา ถ้าเกิด ว่าอยากเรียนพวกรัฐศาสตร์ก็สอบได้ แต่ถ้าเรียนสายศิลป์แล้วถ้าเกิดว่าอยากเรียนสาขาพวกวิทย์มัน จะสอบไม่ได้ กลัวผมจะเสียใจทีหลัง”

พี นักเรียน ม.5 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงแนวทางการศึกษาที่ผู้ปกครอง วางแผนให้ แม้พีจะไม่ได้ปฏิเสธความหวังดีของผู้ปกครอง และเลือกเรียนแผนการเรียนตามความตั้งใจ ของผู้ปกครอง แต่พีเองก็มีคำถามกับตัวเองอยู่เสมอ ถึงความต้องการของตนเอง

“บางทีก็ไม่อยากเรียนฟิสิกส์ มันยาก แต่เรามาแล้วก็ต้องสู้ต่อไป ก็เรียนพิเศษสู้ครับ แม่บอก เต็มที่ ผมก็ตามใจแม่ แต่ลึกลับ ๆ ผมอยากเรียนศิลป์ - ภาษามากกว่า”

การได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่จากผู้ปกครอง ฟังดูผิวเผินอาจจะทำให้รู้สึกที่นักเรียนได้รับการ การศึกษาที่มีคุณภาพที่อาจไม่เป็นไปตามความถนัดที่แท้จริง เมื่อผู้เรียนไม่ได้ต้องการรูปแบบ การศึกษาที่ได้รับอย่างแท้จริง นั้นจะเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพได้หรือไม่ และเมื่อเราได้เชื่อไปอย่าง สนใจแล้วว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่จะนำพาชีวิตของเราไปสู่เป้าหมายสูงสุด ความพยายาม เอาชนะความพ่ายแพ้จึงเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ทีแท้จริงแล้ว นักเรียนหรือผู้ปกครองกันแน่ที่พ่ายแพ้ ต่อสมรรถภูมิการศึกษานี้

3.2 โรงเรียนดัง ความสำเร็จแบบกึ่งสำเร็จรูป

แนวคิดเรื่องคุณภาพการศึกษาของสังคม ส่งผลกระทบต่อความคิดของคนที่อยู่ในระบบ การศึกษาอย่างเลียงไม่ได้ เรากลายเป็นฟันเฟืองหนึ่งของระบบความคิดที่เข้มแข็งนี้ สร้างความชอบธรรมให้กับการแข่งขันเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพอันจะนำนักเรียนไปสู่ความสำเร็จแบบควบคุมได้ เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การตั้งคำถามต่อความสำเร็จจากการเรียนในโรงเรียนดังเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นที่ประจักษ์ได้ว่า ขนชั้นนำส่วนใหญ่ของสังคมก็ล้วนแล้วแต่เริ่มต้นการศึกษาจากโรงเรียนดังสิ้น

แม้ทิศทางแนวคิดของการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่ดูเหมือนว่าจะยังไม่อาจลบล้างภาพความสำเร็จที่ฝังแน่นอยู่ในสังคมไปได้ เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผ่านการเล่าเรื่องของนักเรียนผู้ตกอยู่ในวังวนของกระแสมายาคติ

“ตอนผมอยู่ ป.4 ก็มีคนถามแล้วว่าจะไปเรียนต่อ ม.1 ที่ไหน พ่อแม่ไม่ได้กดดันอะไรขนาดนั้น แต่ก็ถามว่าอยากเข้าโรงเรียนดังไหม ถ้าอยากจะให้เรียนพิเศษ ผมก็อยากเรียน เพราะคนรอบตัวญาติ ก็จะชอบพูดว่าลูกพี่ลูกน้องของผมเรียนโรงเรียนดังนะ สอบเข้ายาก 1 ต่อ 100 มันก็กดดันเหมือนกัน พ่อแม่ก็กดดันตามเพราะกลัวสอบไม่ได้ จะใช้เส้นก็ไม่มี ที่บ้านก็ไม่ได้รวยขนาดนั้น สุดท้ายสอบได้ก็ดีใจกันทั้งบ้าน แม่ผมโม้กับญาติคนนั้นใหญ่เลย”

ต้า นักเรียนจากโรงเรียน สพม.กรุงเทพฯ ชื่อตั้งเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงวัฒนธรรมการสอบเข้าโรงเรียนดังที่มีการแข่งขันสูง แม้ว่าครอบครัวจะไม่ได้กดดันอะไรมากนัก แต่สุดท้ายแล้วก็ไม่อาจต้านทานกระแสแนวคิดของสังคมได้ ต้า โชคดีที่มีพื้นฐานครอบครัวที่พร้อมและเข้าใจ แต่เรื่องราวก็ไม่ได้จบแบบมีความสุขเสมอไป

“ถ้าเลือกก็อยากอยู่โรงเรียนดัง แต่สอบไม่ติดก็เลยต้องมาอยู่โรงเรียนนี้ ถ้าจบ ม.3 จะไปสอบใหม่ ตอนนี้ก็อยู่ไปก่อน ที่นี่ก็ดีครับ ครูกับเพื่อนก็ดี แต่ก็อยากไปมากกว่า พ่อแม่จะได้ภูมิใจ”

เซ นักเรียนระดับ ม.2 โรงเรียน สพม.กรุงเทพฯ ขนาดกลาง ผู้ผิดหวังจากการสอบไม่ติดโรงเรียนดัง แม้จะเสียใจอยู่บ้างแต่ เซ ก็ไม่เศร้าสร้อยนัก เขาได้ขยายความต่อให้ผู้วิจัยฟังว่า ถ้าเกิดว่าได้เรียนที่โรงเรียนใหญ่ ก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากในการเรียนมากกว่า อีกทั้งชื่อเสียงของเรียนอาจจะช่วยให้เขาสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยดี ๆ ได้ ดังนั้นเขาจึงไม่ย่อท้อต่อความพ่ายแพ้ และพร้อมเริ่มต้นการแข่งขันใหม่เสมอ

“โรงเรียนใหญ่มีความพร้อมมากกว่า เพื่อนที่อยู่โรงเรียนใหญ่บอกว่าเรียนห้องแอร์ทุกห้องที่นี่ถ้าไม่ใช่ห้องคอมฯ ก็ไม่มีแอร์ มีรุ่นพี่ที่มีชื่อเสียงเยอะด้วย แล้วอีกอย่างคือเวลายื่นพอร์ตเข้ามหาวิทยาลัยน่าจะได้เปรียบมากกว่า เพราะเป็นโรงเรียนที่ทุกคนรู้จัก”

ในระบบการแข่งขันแบบแพ้คัดออก ได้สร้างช่องว่างประการสำคัญขึ้นในสังคมเมืองอย่าง กรุงเทพมหานคร นั่นคือช่องว่างทางความรู้สึกของคนที่พ่ายแพ้จากระบบการจัดการศึกษา เมื่อไม่ยอมต้องเผชิญกับความรู้สึกพ่ายแพ้นั้น เหล่านักเรียนและผู้ปกครองจึงถูกต้อนเข้าสู่เส้นทางแห่งการแข่งขัน และถึงแม้ว่าจะเต็มใจหรือจำใจก็ตาม โดยไม่ทันรู้ตัวทุกคนถูกบังคับให้วิ่งไปข้างหน้าให้เร็วที่สุดเพื่อโอกาสในการเข้าถึงจุดหมาย มีบางคนอาจจะล้มลุกคลุกคลานไปบ้าง แต่ก็ต้องรีบลุกขึ้นยืนแล้ววิ่งต่อเพื่อไม่ให้ตนต้องเสียโอกาสไป เมื่อการแข่งขันจบสิ้นลง คนที่วิ่งถึงเส้นชัยได้ก็จะได้รับโอกาสที่เอื้อให้ตนเองสามารถเข้าถึงทุนทางสังคมที่ตนต้องการ

กระบวนการแข่งขันขึ้นชมคนเก่งด้านวิชาการเช่นนี้ เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ที่น่าแปลกใจก็คือปรากฏการณ์แบบนี้ทำให้เราชินชา เราปล่อยใจให้มันพิสูจน์ตัวเองว่านี่คือเรื่องจริงและไม่อาจแปลเปลี่ยนเป็นอื่นได้

และในท้ายที่สุดแล้ว ความพยายามในการเข้าใกล้การศึกษาที่มีคุณภาพ และหนีห่างจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานี้เอง เป็นเครื่องยืนยันถึงอิทธิพลแนวคิดของสังคมที่ครอบงำความสำเร็จทางการศึกษา เหมือนกับความสำเร็จกิ่งสำเร็จรูป โรงเรียนดังทั้งหลายจึงเป็นมากกว่าสถานศึกษาที่ทรงคุณค่า และกลายเป็นสถานที่ได้รับประกันความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนไปโดยปริยาย

4. ความเหลื่อมล้ำจากเศรษฐกิจ

แม้จะมีปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่ซับซ้อนให้ช่องว่างของความเท่าเทียมกันของการศึกษาถอยห่างกันมากขึ้น แต่เราคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ส่งแรงสนับสนุนที่ช่วยตีให้ช่องว่างของความเสมอภาคทางการศึกษาห่างขึ้นได้อย่างชัดเจนมากที่สุด จากการศึกษาของผู้วิจัยในด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนั้น ส่งผลต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร หลากหลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

4.1 ระเบิดเวลาของความเหลื่อมล้ำ

“เงิน” เป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์สามารถถือครองทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องการและจำเป็นได้ และเงินยังเป็นตัวแทนของบุญแก่ที่สามารถไขประตูแห่งโอกาสให้กับคนทุกคน การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ไม่เพียงแต่ความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคลเท่านั้น การมีเงินจะช่วยให้การศึกษาไปได้และได้อย่างมีคุณภาพ

“ทะเลาะกับแม่ครับ เลยตัดสินใจออกมาอยู่คนเดียว เขามีแฟนใหม่เลยไม่ค่อยถูกกัน ผมไม่
อยากมีปัญหาด้วย ตอนแรกก็นอนบ้านเพื่อนบ้างวนไป หลัง ๆ ก็เกรงใจพ่อแม่เพื่อน ตอนนี้อยู่เช่า
ห้องอยู่คนเดียว เรื่องค่าใช้จ่ายก็หาเองหมดครับ ทำงานพิเศษที่ร้านเหล้าของพี่ที่รู้จักกันตอนกลางคืน
วันไหนดีก็มาเรียนสายบ้าง แต่ถ้าไม่ไหวก็ไม่มา ครูทุกคนถามว่าผมเป็นอะไร พอผมเล่าเขาก็เห็น
ใจนะครับ อยากให้จบ ม.6”

หอม นักเรียน ม.6 โรงเรียนสังกัด สพม.กรุงเทพมหานคร เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงความยากลำบาก
ของชีวิตในขณะนี้ ผู้วิจัยรู้จักหอมจากครูที่ปรึกษาที่แนะนำผู้วิจัย จากการบอกเล่าของครูที่ปรึกษา
พบว่าหอมมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ค่อยดีนักในช่วง ม.6 ก่อนหน้านี้อหอมเป็นเด็กนักเรียนที่มีผลการ
เรียนถือว่าใช้ได้ แต่หลังจากความแตกร้างของครอบครัว ทำให้หอมต้องออกมาทำงานพิเศษ จาก
นักเรียนชายที่สดใสรุ่งเรืองตามวัย ก็ซบพอมและมีผลการเรียนที่แยลง

“ก็อยากช่วยเขาอะค่ะ แต่เราเป็นครูที่ปรึกษาก็พยายามหาทาง แต่ในเรื่องครอบครัว เราจะ
ไปก้าวล่วงมากก็ไม่ได้ คือส่วนตัวมองว่าถ้าเด็กยังเป็นแบบนี้ต่อไปเรื่อย ๆ อาจจะไม่ได้ รอด พักหลังคือ
ขาดเรียนถี่ ๆ เลย แล้วก็การเรียนตกไปมาก กลัวว่าจะไม่จบ ม.6 ด้วยซ้ำ”

ครูออน ครูที่ปรึกษาของหอม เล่าให้ฟังถึงการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่ตนดูแล สีหน้าของ
ครูออนไม่ค่อยดีนัก การเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่ปรึกษาทำให้ครูออนเกิดความวิตกเป็นอย่างมาก
ผู้วิจัยสัมผัสได้ถึงความเห็นใจจากแววตาของครูออน

“คือมันก็กระทบไปหมดเลย พอครอบครัวเด็กมีปัญหาทำให้เกิดปัญหาเรื่องเงินอีก ถ้ามเด็ก
ว่าเขาเรียนไม่ไหวหรือว่าขี้เกียจ ซึ่งตอนนั้นคิดว่าเขาคงเหนื่อยมาไม่ไหว แต่เขาบอกว่าเขาไม่มีเงิน
เราก็พยายามให้เขามาอะ บางทีก็ให้บ้างร้อย สองร้อย แต่ก็ไม่บ่อยหรอก ครูก็เอาตัวเองไม่ค่อยรอด
คือเรามองว่าอย่างนี้ ไม่รู้คิดถูกหรือเปล่า ปัญหาครอบครัวเด็กมันเป็นเรื่องสุดวิสัย คือเราไปกะเกณฑ์
อะไรไม่ได้หรอก มันเป็นคนในครอบครัว แต่เรื่องเงินที่เด็กต้องใช้เรียน คิดว่ามันน่าจะมีทางออก
เพราะอย่างน้อยเราก็พยายามหาทุนให้”

ความแตกร้างของครอบครัวสร้างผลกระทบไปถึงปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอย่าง “เงิน”
เมื่อไม่มีรายได้ก็เหมือนเป็นการปิดประตูของโลกการศึกษา เราไม่อาจหลีกเลี่ยงความจริงที่ว่า เงินเป็น
ปัจจัยที่สามารถนำเราไปสู่การศึกษา หอมไม่ใช่เด็กคนเดียวเจอกับสถานการณ์ยากลำบากนี้
นักเรียนผู้โชคร้ายที่ต้องตกเป็นเหยื่อของภาวะเศรษฐกิจยังมีอีกมากมาย

“ที่เคยเจอมาหนัก ๆ เลยก็คือเด็กไม่มีพ่อแม่ ต้องออกมาอยู่หอคนเดียวโดยที่มีพี่ช่วยหาให้
แต่ก็ต้องจ่ายเอง เดือนนึงก็ต้องจ่าย 3 - 4 พันบาท ไม่มีใครดูแลจริง ๆ นักเรียนเป็นเด็กดีแล้วก็เรียน
ได้ด้วย เป็นนักตะกร้อความสามารถพอสมควรเลย ผอ. กับ รอง ก็ช่วยนะครับ ให้เอาข้าวกลางวัน
กลับไปกินเป็นมื้อเย็นได้ แต่สุดท้ายเด็กไปไม่ไหวจริง ๆ ก็ต้องออกไป”

ครูอาร์ท ครูจากโรงเรียนสังกัด กทม. เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงนักเรียนคนหนึ่งที่ถูกปัญหาความเหลื่อมล้ำรุมล้อม ทั้งด้านการเงินและครอบครัว เมื่อไม่อาจจัดการกับปัญหาได้การยอมรับความพ่ายแพ้จึงเป็นทางเดียวของปัญหาที่เกิดขึ้น

“โรงเรียน กทม. มีข้าวเลี้ยงเด็กตอนกลางวัน เท่ากับว่านักเรียนคนนั้นไม่ต้องจ่ายเงินค่าอาหารเลย คิดดูว่าขนาดไม่ต้องจ่ายค่าข้าว เด็กก็ยังไปไม่ไหว เราก็ไม่รู้จะช่วยยังไง เขาต้องสู้คนเดียว เป็นเรื่องที่ผมแทบไม่อยากจะเชื่อว่ามันจะเกิดขึ้นจริง เรื่องนักเรียนคนนี้ฟังใจเลยจริง ๆ” ครูอาร์ทเล่าปิดท้าย ก่อนจะให้ข้อมูลผู้วิจัยว่า ยังมีนักเรียนอีกหลายคนที่ต้องทนทุกข์ทรมานจากภาวะการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเรียน และต้องหลุดออกจากการเรียนในระดับมัธยมศึกษาอีกหลายคน

ความขาดแคลนทรัพยากรที่จะนำไปสู่การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพนั้น กลายเป็นชะตากรรมที่นักเรียนต้องแบกรับไว้อย่างเลี่ยงไม่ได้ ความเป็นธรรมในสังคมที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมมากกว่าความเสมอภาค ที่อาจมองข้ามความเหลื่อมอันเป็นปัจจัยที่นักเรียนต้องเผชิญ ปัญหาที่รุมเร้าใด ๆ อาจไม่เท่ากับการขาดเงินในมือ และกลายเป็นระเบิดที่ทำลายความตั้งใจเรียน จนกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ไปในที่สุด

4.2 มรดกแห่งความยากจน

ความยำเกรงต่อความยากจนที่จะไปสู่ความยากลำบากในการใช้ชีวิตในอนาคตของบุตรหลาน ผลักดันให้ชนชั้นล่างต้องดิ้นรนเพื่อเอาชนะอนาคต เมื่อไม่ยากให้นักเรียนต้องตกอยู่ในความลำบากยากแค้นเหมือนตนเอง การให้ “การศึกษาที่ดีที่สุด” จึงเป็นความหวังและเครื่องมือที่ใช้ตัดเส้นด้ายแห่งขมขื่นให้หมดสิ้นไป

“ไม่รู้ว่าจะส่งเรียนได้ถึงไหน แต่ก็อยากให้เรียนให้สูงที่สุด ถ้าจำเป็นต้องกู้ก็ต้องกู้ เป็นหนี้ก็ต้องยอม ดอกเท่าไรห่วยค้อยว่ากัน คือบ้ำรู้เลยว่าพอมันไม่ได้เรียนแล้วต้องลำบากแบบพ่อแม่ฉันก็ไม่อยากให้เป็นแบบนี้ ฉันก็มอง ๆ อยู่นะ ว่ามันเรียนได้แค่ไหน นี่ก็ว่าเข้าว่าเข็นก็ดูไม่ค่อยเอาเหมือนลูกคนอื่นเขา ถ้าไม่ไหวก็ค้อยว่ากันอีกที”

ป้าเล็ก ผู้ปกครองของนักเรียนสังกัดโรงเรียน กทม. เล่าถึงความหวังในการศึกษาของลูกสาวระดับชั้น ม.3 ความหวังและความฝันที่ต้องการจะหลุดพ้นจากความยากลำบากในชีวิตจากพันธนาการของความยากจน ป้าเล็กเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงความยากลำบากในการหาเงินในแต่ละวัน ป้าเล็กต้องทำงานถึง 2 อย่าง คือตั้งแต่ตี 4 รับผิดชอบเป็นพนักงานกวาดขยะ ของ กทม. พอสาย ๆ ก็ช่วยเปิด

ร้านข้าวแกงกับพี่สาวในโรงเรียนเพื่อเป็นรายได้เสริม แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานทั้งวัน แต่ป่าเล็กก็ไม่อาจมีข้ออ้างต่อความยากจนที่เผชิญอยู่

“เวลาที่ไม่ค่อยมีให้ลูกหรรอก ป้าต้องทำงานทั้งวัน เย็นกลับมาก็เตรียมข้าวเตรียมปลาให้ลูก การบ้านนี้ไม่ต้องพูดถึง ตอนประถมก็ยังพอสอนกันได้ มันไม่ยากก็สอนได้บ้าง พอขึ้นมัธยมไม่ต้องห่วง ป้าก็เฝ้าเรื่องเหมือนกัน แล้วเรียนหลายวิชาด้วยใจ ป้าก็เฝ้าเรื่องระบบเรียนต่ออะไรหรรอก แต่ก็อยากให้มันจบปริญญากับเขาบ้าง อย่างน้อยก็เอาตัวเองให้รอด ไม่ต้องมาเลี้ยงอะไรฉันทรรอกตอนแก่ ความรู้แน่นมันไม่พอรหรรอก ขยันยังเฝ้าก็ไม่รวย ขนาดป้าทำงานทุกวันยังไม่รวยเลย พอกินไปวัน ๆ ถ้าเกิดได้เรียนสูง ๆ มันก็น่าจะดีใช่ไหม แล้วเรื่องเงินทองถ้ามันจำเป็นก็เฝ้าก็เฝ้า เราก็ไม่อยากให้มันจนเราเฝ้า”

เมื่อไม่อาจพึ่งพิงใครได้ การดิ้นรนเพื่อการศึกษาจึงอาจเป็นทางรอดเดียวจากความยากจน หากเราเปิดใจมองอย่างเป็นธรรม คนจนไม่ใช่คนขี้เกียจ แต่คนจนคือคนที่หลงอยู่วังวนของความต่ำต้อยของรายได้ และยังไม่อาจจะหาทางออกจากความทุกข์ทรมานจากความยากจนนั้นได้ เรื่องเล่าของป่าเล็กนั้นอย่างน้อยก็เป็นการพิสูจน์ว่า แม้ป่าเล็กจะทำงานตั้งแต่เช้าจรดเย็น ก็ไม่อาจหลุดพ้นจากความยากจนไปได้

ความยากจนนั้นหลุดพ้นยากยิ่งกว่าการเป็นโรคร้าย ในชีวิตมนุษย์หนึ่งคน เราอาจตายด้วยความเจ็บป่วย และความเจ็บป่วยนั้นก็ตายจากไปพร้อมกับเรา แต่ใช้ไม่ได้กับความยากจน เพราะมันจะติดตามครอบครัวของเรา มันสอดแทรกอยู่ในทุกลมหายใจของคนจน และกัดกินความหวัง ความฝันของคนในสังคมอย่างน่ากลัว

5. ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยพบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้าน ด้านการศึกษา ด้านสังคม และเศรษฐกิจ นั้นมีความสอดคล้องและส่งผลกระทบที่สืบเนื่องกัน ซึ่งการจากวิเคราะห์เรื่องเล่า ผู้วิจัยจึงได้สรุปไว้ ดังต่อไปนี้

5.1 ผลกระทบจากการศึกษา

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นนำไปสู่ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสอดคล้องกับปัจจัยด้านสังคม และเศรษฐกิจ ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลกระทบด้านการศึกษาออกเป็น 2 ข้อ

ได้แก่ 1) ผลกระทบทางตรงจากการศึกษา และ 2) ผลกระทบทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำด้านสังคม และเศรษฐกิจ ดังนี้

1) ผลกระทบทางตรงจากด้านการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า นักเรียนจำนวนหนึ่งเกิดความสิ้นหวังจากเรียนในโรงเรียนเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงการศึกษามีคุณภาพจากหลักสูตรการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ล้าหลังและขาดประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนการที่มีนักเรียนส่วนหนึ่งถูกขับเปียดให้กลายเป็นคนเล็กคนในกระบวนการศึกษา การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อการจัดระเบียบสังคมมากเกินไปนั้น เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสามารถความเป็นปัจเจกชน การขาดอิสระและเสรีภาพในพัฒนาตนเองให้เหมาะสมต่อความถนัดและความชอบ ทำให้นักเรียนไม่สามารถสร้างกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และการคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ผลกระทบนั้นเป็นเหตุปัจจัยที่ควบคุมความคิดของคนในสังคมให้เชื่อมั่นในการรักษาประโยชน์ส่วนตัว และมองว่าการรักษาประโยชน์ส่วนตนนั้นเป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัว

2) ผลกระทบทางอ้อมด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษา พบว่า หลักสูตรการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างองค์ความรู้เฉพาะทางที่เกินไปจนทำให้เบียดบังโอกาสการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยเหตุที่โรงเรียนในกรุงเทพมหานครต้องปรับตัวให้อยู่รอดในสถานการณ์ที่จำนวนเด็กเกิดลดน้อยลง การเปิดหลักสูตรเฉพาะทางเพื่อดึงดูดเด็กให้เข้าเรียนอาจนำไปสู่การถูกปิดกั้นโอกาสทางการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งผลให้ขาดมุมมองในภาพกว้างต่อการประกอบอาชีพ และศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในอนาคต อีกประการหนึ่งคือ การขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการของโรงเรียน ทำให้เกิดภาวะการบริหารจัดการการศึกษาที่ล้มเหลวตามไปด้วย เนื่องจากภาระที่โรงเรียนขนาดเล็กต้องรับภาระค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคมากเกินไป กำลังเงินไม่สามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

5.2 ผลกระทบจากด้านสังคม

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น นำไปสู่ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสอดคล้องกับปัจจัยด้านการศึกษา และเศรษฐกิจ ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลกระทบด้านสังคมออกเป็น 2 ข้อ ได้แก่ 1) ผลกระทบทางตรงจากด้านสังคม และ 2) ผลกระทบทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา และเศรษฐกิจ ดังนี้

1) ผลกระทบทางตรงด้านสังคม

จากการศึกษา พบว่า ความต้องการและคาดหวังจากผู้ปกครองมีส่วนสำคัญต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียน แรงกดดันจากสังคมที่ส่งผ่านมายังผู้ปกครอง ส่งผลให้นักเรียนต้องเข้าสู่สนามการแข่งขันทางการศึกษา การสร้างความพร้อมโดยการเรียนพิเศษก่อนการสอบคัดเลือกเข้าโรงเรียนขนาดใหญ่ ต่อยุ่ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หากผู้ปกครองไม่มีความพร้อมก็ต้องจำใจให้นักเรียนเรียนโรงเรียนที่มีคุณภาพรองลงมา

2) ผลกระทบทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการศึกษา และเศรษฐกิจ

จากการศึกษา พบว่า นักเรียนในกรุงเทพมหานครจำนวนหนึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ ส่งผลต่อการศึกษาในโรงเรียนและความสุขในการเรียน และเป้าหมายในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ด้านเศรษฐกิจพบว่า การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพต้องอาศัยปัจจัยด้านทรัพยากรช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านวิชาการ อาทิ การเรียนพิเศษที่ต้องใช้เงินจำนวนมากในการเรียน

5.3 ผลกระทบจากด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจากเศรษฐกิจนั้นนำไปสู่ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา และด้านสังคม ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลกระทบด้านการศึกษาออกเป็น 2 ข้อ ได้แก่ 1) ผลกระทบทางตรงจากด้านเศรษฐกิจ และ 2) ผลกระทบทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา และสังคม ดังนี้

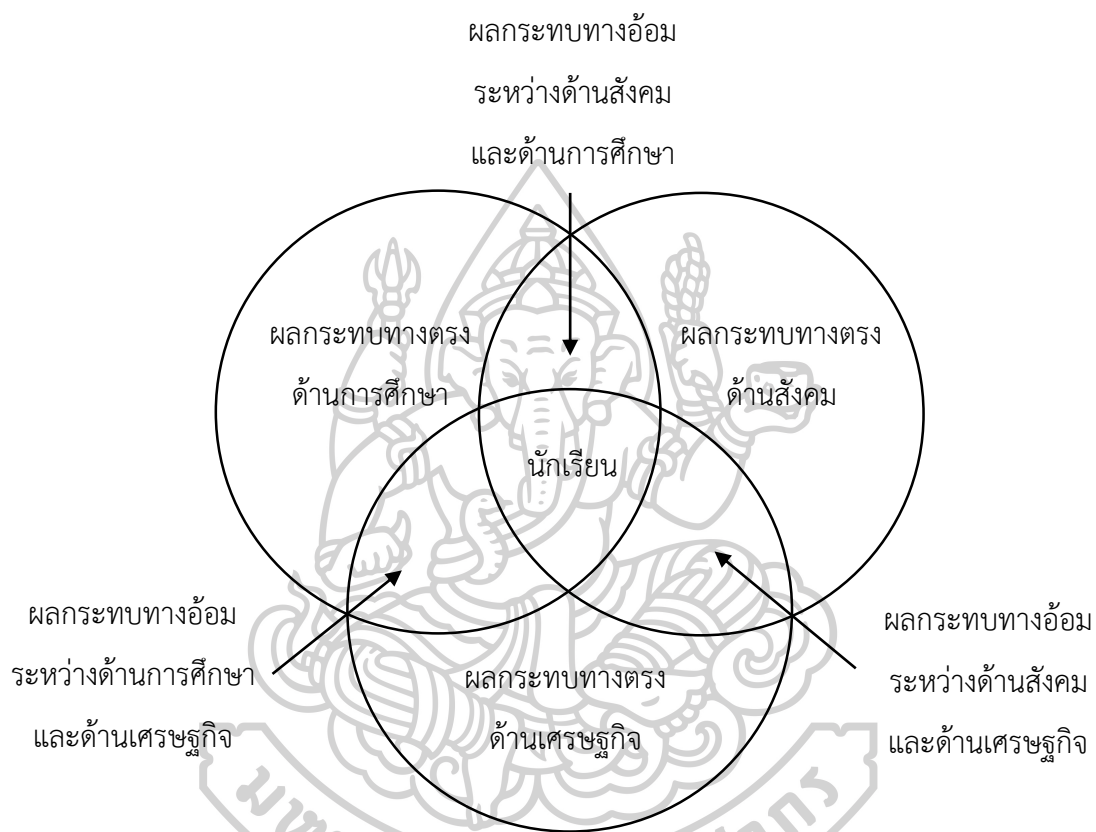
1) ผลกระทบทางตรงจากด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษา พบว่า เศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจากการขาดแคลนเงินจะนำไปสู่การขาดแคลนเงินในการซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการศึกษา ทำให้นักเรียนไม่สามารถซื้อหรือรับบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม นำไปสู่การขาดความสามารถในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมหลักจกจบการศึกษา หรือขาดศักยภาพในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การขาดแคลนอาจร้ายแรงไปจนถึงการออกกลางคันของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่วงจรรความยากจนที่ไม่อาจจะหลุดพ้นได้

2) ผลกระทบทางอ้อมที่เกิดกับด้านการศึกษา และด้านสังคม

จากการศึกษา พบว่า การขาดแคลนทรัพยากรส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในการศึกษานักเรียนและผู้ปกครองไม่สามารถลงทุนกับการศึกษาได้เท่าที่ควร ความตระหนักต่อการขาดโอกาสนำไปสู่การกู้หนี้ยืมสิน ทำให้เกิดการแบกรับค่าใช้จ่ายที่มากเกินไปของผู้ปกครอง ตลอดจนผลกระทบ

ของเศรษฐกิจที่มีต่อคุณภาพทางการศึกษา อาจผลักดันให้นักเรียนที่หลุดจากระบบการศึกษาไม่สามารถประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ ที่จะสร้างรายได้ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ จนนำไปสู่ปัญหาสังคมในอนาคต

ภาพที่ 9 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ของผลกระทบของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ส่งผลต่อ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

บทที่ 5

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2. การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
2. การจัดกลุ่มสนทนาเพื่อตรวจสอบและให้ความเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาใน

1. การจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษา

เพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจาก 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครในด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการศึกษา และ 2) การวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษา และแนวทางการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ครอบคลุมประเด็นเรื่องการสร้างเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อนำมาประมวลและสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ระดับปัจเจก และ 2) ระดับชุมชน ซึ่งอ้างอิงมาจากลักษณะกระบวนทัศน์และวิถีวิทยาทางพัฒนศึกษา โดยมีนักวิชาการด้านพัฒนศึกษาได้ให้แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ทางพัฒนศึกษาไว้ อาทิ นพพร จันทรนำชู (2564) ที่ได้ให้ความสำคัญระหว่างปัจเจกและสังคมในการให้ข้อเสนอสำหรับการปรับกระบวนทัศน์ทางพัฒนศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า ควรทำนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสร้างความ

เสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และการสร้างความเป็นพลเมืองโลก ตลอดจนการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน โดยการกระจายอำนาจให้ชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมีความเสมอภาคแก่ผู้เรียนในพื้นที่ และสำหรับวิธีวิทยาทางพัฒนศึกษา ทักษ์ อุดมรัตน์ (2563) กล่าวว่า การวิจัยทางพัฒนศึกษา เน้นสืบค้นเรื่องราวของการศึกษาสังคมเพื่อแสวงหาแนวทางที่จะนำการศึกษาไปก่อให้เกิดการพัฒนาในแนวทางที่พึงประสงค์ จึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหาสังคมและประเด็นการพัฒนาสังคม ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ประเด็นทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคนและพื้นที่

การจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษา
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

1.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของการศึกษาของการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาทั้งสิ้น 4 ประการ ได้แก่ 1) ด้านปรัชญาการจัดการศึกษา 2) หลักสูตรการจัดการศึกษา 3) วิธีวิทยาในการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผลที่ใช้ในการจัดการศึกษา โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากผลการศึกษาในบทที่ 4 และจากการวิเคราะห์วรรณกรรม จากนั้นผู้วิจัยจึงได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. การวิเคราะห์ระดับปัจเจก และ 2. การวิเคราะห์ระดับชุมชน ดังรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษา

1. ด้านปรัชญาการจัดการศึกษา	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	
พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันถึงการจัดการศึกษาที่จะให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพการศึกษาจนนำไปสู่ความสำเร็จภาคทางการศึกษา มี 3 ประการ คือ	พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องว่าแนวทางในการสร้างความสำเร็จภาคทางการศึกษาในระดับชุมชนนั้น การจัดการศึกษาควรมีรูปแบบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้
<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวทางการจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. การจัดการศึกษานั้นควรตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 3. การจัดการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการศึกษาที่มีความเอื้อเพื่อต่อผู้เรียน และสังคม การมีธรรมาภิบาลในการจัดให้จัดสรรทรัพยากรให้ผู้เรียนอย่างทั่วถึง 2. การจัดการศึกษาที่สร้างผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3. การจัดการศึกษาที่ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
การวิเคราะห์จากวรรณกรรม	
จากการวิเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาที่ใช้ในการจัดการศึกษาพบว่า มนันยา สายชู (2565) ได้ศึกษาปรัชญาการศึกษาที่นำมาเป็นแนวทางในการออกแบบ	จากแนวทางการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักการจัดการศึกษา และ ปรัชญา เวสารัชช และคณะ (2550) มีความสอดคล้องกันในแนวคิดว่ามี 4 ประการ คือ

1. ด้านปรัชญาของการจัดการศึกษา	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์จากวรรณกรรม	
<p>หลักสูตรในการจัดการศึกษานั้น มีทั้งแบบปรัชญาเดียวและแบบผสมผสาน โดยปรัชญาที่นำมาใช้มากที่สุด คือ ปรัชญาพัฒนาการนิยม ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาของชาติ มี 5 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน 2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง 3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4. หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม 5. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการผลิตมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมต่อการเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน 2. ความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่สังคมโลก 3. ปลุกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน 4. การศึกษาที่มีความหลากหลายและกระจายโอกาสให้คนได้เรียนรู้อย่างไม่จำกัดพื้นที่หรือเวลา
2. ด้านหลักสูตรการจัดการศึกษา	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	
<p>พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในกลุ่มของนักเรียนมีและผู้ปกครอง มี 3 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาควรให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก มีความหลากหลาย ผู้เรียนควรมีอิสระในการตัดสินใจ 2. การตัดบางวิชาที่ไม่จำเป็นทิ้งไป เพื่อลดภาวะความเครียดของผู้เรียน 3. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม 	<p>พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในกลุ่มของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษามีความเห็นสอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักสูตรควรอิงจากความพร้อมของผู้เรียนและบริบทสถานศึกษาเป็นสำคัญ 2. หลักสูตรควรมีบริบทที่หลากหลาย เพื่อสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียน 3. หลักสูตรควรสร้างสรรค์สังคม ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

2. ด้านหลักสูตรการจัดการศึกษา	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์จากวรรณกรรม	
<p>จากการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า หลักสูตรที่เหมาะสมกับระดับปัจเจกดังที่ กฤษดา ปิ่นเอี่ยม (2561) และ ปรีชญ์ ดาวอุดม (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาและความเหลื่อมทางการศึกษา ไว้ว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักสูตรที่เน้นความต้องการของและความสนใจของแต่ละบุคคล มีความยืดหยุ่นสูง โดยจัดเตรียมให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเฉพาะราย 2. การตัดบางวิชาที่ไม่จำเป็นทิ้งไป เพื่อลดภาวะความเครียดของผู้เรียน 3. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม 	<p>จากการวิเคราะห์วรรณกรรมพบว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ แนวทางการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่ามีแนวทางสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา 3 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมดุล ทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 2. นำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ เพราะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียน หรือ ภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนประสบอยู่ 3. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
3. วิธีวิทยาในการจัดการเรียนรู้	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	
<p>พบว่า ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มของผู้ที่ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ควรสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน 2. กลวิธีที่หลากหลาย 3. เอื้อเพื่อต่อผู้เรียนทุกคนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างปลอดภัย 	<p>พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในกลุ่มผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ 3 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถในเรียนของผู้เรียน 2. วิธีในการจัดการเรียนรู้มีความหลากหลาย 3. การจัดการเรียนรู้ที่สามารถสนองต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน

3. วิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์จากรรณกรรม	
<p>พบว่า การจัดการศึกษาในรูปแบบที่ส่งเสริมพบปัญหา ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสนใจความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. การจัดการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ทดลองถึงความถนัดและชอบของตน 3. การจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเข้าใจต่อความถนัด และความสามารถของผู้เรียน 	<p>พบว่า ในปัจจุบันการจัดการศึกษามุ่งเน้นไปในรูปแบบทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อบรรลุให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพทางการศึกษา ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ควรพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพด้วยกระบวนการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม 2. การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม 3. การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 4. พัฒนาผู้เรียนที่ให้เป็นเยาวชนยุคใหม่ในยุคดิจิทัลได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเพื่อความเจริญอกงามของบุคคลและสังคม
4. การวัดและประเมินผลที่ใช้ในการจัดการศึกษา	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	
<p>จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของนักเรียนและผู้ปกครอง พบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การวัดและประเมินผลที่มีความหลากหลาย ไม่มุ่งเน้นการแต่วัดแบบการสอบอย่างเดียว 	<p>จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา พบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การวัดและประเมินผลที่มีความหลากหลาย ไม่มุ่งเน้นการแต่วัดแบบการสอบอย่างเดียว

4. การวัดและประเมินผลที่ใช้ในการจัดการศึกษา	
ระดับปัจเจก	ระดับชุมชน
การวิเคราะห์จากวรรณกรรม	
<p>จากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ของ พบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การวัดผลการศึกษาต้องสามารถสะท้อนคุณค่าของผู้ถูกประเมินได้อย่างเหมาะสมและยุติธรรม 2. การวัดและประเมินผลการศึกษาที่สร้างสรรค์ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ถูกสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ 	<p>จากการวิเคราะห์เอกสาร วัดและประเมินผล การศึกษาที่สำคัญ คือ การประเมินเพื่อพัฒนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ตามความมุ่งหมายในการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครในระดับปัจเจก และระดับชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่เป็นศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปจัดทำเป็นแนวทางการจัดการศึกษานั้นพบว่า แนวทางทั้ง 2 ประการมีความแตกต่างกันในทางแนวคิด ดังต่อไปนี้

1. แนวทางระดับปัจเจก มีลักษณะองค์ประกอบที่ มุ่งส่งเสริมความเป็นปัจเจก ที่เชื่อมั่นในความคิดและตัดสินใจของมนุษย์ในการเลือกศึกษาโดยอาศัยประสบการณ์จากการเรียนรู้ เคารพและยอมรับซึ่งความแตกต่างของตัวบุคคล เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้สามารถเลือกรับประสบการณ์จากการศึกษาตามความถนัดและสนใจ บนพื้นฐานของความเสมอภาคกันในสังคม เพื่อนำไปสู่การเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าตามเจตจำนงของตนเองอย่างยั่งยืน

2. แนวทางระดับชุมชน มีลักษณะองค์ประกอบที่มุ่งปฏิรูปและสร้างสรรค์สังคมให้มีความเป็นธรรม และเสมอภาคกันด้วยการศึกษา ทำให้นักเรียนมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานของความหลากหลายเชิงพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร อีกทั้งให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ท่ามกลางพลวัติของสังคมเมือง อันจะนำไปสู่การสร้างสันติภาพและความผาสุกในสังคมอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์จากเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และ 2. การวิเคราะห์เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วน อันประกอบไปด้วย 1) ปรัชญาการจัดการศึกษา 2) หลักสูตรการจัดการศึกษา 3) วิทยาการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผลการศึกษา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 7 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ใช้สำหรับการสร้างร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ใช้สำหรับการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา	ระดับปัจจัย	ระดับชุมชน
1. ประชัญที่ใช้ในการจัดการศึกษา		
1.1 การวิเคราะห์เรื่องเล่า	อัตถิภาวนิยม	ปฏิรูปนิยม
1.2 การวิเคราะห์วรรณกรรม	พัฒนาการนิยมนิยมกับปฏิรูปนิยม	ปฏิรูปนิยม
2. หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา		
2.1 การวิเคราะห์เรื่องเล่า	เน้นความสนใจของแต่ละบุคคล	เพื่อชีวิตและสังคม
2.2 การวิเคราะห์วรรณกรรม	เน้นความสนใจของแต่ละบุคคล	เพื่อชีวิตและสังคม
3. วิทยานิพนธ์ในการจัดการเรียนรู้		
3.1 การวิเคราะห์เรื่องเล่า	เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	การศึกษาในศตวรรษที่ 21
3.2 การวิเคราะห์วรรณกรรม	พหุปัญญา	การศึกษาในศตวรรษที่ 21
4. การวัดและประเมินผลที่ใช้ในการจัดการศึกษา		
4.1 การวิเคราะห์เรื่องเล่า	มีความหลากหลาย และคำนึงถึงความแตกต่าง	มีมาตรฐานและเป็นธรรม
4.2 การวิเคราะห์วรรณกรรม	มีความหลากหลาย	มีความเป็นสากล

**2. การจัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและให้ความเห็น
และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ห้มาเรียบเรียงเป็นเชิงพรรณนา เพื่อจัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

2.1 การจัดการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม ในประเด็นเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลการศึกษาโดยการเปรียบเทียบระหว่างร่างแนวทางและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 9 การแสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างร่างแนวทางการจัดการศึกษาและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับปัจเจก

ลำดับ	ร่างแนวทาง	ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทางการจัดการศึกษา
1.	ปรัชญาการจัดการศึกษา - เชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัดและความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพของตนเองได้ - การจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะด้านวิชาการและทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันและอนาคต	- การมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง และให้เกียรติ เคารพในความสามารถและศักยภาพของตนเอง - การจัดการศึกษาที่สร้างเจตคติที่ถูกต้องต่อการเรียนในปัจจุบัน และการศึกษาระดับที่สูงขึ้นในอนาคต ตลอดจนการประกอบอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนอย่างสมเหตุสมผล	- การจัดการศึกษาที่คำนึงถึงเสรีภาพในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทุกคน - ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อเติมเต็มความเป็นมนุษย์ - การจัดการศึกษาที่สร้างทักษะแม่บททางการศึกษาสำหรับนักเรียนเพื่อให้เข้าใจต่อเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ถูกต้อง

ลำดับ	ร่างแนวทาง	ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทางการจัดการศึกษา
1.	ปรัชญาการจัดการศึกษา		
			<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนให้เหมาะสมต่อพลวัตของสังคม
2.	หลักสูตรการจัดการศึกษา		
	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่เน้นความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญ และเป็นหลักสูตรสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา - หลักสูตรที่สร้างให้นักเรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากพลวัตของกรุงเทพมหานคร 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่เปิดกว้างให้นักเรียนสามารถเลือกและตัดสินใจเรียนได้ตามศักยภาพของตน - หลักสูตรที่มีสอดแทรกการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม - มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถค้นหาศักยภาพของตนเองได้อย่างเสรี - หลักสูตรที่มีกลไกให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือได้โดยไม่มี การตีตรา - หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงตามความถนัดและความสามารถ ณ ปัจจุบันของตน - หลักสูตรที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเป็นผู้ใช้เทคโนโลยี - หลักสูตรที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากพลวัตของกรุงเทพมหานครและกระแสโลกาภิวัตน์

ลำดับ	ร่างแนวทาง	ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทางการจัดการศึกษา
3.	<p>วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละบุคคลท่ามกลางความแตกต่างกับผู้อื่น - การลดภาระการเรียนรู้ของนักเรียนลงด้วยการลดภาระวิชาที่ไม่จำเป็นแล้วในปัจจุบัน - การประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลายเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และไม่สร้างภาระให้แก่ผู้สอนมากเกินไปจนจำเป็น - การลดภาระนักเรียนด้วยการบูรณาการการจัดการสอนให้สามารถใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้เพื่อต่อยอดไปสู่รายวิชาอื่น ๆ ได้ - การประเมินผู้สอนที่นำผลมาเพื่อปรับปรุงและหาแนวทางช่วยเหลือผู้สอนโดยไม่นำผลที่ไม่พึงประสงค์มาลงโทษผู้สอน 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสอนที่มีความหลากหลายในกลวิธีในการสอน - การอำนวยความสะดวกในการเตรียมการสอนให้แก่ผู้สอน - การลดภาระการเรียนรู้ด้วยการลดรายวิชาที่ไม่จำเป็นออกไป การลดจำนวนชั่วโมง - การบูรณาการรายวิชาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกัน หรือการจัดกิจกรรมระหว่างรายวิชาเพื่อเก็บคะแนนร่วมกัน เพื่อลดภาระงานของผู้สอนและผู้เรียน - การประเมินการเรียนการสอนเพื่อหาข้อดีในการพัฒนาวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนนำจุดเด่นมาพัฒนาต่อไป - การนำผลคะแนนเพื่อปรับปรุงการจัดการการสอน ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในการสอนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ไม่ใช่เพื่อผลการประเมินนำมาลงโทษผู้สอน

ลำดับ	ร่างแนวทาง	ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทางการจัดการศึกษา
4.	การวัดและประเมินผลการศึกษา		
	<ul style="list-style-type: none"> - การวัดและประเมินผล การศึกษาตามสภาพจริงที่ เหมาะสมไปในแต่ละโอกาส และเวลาของนักเรียน - การวัดและประเมินผล การศึกษาที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนสามารถแสดง ความสามารถของตนเองได้ อย่างเต็มศักยภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - การประชาสัมพันธ์รูปแบบ การวัดและประเมินผลที่ หลากหลาย ตลอดจนการทำ ความเข้ากับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการ ประเมินไปใช้ - การเพิ่มโอกาสในการเลือก รูปแบบการวัดและประเมินที่ นักเรียนถนัด 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้วิธีการวัดและ ประเมินผลทางการศึกษาที่ เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละ คน และสอดคล้องกับธรรมชาติ ของรายวิชา - การส่งเสริมความ หลากหลายของการวัดและ ประเมินผลของการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนศักยภาพของ นักเรียนแต่ละคน - การวัดและประเมินผล ทางการศึกษาที่มีความ ยืดหยุ่นในวิธีการ - การให้โอกาสนักเรียนได้ เลือกวิธีการวัดและ ประเมินผลที่ตรงกับ ความสามารถของนักเรียน

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ระดับปัจเจก พบว่า มีข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ประชญาที่ใช้ในการจัดการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ประชญาที่ใช้ในการศึกษาในระดับปัจเจกนั้นมีทิศทางไปใน ลักษณะแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ซึ่งลักษณะเป็นมนุษยนิยม (Humanism) ที่เชื่อมั่นใน ความสามารถของผู้เรียนในการตัดสินใจที่จะเรียนรู้ที่ตนต้องการ ไม่ว่าจะเป็นรายวิชา กิจกรรมเสริม ทักษะต่าง ๆ หรือวิธีการคิดหรือลงมือปฏิบัติ และความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างเสรีภาพ โดยปราศจากอคติ การตัดสินใจ หรือการขึ้นมาจากสังคม ตลอดจนการปรับความเข้าใจของสังคมต่อ ปัจเจกในด้านการศึกษา และความคาดหวังที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเรียนในระดับมัธยมศึกษา ว่ามี จุดประสงค์สำคัญที่แท้จริงอย่างไร

2. หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้นั้นมีทิศทางไปในลักษณะของที่เน้นความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual Needs Interest Curriculum) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามถนัดและความต้องการ เพื่อลดช่องว่างในการเรียนของนักเรียนแต่ละบุคคล ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพของหลักสูตรในการลดการตีตรา (Stigma) ที่เกิดจากการเปลี่ยนความสนใจ หรือจากการไม่สามารถเรียนรู้จากสิ่งที่กำลังเผชิญอยู่ได้

อีกทางหนึ่งนั้น หลักสูตรต้องมีความเป็นพลวัต หมายถึง เป็นหลักสูตรที่สามารถใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบเชิงพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่มีสาธารณูปการ (Public Assistance) ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบในการวางกิจกรรม หรือการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายและมีคุณภาพให้นักเรียนได้

3. วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาพบว่า วิธีวิทยาในการจัดการเรียนรู้มีทิศทางไปในรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered) และทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกันในรูปแบบที่เน้นความเป็นอยู่ (Being) ของนักเรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเสรี และการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อไป และเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

4. การวัดและประเมินผลในการจัดการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การวัดและประเมินในการจัดการศึกษา มีทิศทางไปในรูปแบบที่หลากหลาย ที่จะเอื้อให้ผู้เรียนสามารถแสดงผลการศึกษาและผลการเรียนรู้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการศึกษาในรูปแบบนี้ยังจะเอื้อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในศักยภาพของตนเอง และสามารถกำหนด อีกทั้งการวัดและประเมินผลนั้นควรให้อิสระในการประมวลความรู้ของนักเรียน ซึ่งการใช้มาตรฐานเดียวในการวัดผลอาจทำให้เกิดความลำเอียงขึ้นได้จากนักเรียนที่มีความสามารถในการแสดงคำตอบที่ต่างกัน

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างร่างแนวทางการจัดการศึกษาและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับชุมชน

ลำดับ	ร่างแนวทาง	ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทางการจัดการศึกษา
1.	ปรัชญาการจัดการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - เชื่อว่าสังคมจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีด้วยการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม - การศึกษาช่วยพัฒนาปัจเจกให้ประชาเมธี ทำให้สังคมได้ประโยชน์จากการที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรัชญาที่มองเห็นคุณค่าของกระบวนการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความเสมอภาคทางสังคม - ปรัชญาทางการศึกษา และนำทุกคนเข้าสู่การได้รับประโยชน์จากทุนทางสังคมอย่างถ้วนหน้า
2.	หลักสูตรการจัดการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการรักชาติ ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม - หลักสูตรที่สอดคล้องกับพลวัตของกรุงเทพมหานคร ในการอยู่อาศัย ประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการอยู่ในสังคม และส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ - หลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิด เข้าใจถึงการรักษาประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม - การอาศัยความได้เปรียบของความหลากหลายในพื้นที่กรุงเทพมหานครในการบูรณาการการศึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ - การแนะแนวการทำงานหลักจบชั้นมัธยมศึกษาจากหน่วยงานฝึกอาชีพ

ลำดับ	ร่างแนวทาง	ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทางการจัดการศึกษา
2.	หลักสูตรการจัดการศึกษา		- การแนะนำการศึกษาจากหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
3.	วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้	<p>- การส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน</p> <p>- การอาศัยความได้เปรียบของพื้นที่เชิงกายภาพของกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งจัดการเรียนรู้</p> <p>- การสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคน</p>	<p>- การเพิ่มประสิทธิภาพเชิงพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในการจัดการเรียนรู้ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด</p> <p>- การบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่จัดและส่งเสริมการศึกษาในการทำให้กรุงเทพมหานครเป็นระบบนิเวศแห่งการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้</p>
4.	การวัดและประเมินผลการศึกษา	<p>- การวัดและประเมินผลการศึกษาที่เป็นสารสนเทศสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกปลอดภัย และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระหว่างโรงเรียน</p>	<p>- การสร้างระบบและรูปแบบการวัดและประเมินผลที่เป็นธรรมชาติ และสามารถนำผล การประเมินบูรณาการข้ามสถานศึกษาได้</p> <p>- การสร้างความเข้าใจอันดีภายในระบบการศึกษาเกี่ยวกับวิธีวัดและประเมินผลการศึกษา</p>

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ระดับชุมชน พบว่า มีข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการจัดการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ปรัชญาที่ใช้ในการจัดการศึกษาระดับชุมชนคือ ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่สามารถสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ ให้ความสำคัญกับการสร้างความเสมอภาคในการจัดสรรทุนทางสังคม (Social Capital) ให้กับประชาชนอย่างถ้วนหน้า เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีทั้งด้านกายภาพ ศิลธรรม และเป็นการสร้าง วัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนสังคมอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

2. หลักสูตรการจัดการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้เพื่อการจัดการศึกษาในระดับสังคมคือ หลักสูตร เพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) ที่มุ่งสร้างมวลประสบการณ์ ที่ดีให้กับนักเรียน และให้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างประโยชน์ส่วนตนและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนการอาศัยความได้เปรียบของกรุงเทพมหานครจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Facilities) ในการจัดสรรทรัพยากรในการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียน และการบูรณาการหลักสูตรร่วมกันระหว่าง สถานศึกษาต่าง ๆ ที่มีจุดเด่นหรือมีความถนัดในการจัดการศึกษาเฉพาะทาง

3. วิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาพบว่า วิธีการสอนหรือวิธีการจัดการเรียนรู้คือ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 อันเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วยการส่งเสริมทักษะชีวิต การสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเมือง (Urban Life) ที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้กันอย่างเสมอภาคผ่าน รูปแบบการศึกษาที่เปิดกว้างโดยอาศัยความได้เปรียบเชิงกายภาพของกรุงเทพมหานครและ เทคโนโลยี

และวิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมให้สังคมเกิดสันติสุขจากกระบวนการ จัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองในปัจจุบันและการวางแผนไปสู่ อนาคตด้วยกระบวนการแนะแนวตามขีดความสามารถของตนเองและชุมชน

4. การวัดและประเมินผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การวัดและประเมินผลการศึกษา นั้นควรมุ่งเน้นให้เกิดความ เข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับสังคม และ โรงเรียนกับผู้ใช้ (User) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) อีกทั้งผลของการวัดและประเมินผล การศึกษาควรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในแง่ของให้คุณค่า เพื่อที่จะสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ ไปอ้างอิงหรือเทียบโอนกับสถานศึกษาอื่น ๆ เมื่อนักเรียนมีความประสงค์จะย้ายโรงเรียนระหว่างภาค เรียน

2.2 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ในการให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางระดับปัจเจก และแนวทางระดับสังคม ดังนี้

1) แนวทางการจัดการศึกษาในระดับปัจเจก

1. ด้านปรัชญาในการจัดการศึกษา

1.1 การจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ และเสรีภาพในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทุกคน

1.2 การจัดการศึกษาที่สร้างทัศนคติแบบทางการศึกษาสำหรับนักเรียนเพื่อให้เข้าใจต่อเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาระดับมัธยมที่ถูกต้อง 3 ประการ คือ 1) นักเรียนต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 2) นักเรียนต้องได้รับการศึกษาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเอง และใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาศักยภาพหรือความถนัดของตนเองเพื่อการประกอบอาชีพหรือเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ 3) นักเรียนต้องสามารถใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและเสมอภาค

1.3 การจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนาระบบการคิดของผู้เรียนให้เหมาะสมต่อพลวัตของสังคม เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของวิทยาการ

2. หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา

2.1 หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถค้นหาศักยภาพของตนเองได้อย่างปลอดภัย และเสรี ตลอดจนมีวิธีการแนะแนวทางที่เหมาะสมต่อนักเรียนแต่ละบุคคล ให้สามารถค้นพบความชอบ ความถนัด และศักยภาพที่แท้จริงของตนเองได้

2.2 หลักสูตรที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลองผิดได้โดยไม่มีการตีตรา และเอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัดและสนใจของตนเอง

2.3 หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงตามความถนัดและความสามารถ ณ ปัจจุบันของตน

2.4 หลักสูตรควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเป็นผู้ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ตลอดจนวิทยาการสมัยใหม่อย่างปลอดภัย

2.5 หลักสูตรควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากพลวัตของกรุงเทพมหานครและกระแสโลกาภิวัตน์ในการเรียนรู้และรับข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

3. วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้

3.1 วิธีการสอนที่มีความหลากหลายในกลวิธีในการสอน และเปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอแนวทางการเรียนที่ตนต้องการ

3.2 การอำนวยความสะดวกในการเตรียมการสอนให้แก่ผู้สอน อาทิ มีแหล่งค้นคว้าสื่อการสอนที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย

3.3 การลดภาระการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยการลดรายวิชาที่ไม่จำเป็นออกไป การบูรณาการวิชาที่เนื้อหาคล้ายคลึงกัน หรือการลดจำนวนชั่วโมงลงเพื่อให้นักเรียนมีเวลาในการทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ

3.4 การบูรณาการรายวิชาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกัน หรือการจัดกิจกรรมระหว่างรายวิชาเพื่อเก็บคะแนนร่วมกัน

4. การวัดและประเมินผลการศึกษา

4.1 การใช้วิธีการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน และสอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชา

4.2 ควรส่งเสริมความหลากหลายของการวัดและประเมินผล

4.3 การวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและเคารพซึ่งความแตกต่างระหว่างบุคคล

4.4 การส่งเสริมให้โอกาสนักเรียนได้เลือกวิธีการวัดและประเมินผลที่ตรงกับความสามารถของนักเรียน

2) แนวทางการจัดการศึกษาในระดับชุมชน

1. ปรัชญาที่ใช้ในการจัดการศึกษา

1.1 ปรัชญาที่มองเห็นคุณค่าของกระบวนการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมให้มีความสุขความเสมอภาค

1.2 การส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนเข้าสู่การได้รับประโยชน์จากทุนทางสังคมอย่างถ้วนหน้า และเป็นธรรม

2. หลักสูตรการจัดการศึกษา

2.1 หลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการอยู่ในสังคม และส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์

2.2 หลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิด เข้าใจถึงการรักษาประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม

2.3 การจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยอาศัยความได้เปรียบของความหลากหลายในพื้นที่กรุงเทพมหานครในการบูรณาการการศึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเพื่อให้เกิดการสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่เหมาะสม

2.4 การแนะแนวการทำงานหลังจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา จากหน่วยงานฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

3. วิถีวิทยาในการจัดการเรียนรู้

3.1 การเพิ่มประสิทธิภาพเชิงพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในการจัดการเรียนรู้ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด อาทิ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล

3.2 การบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่จัดและส่งเสริมการศึกษาในการทำให้กรุงเทพมหานครเป็นระบบนิเวศแห่งการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้

4. การวัดและประเมินผลการศึกษา

4.1 การสร้างระบบรูปแบบการวัดและประเมินผลที่เป็นธรรม สะดวก และสามารถนำผลการประเมินบูรณาการข้ามสถานศึกษาได้

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ทฤษฎีการศึกษาแบบเรื่องเล่าหลังโครงสร้างนิยม (Post – Structuralism) ของ ฌาคส์ แดร์ริดา และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาข้อที่ 1. แนวคิดการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560), แนวคิดการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UNESCO, 2016) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำเสนอข้อมูลการศึกษาในเชิงพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสังคม และ 3) ด้านเศรษฐกิจ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน พบว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครต้องเผชิญ ประกอบไปด้วย 1) ด้านงบประมาณ พบว่า โรงเรียนหลายแห่งขาดแคลนงบประมาณ ทำให้เกิดการขาดประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ การจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐคำนวณเฉลี่ยจำนวนนักเรียน แต่ในทางปฏิบัติ โรงเรียนมีค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือจากการประมาณการทำให้เกิดจากการ

ขาดแคลนงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอ จนต้องลดคุณภาพและปริมาณของการจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาของโรงเรียน ผลักให้เด็กนักเรียนต้องกลายเป็นเหยื่อจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การถูกลดทอนโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) ด้านบุคลากร พบว่า ครู กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการกดทับเสรีภาพของนักเรียน ด้วยระเบียบและข้อบังคับของโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนผู้ปกครอง และครู ให้เผชิญหน้ากันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลอดจนวิธีการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ขาดความหลากหลายทำให้เกิดข้อโต้แย้งระหว่างผู้ปกครองและครูในการตัดสินผลการเรียน 3) ด้านหลักสูตร พบว่า เพื่อให้โรงเรียนได้อยู่รอดท่ามกลางสภาวะของอัตราการเกิดต่ำ นักเรียนเข้าเรียนน้อยลงกระทบไปถึงการบริหารจัดการงบประมาณที่ขนาดสภาพคล่อง ทำให้โรงเรียนต้องปรับแก้หลักสูตรเพื่อรักษาจำนวนนักเรียนไว้ 4) ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลยังคงขาดความหลากหลาย ทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้และการตัดสินผลการเรียนที่ไม่เป็นไปตามศักยภาพของผู้เรียน และ 5) ข้อค้นพบเพิ่มเติมจากเรื่องเล่า พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งมีความรู้สึกห่างเหิน และมองว่าตัวเองเป็นอื่นจากครู ทำให้ขาดความมั่นใจในการเข้าหาครู อาจกลายเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนเกิดช่องว่างกับครู

2. ด้านสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมและสภาพแวดล้อมของนักเรียน พบว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครต้องเผชิญ ประกอบไปด้วยด้านสังคม 1) ลักษณะครอบครัวและผู้ปกครอง พบว่า ความคาดหวังจากครอบครัวต่อการเรียนระดับมัศึกษานั้นมีแนวโน้มว่าจะต้องให้นักเรียนเข้าเรียนโรงเรียนที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียง ก่อให้เกิดความเครียดและกดดันแก่นักเรียน ความพยายามเข้าสู่กระบวนการแข่งขันในระบบการศึกษาอาจทำให้นักเรียนที่ตกหล่นต้องเผชิญกับความรู้สึกผิดหวังและพ่ายแพ้ตลอดจนการไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพเนื่องจากขาดความเชื่อมั่นในหลักคิด และการไม่สามารถปฏิเสธความคาดหวังของผู้ปกครองได้ 2) สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา พบว่า แนวคิดด้านการศึกษาของสังคมมีผลต่อการตัดสินใจศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงของนักเรียนและผู้ปกครองที่ส่งผ่านไปถึงนักเรียน

3. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย 1) รายได้ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า ความขาดแคลนทรัพยากรที่จะนำไปสู่การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพนั้น กลายเป็นชะตากรรมที่นักเรียนต้องแบกรับไว้อย่างเลี่ยงไม่ได้ ความเป็นธรรมในสังคมที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมมากกว่าความเสมอภาค ที่อาจมองข้ามความเหลื่อมอันเป็นปัจจัยที่นักเรียนต้องเผชิญ ปัญหาที่รุนแรงใด ๆ อาจไม่เท่ากับการขาดเงินในมือ และกลายเป็นระเบิดที่ทำลายความตั้งใจเรียน จนกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ไปในที่สุด 2) ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ พบว่า ภาระหนี้สินเป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งการศึกษาในระดับที่สูง

ขั้นนั้นต้องมีค่าใช้จ่ายมาก แต่เพื่อให้หลุดพ้นจากภาวะความยากจนของผู้ปกครอง การศึกษาจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความหวังและจัดการปัญหา

1.2 แนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถแบ่งแนวทางออก 2 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาแนวทางระดับปัจเจก พบว่า มีองค์ประกอบในการจัดการศึกษาดังนี้

- 1) ด้านปรัชญาการจัดการศึกษาคือ ปรัชญาแบบผสมระหว่างอัตถิภาวนิยม และพิพัฒนาการนิยม ร่วมกับปฏิรูปนิยม 2) หลักสูตรการจัดการศึกษา คือ เน้นความสนใจของแต่ละบุคคล 3) วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ คือ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ 4) การวัดและประเมินผลการศึกษา คือ มีความหลากหลาย และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงสรุปแนวทางระดับปัจเจกได้ว่า มีลักษณะการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนกับโรงเรียนที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และความเป็นอยู่ (Being) ของนักเรียนแต่ละคน เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้มีความสามารถในการค้นหาศักยภาพของตนเองจากความชอบและความถนัด ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้และมวลประสบการณ์จากการศึกษาไปประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ตามศักยภาพของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ

2. จากการศึกษาแนวทางระดับชุมชน พบว่า มีองค์ประกอบในการจัดการศึกษา ดังนี้

- 1) ปรัชญาด้านการจัดการศึกษาคือ ปฏิรูปนิยม 2) หลักสูตรการจัดการศึกษา คือ หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม 3) วิธีวิทยาในการจัดการเรียนรู้คือ รูปแบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 4) การวัดและประเมินผลการศึกษา คือ มีมาตรฐานและเป็นธรรม จึงสรุปแนวทางระดับชุมชนได้ว่า มีลักษณะการจัดการศึกษาที่มุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคม โดยใช้หลักการจัดการเรียนการสอนที่ทันต่อยุคสมัย เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ โดยอาศัยความได้เปรียบจากความหลากหลายของกรุงเทพมหานครในการบูรณาทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ นำไปสู่การคลี่คลายความขัดแย้งในสังคม สร้างความสมานฉันท์ และความเสมอภาคในสังคมอย่างยั่งยืน

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 การอภิปรายผลการวิจัย เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

จากผลการศึกษา เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร พบว่า สาเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีนั้นส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อเนื่องกันไป 3 มิติ คือ 1. ด้านการศึกษา 2. ด้านสังคม และ 3. ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฌปักษ์ บรรณการ (2562) ที่ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ว่า ปัญหา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั้งในด้านความแตกต่างอันเนื่องมาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจ และสังคม และด้านคุณภาพมาตรฐานของสถานศึกษา

ในด้านการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากในโรงเรียนนั้น 1.1 ในด้านงบประมาณ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ของ เป็รื่อง กิจรัตน์ภร (2555) พบว่าการจัดสรร งบประมาณและกำลังคนทางการศึกษาที่ไม่เป็นธรรมระหว่างสถานศึกษาขนาดใหญ่ สถานศึกษา ขนาดเล็ก สถานศึกษาในชนบท และสถานศึกษาในเมือง การจัดสรรอัตราครูและทรัพยากรทางการ ศึกษาไม่ตรงความเป็นจริงและความต้องการ 1.2 ในด้านบุคลากร สอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญาภิญญ์ สิริตันเจริญ (2566) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย พบว่า ครูถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วย ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่นับวันจะขยายตัวมากขึ้นได้ ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของครูทุกคน ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ นับว่าเป็นสิ่งที่ช่วยจุดดึง นักเรียนที่แม้ว่าจะประสบปัญหาต่าง ๆ ครูก็จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาไปได้ไม่มีที่สิ้นสุดใน บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอด 1.3 ในด้านหลักสูตรการจัดการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษา ของ สามารถ จันทร์สุรย์ (2564) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและ ความยากจน พบว่า การจัดการศึกษายังคงเน้นเนื้อหาจากหลักสูตร วิชาและบทบาทการสอนของครู/ อาจารย์เป็นศูนย์กลางสำคัญ ไม่ได้เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และรูปแบบของการจัดการศึกษา ไม่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของท้องถิ่นและอาชีพของคนส่วนใหญ่ในประเทศ 1.4 ใน ด้านการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ อรรถวิษ จารึกจาริต (2562) ที่ได้ให้ความหมายของความสิ้นหวังจากการเรียนรู้ หรือ การยอมจำนนอันเกิดจากการเรียนรู้ (Learned Helplessness) หมายถึง

สภาวะที่อินทรีย์เกิดการเรียนรู้ที่จะยอมรับและแบกรับสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ รวมทั้งไม่คิดจะหลีกเลี่ยง สิ่งเร้านั้นแม้ว่าจะสามารถหลีกเลี่ยง อีกทั้งด้านบุคลากรที่มีความพร้อมในด้านการจัดการเรียนรู้

ในด้านสังคม พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ได้แก่ ครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิดา ลิมสุวรรณ (2564) ที่พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการก่อให้เกิดความเครียดมากที่สุดของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ความกังวลเกี่ยวกับด้านอนาคต ความภาคภูมิใจในตัวเอง ด้านสถานศึกษา ด้านการจัดสรรเวลา ด้านความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิกครอบครัว ด้านคุณครู ด้านครอบครัว บุคคลที่นักเรียนพักอาศัย อยู่ร่วม ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ของสมาชิกครอบครัว และด้านการเรียน ตามลำดับ ตลอดจนผลการศึกษาของ กรกฏ ศรีปลั่ง (2559) ที่ศึกษาการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ถ้านักเรียนมีการทำหน้าที่ของครอบครัวด้านการแก้ไขปัญหาของสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ความสุขของนักเรียนเพิ่มขึ้นด้วยทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับบิดา - มารดา ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นครอบครัวก็จะร่วมกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนสำเร็จ ทำให้นักเรียนมีความสุขเมื่อปัญหาต่าง ๆ ได้ถูกแก้ไขลงแล้ว สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์นักเรียนที่กล่าวถึงการทำหน้าที่ของครอบครัว ด้านการแก้ไขปัญหาของสมาชิกในครอบครัวแล้วเกิดความสุขไว้ว่า เวลาที่ครอบครัวของนักเรียนมีปัญหาต่าง ๆ ครอบครัวของนักเรียนแต่ละคน จะมีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าเมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกคลี่คลายลงแล้ว นักเรียนรู้สึกสบายใจและมีความสุขที่ปัญหาในแต่ละครั้งสามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ในด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครของ กรกฏ ศรีปลั่ง (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ถ้านักเรียนมีปัจจัยส่วนบุคคลด้านการมีรายรับแบบพอใช้จ่ายและเหลือเก็บเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ความสุขของนักเรียนเพิ่มขึ้นด้วย อาจเป็นเพราะการที่นักเรียนยังอยู่ในวัยเรียน รายรับที่นักเรียนได้รับส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเพียงอย่างเดียวและรายรับยังมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีความสุขของบุคคล ซึ่งการที่นักเรียนได้รับเงินเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่จำเป็น นักเรียนก็จะรู้สึกว่าคุณมีความสุข ในทางตรงกันข้ามถ้านักเรียนได้รับเงินไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย นักเรียนก็จะรู้สึกว่าคุณไม่มีความสุขได้

2.2 การอภิปรายผลการวิจัย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

จากผลการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางระดับปัจเจก และแนวทางระดับชุมชน ดังที่มีการศึกษาที่สอดคล้องกัน ได้แก่

แนวทางระดับปัจเจก สอดคล้องกับการศึกษาของ จีราภรณ์ จันทร์โถม (2563) ที่ศึกษาเรื่องปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่มีลักษณะของอัตถิภาวนิยมในเชิงปรัชญา 3 ส่วน กล่าวคือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์คือ ความสุข มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ความสุขนั้น แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานทั้งทางกายภาพ อารมณ์สังคม จิตใจและสภาวะแวดล้อม ทำให้ความต้องการของคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การให้คุณค่า และความหมายของความสุขของมนุษย์จึงแตกต่างกัน การแสวงหาความสุขที่แตกต่างกันนั้นมนุษย์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเอง

แนวทางระดับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ นันทิยา สัตยวาที (2565) ที่ได้ศึกษาการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พบว่า แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ ควรกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาท้องถิ่นของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สะท้อนปัญหาและความต้องการจากท้องถิ่นสู่ผู้กำหนดนโยบาย และ วราพร ศรีสุพรรณ (2563) ที่ได้ศึกษารูปแบบการศึกษาประชาธิปไตยแบบสังคมเครือข่ายและการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของกระบวนการดำเนินชีวิตบนฐานของทรัพยากรและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และมุ่งสร้างศักยภาพของคนในชุมชนท้องถิ่นให้สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตน เพื่อคงสภาพความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันอย่างสมดุลกล่าวได้ว่า สังคมในอุดมคติของการศึกษาแบบปฏิรูปนิยมคือ สังคมของการเรียนรู้ร่วมกันและหน้าที่ของการศึกษาก็คือ การเชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับสังคมเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชน สังคมท้องถิ่น และสังคมโลก จึงสอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตยแบบสังคมเครือข่าย

3. ข้อเสนอแนะงานวิจัย

จากการศึกษา เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะและการนำผลวิจัยไปใช้ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

ประการแรก เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร สะท้อนมุมมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในมุมต่าง ๆ ที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเชิงสถิติที่แสดงให้เห็นถึงความขาดโอกาสทางการศึกษาจากความยากจนเท่านั้น การศึกษาในครั้งนี้มุ่งสะท้อนภาพที่มนุษย์ถูกกระทำจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในจากมิติต่าง ๆ ตลอดจนความเกี่ยวเนื่องกันของด้านการศึกษา ด้านสังคม และเศรษฐกิจอันนำไปสู่การขาดความสามารถในการได้รับการศึกษามีคุณภาพ ดังนั้นในการศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จึงควรให้ความสำคัญกับการศึกษาปัจจัยรอบด้านเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้อย่างยั่งยืน

ประการสุดท้าย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่มีแนวทางระดับปัจเจกและระดับชุมชนที่ให้ความสำคัญในการเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพที่เหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล ตลอดจนการเปิดโอกาสให้สังคมได้ขับเคลื่อนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการต่อยอดบุคคลไปสู่สิ่งที่ตนเองถนัดนำไปสู่การมีประชาชนที่มีคุณภาพในสังคม ดังนั้น แนวทางทั้ง 2 แนวทางจึงเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานการที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาได้นำผลการศึกษาไปเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสมของบริบทของพื้นที่ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้นระหว่างนักเรียนและสามารถขยายผลไปสู่ความเสมอภาคและสันติสุขของสังคม

3.2 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ค้นพบโอกาสของความเป็นไปได้ของความเสมอภาคทางการศึกษาจากความหลากหลายของพื้นที่ในกรุงเทพมหานครหลายประการ จึงนำเสนอข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของคนกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาคในระดับต่าง ๆ โดยอาจแบ่งจากอาชีพหรือรายได้ ว่าส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของปัจเจกในปัจจุบันอย่างไร

2. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมในกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันนำไปสู่การขาดความสามารถในการเข้าถึงโอกาสของการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อลดช่องว่างของเหลื่อมล้ำในสังคม ตลอดจนสร้างความเสมอภาคและสันติสุขในสังคมอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายสีทอง บุญนำ
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2556 ปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2564 ศึกษาต่อปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผลงานตีพิมพ์	วารสารวิชาการครุศาสตร์ สวนสุนันทา ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) 2568

- Abdullah, A. (2013). Does education reduce income inequality? a meta – regression analysis. *Journal of Economic Surveys*, 0(0) 1–16
- Blanden, J., & Macmillan, L. (2016). Educational Inequality, Educational Expansion and Intergenerational Mobility. *Journal of Social Policy, Cambridge University*, 45(4) 589–614.
- Carter, V. G. (1957). *Dictionary of Education*. 2 ed. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Cowell. (1995). *Measuring inequality* 2 ed. Great Britain: T.J. Press (padstow). .
- Currie, M. (2010). *Postmodern narrative theory*. Macmillan International Higher Education. .
- Dubet F. (2005). *La Escuela de Las Oportunidades. ¿Qué es una Escuela Justa?* (Barcelona: EditorialGedisa, 2005). .
- Ferreira, F. H. G., & Gignoux, J. (2008). The measurement of inequality of opportunity : theory and an application to Latin America. Policy Research Working Paper 4659. . In.
- Fisher, W. (1989). *Human Communication as Narration: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action*, Columbia: University of South Carolina Press. *Social Development Issues* 15, 3: 1 – 29. .
- Fog, K., Budtz, C., Munch, P., & Blanchette, S. (2001). *Storytelling: branding in practice*. 2nd ed. Berlin: Springer. .
- National Statistical Office of Thailand. (2020). *Thailand Multiple Indicator Cluster Survey 2019, Snapshots of Key Findings Report*. Bangkok, Thailand: National Statistical Office of Thailand.
- Oxfam. (2019). *The power of education to fight inequality*. Published by Oxfam GB for Oxfam International under ISBN 978-1-78748-493-1 in September 2019.
- Pastore., R. G. (2021). All by Myself with Mr. Google: The Pandemic Education from the Lenses of Secondary School Students. *American Journal of Educational Research*, 9(11) 660 - 664.

- Rooney, T., Lawlor, K., & Rohan, E. (2016). Telling tales; storytelling as a methodological approach in research. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 14(2)
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Scott, J. (1990). *A matter of record: documentary sources in social research*: John Wiley & Sons. .
- Singh, K. (2019). Right to Education and Equality of Educational Opportunities. *Journal of International Cooperation in Education, Hiroshima University.* , 16(2) 5-11.
- Thomas., M. (2019). Former inmates' perceptions and beliefs about the value of earning a high school Diploma. (Doctor of Education Degree), University of Missouri-Kansas City, USA
- UNESCO. (2016). Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all.
- UNESCO. (2017). Education for Sustainable Development Goals Learning Objective. In. 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France: United Nations Educational, Scientific and Culture Organization.
- เป็รื่อง กิจรัตน์ภร. (2555). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทย ที่มาและทางออก. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 3(2) (ตุลาคม - ธันวาคม).
- เริ่งชัย ภาสำราญ. (2553). การวิเคราะห์โอกาสทางการศึกษาและการปรับสถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง), คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- เอกกนก พนาดำรง. (2559). การเขียนเรื่องเล่า ด้วยเทคนิคการเล่าเรื่อง (Story telling). *เวชบันทึกศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล*, 9(3) (กันยายน - ธันวาคม).
- ไสว วีระพันธ์. (2564). ความปกติใหม่ทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำที่มากยิ่งขึ้น. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(2) (พฤษภาคม - สิงหาคม).

- กรกฎ ศรีปลั่ง. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 42(1) (มกราคม - มิถุนายน).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
- กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). สืบค้นจาก https://info.mhesi.go.th/stat_satit.php?search_year=2565
- กรีธา สิมะวรา. (2557). โอกาสทางการศึกษากับความเป็นธรรมในสังคม. วารสารสารสนเทศ, 13(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม).
- กฤษดา ปั้นเอี่ยม. (2561). ผลของการสร้างบรรทัดฐานทางการศึกษาในระบบโรงเรียนผ่านเรื่องเล่าของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา), ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2563). รายงานประจำปี 2563 โอกาสสู่ความเสมอภาค. กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- กัญญาภิญญ์ สิริรัตน์เจริญ. (2566). แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย. วารสารมณีเชษฐาราม วัตถุประสงค์. 6(1) (มกราคม - กุมภาพันธ์).
- กาญจนา เจริญศรี. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(2) (พฤษภาคม - สิงหาคม), 13 - 18.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2551). เอกสารการสอนชุดวิชา “การสร้างสารในงานนิเทศศาสตร์” หน่วยที่ 1-7, นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. .
- ขจิตขวัญ กิจวิสาละ. (2564). ศาสตร์การเล่าเรื่องในสื่อการศึกษา. วารสารศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 14(3) ฉบับ "แปลเรื่องเล่าด้วยใจเธอ" (กันยายน - ธันวาคม).
- ขวัญภา อุดมกานต์. (2562). เอกภาพและความหลากหลายกับนโยบายเพื่อการพัฒนาการศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1)(มกราคม - มิถุนายน), 1047 - 1055.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2563). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 2 ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา. (2562). แผนปฏิรูปด้านการศึกษา. .

- จีราภรณ์ จันทร์โถม. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 20(2) (เมษายน - มิถุนายน).
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2557). สิทธิและเสรีภาพทางการศึกษา พื้นฐานการศึกษาทางสังคมและกฎหมาย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน 2557.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2559). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร แนวคิดและกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวาล ดีเลิศ. (2560). ทางเลือกในการศึกษา. โองเฮียนสานภูมิปัญญาล้านนา. .
- ชัชวาล ดีเลิศ. (2563). การศึกษาองค์ความรู้การศึกษาทางเลือกของสังคมไทยกับแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชิตตะวัน ชนะกุล. (2559). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยความยากจนและความเท่าเทียม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชื่นชนก โควินท์. (2563). พัฒนศึกษา : การศึกษาของสรรพชน. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุนทรฟิล์ม จำกัด
- ณภัช บรรณาการ. (2562). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14(2) (มกราคม - มิถุนายน).
- ดนุชยา ภูมิตันไพศาล. (2560). การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การดำเนินงานของรัฐและปัญหาทางกฎหมายในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ทรงชัย ทองปาน. (2565). การขับเคลื่อนองค์กรปกครองท้องถิ่นให้เป็นกลไกลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 20(1) (มกราคม - เมษายน).
- ทศพร ดิษฐ์ศิริ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยวิธีการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ทักษ์ อุดมรัตน์. (2563). พัฒนศึกษากับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2 พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2563). การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. วารสาร นวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, 3(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม).
- ชนลาวัลย์ เพียรคำ. (2561). การจัดหลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). วารสารเกษมบัณฑิต, 19(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม).
- ชญ ขวัญเดช. (2562). การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ให้แก่คนไทยทุกช่วงวัยและการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ไทยในยุคดิจิทัล. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 9(1) (มกราคม - มิถุนายน).
- ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย. (2557). พื้นฐานการจัดการการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพร จันทรนาชู. (2556). เศรษฐศาสตร์การศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Saroj Digital Print and Copy Center
- นพพร จันทรนาชู. (2563). พัฒนาการ : ความหลากหลายของกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช.
- นพพร จันทรนาชู. (2564). พลวัตของความรู้ทางพัฒนาการศึกษาและข้อเสนอเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19(1) (มกราคม - มิถุนายน).
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2561). เรื่องเล่า: วิถีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคม. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม).
- นันทิยา สัตยวาที. (2565). การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. วารสารพิภพ, 20(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม).
- นิตา ลิ้มสุวรรณ. (2564). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับความเครียดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 66(1) (มกราคม - มีนาคม).
- นิติยา หลานไทย. (2560). นโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 -10. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 11(2) (กุมภาพันธ์ - กรกฎาคม).
- นิรมล เสรีสกุล. (2565). การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาย่านกะดีจีน - คลองสาน. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 20(2) (พฤษภาคม - สิงหาคม).
- ปรีชญา เวสารัชช์ และคณะ. (2550). ประมวลสาระชุดวิชาบริบททางการศึกษา หน่วยที่ 1 - 4. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ปรีชัย ดาวอุดม. (2557). การทำให้โรงเรียนกวดวิชาเป็นโครงสร้างที่มีเสถียรภาพในสังคม. (ปริญญา นิพนธ์ปริญญาปรัชญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- ปรีนาภา ชูรัตน์. (2561). กระบวนการโค้ชเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณอาสาสมัครภาคสนามที่ช่วยเหลือ ผู้ใช้ยาเสพติด : การศึกษาผ่านเรื่องเล่า. (ปริญญา นิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชา จิตวิทยาประยุกต์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- พรรณพิเชฐ แห่งหน. (2560). วิฤทธิปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทย. *Veridian E-Journal*, มหาวิทยาลัยศิลปากร. (ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ), 10(1) (เดือนมกราคม - เมษายน).
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2559). ปรัชญาการศึกษาของไทยกับสังคมโลกไร้พรมแดน. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(1) (มกราคม - เมษายน).
- พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135, ตอนที่ 33 ก. (13 พฤษภาคม 2561).
- พัชรา วาณิชวดี. (2562). เทคนิคการเล่าเรื่อง: เครื่องมือสอนที่มีศักยภาพ. วารสารครุศาสตร์ อุดสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุดสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 18(3) (กันยายน - ธันวาคม).
- ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). ตำรารายวิชา ศษ 251 การวัดและประเมินทางการศึกษาและการเรียนรู้. ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร.
- มนันยา สายชู. (2565). การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 6(1) (พฤษภาคม - สิงหาคม).
- มัทยา บุตรงาม. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทาง รายได้ในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์), คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- รัชวดี แสงมหะหมัด. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 8(1) (มกราคม - มิถุนายน).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134, ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560).
- วรภาพร ศรีสุพรรณ. (2563). ประชาธิปไตยแบบสังคมเครือข่ายและการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 8(3) (กันยายน - ธันวาคม).

- วาทีนีย์ วิชัยยา. (2561). การกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 37(2) (กรกฎาคม – ธันวาคม).
- วิจารณ์ พานิช. (2566). การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *คณิสสาวิทยาจารย์*, 4(2) (พฤษภาคม - สิงหาคม).
- วีรยุทธ พลายน้อย. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด Active Learning เพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการและจิตคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. (ปริญาปริญญาตรี สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ)) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). Guidebook องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. สถาบันพระปกเกล้า. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์. 2562
- สถาบันพระปกเกล้า. (2563). ปัญหาและความต้องการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต.10. สถาบันพระปกเกล้า.
- สหทัย บุญเกียรติ. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาและการกระจายรายได้กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์), ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สามารถ จันทร์สุริย์. (2564). กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน. วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม, 6(1) (มกราคม – เมษายน).
- สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2563). พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2565). รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร. เอกสารกลุ่มงานแผนงานและสารสนเทศ ลำดับที่ 02/2565
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). แปลสรุป จากรายงานเรื่อง “*Issues and Trends in Education for Sustainable Development*” บทที่ 1 “จากวาระที่ 21 สู่เป้าประสงค์ที่ 4.7 : การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. สืบค้นจาก <https://bic.moe.go.th/index.php/gallery/2021-08-29-21-34-25/320-issues-and-trends-in-education-5-4-61>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). ทิศทางและแนวโน้มการจัดการศึกษาในยุคโควิด – 19. พิมพ์ครั้งที่ 1 สมุทรสาคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร. (2565). สืบค้นจาก <https://www.bkkedu.in.th/>
- สำนักงานศึกษาธิการภาคกลาง. (2564). แผนพัฒนาการศึกษาภาคกลาง (พ.ศ. 2566 - 2570) นนทบุรี: สำนักงานศึกษาธิการภาค 2 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). โครงการเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2560). รายงานการวิจัยเรื่องความทั่วถึงและเท่าเทียมของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู. (2564). มนุษยนิยมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. วารสารรามคำแหง มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์), 4(3) (2564).
- สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร. (2562). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและปัจจัยที่ส่งผล : การวิเคราะห์พหุระดับร่วมกับดัชนีเอ็นโทรปีนัยทั่วไปที่อิงมัธยฐาน. วารสารวิจัยวิทยาการวิจัย ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 32(3) (กันยายน – ธันวาคม).
- สุรางค์ สุขรอด. (2551). เอกสารประกอบการสอนวิชา มย 311 การมัธยมศึกษา. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรินทร์ เสถียรสิริวิวัฒน์. (2556). ปรัชญาการศึกษากับการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล., 12(1) (มกราคม - เมษายน).
- หัตถ์ณี อับดุลมาอิส. (2559). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษารายจังหวัดในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ), คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อรรควิช จาริกจารีต. (2562). ความสิ้นหวังจากการเรียน. สารานุกรมศึกษาศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 54(ตุลาคม).
- อรอนงค์ ทวีปรีดา. (2559). การกระจายและความเท่าเทียมของโอกาสทางการศึกษาและบทบาทการใช้จ่ายของภาครัฐ(วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์), คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อัญชลี สารรัตน์. (2562). การเปรียบเทียบหลักสูตร. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 9(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม).

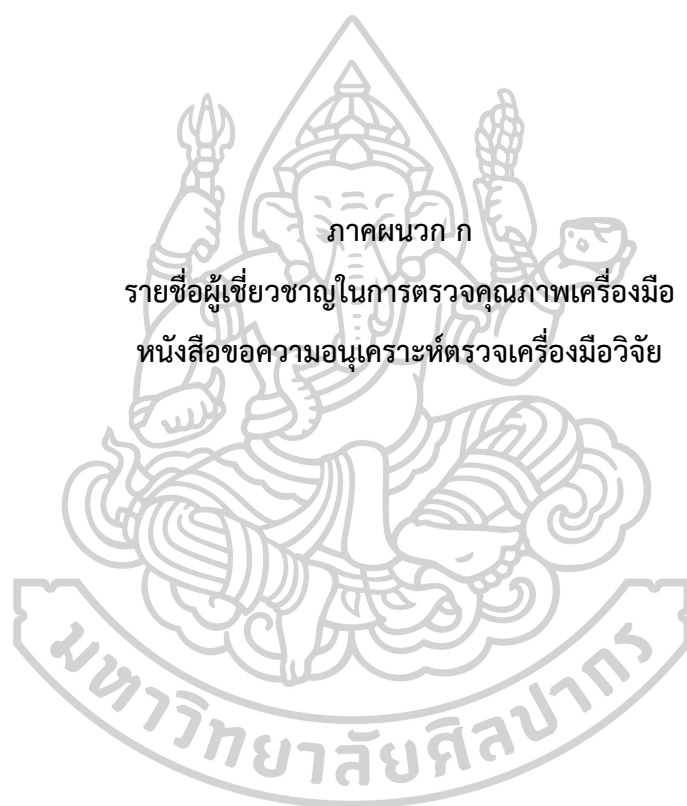
อารีรัตน์ ภิราษร. (2561). แนวคิดเรื่องความหลากหลายของ ฌากส์ แดร์ริดา. วารสารปณิธานภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 15(1) (มกราคม - มิถุนายน).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะนา

ความเชี่ยวชาญ การจัดการศึกษา/การจัดการเรียนรู้/การจัดการหลักสูตร
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
การศึกษา ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. คุณอุฬาริา เหล่าชัย

ความเชี่ยวชาญ การกำหนดนโยบายการศึกษา และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
ตำแหน่ง นักวิชาการอิสระ
การศึกษา Master of Arts Education Policy and Society
 King's College London, United Kingdom.
 อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ครูลิโรตม์ อนุจันทร์

ความเชี่ยวชาญ การจัดการศึกษา/การจัดการเรียนรู้
ตำแหน่ง ครูชำนาญการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนวัดสุทธิวาราม
การศึกษา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่ อว 8612/4539

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

๘ พฤศจิกายน 2566

เรื่อง ขออนุญาตบุคลากรในสังกัดเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ด้วย นายสีทอง บุญนำ รหัสประจำตัว 640620055 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" มีความประสงค์ขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะ บุคลากรในสังกัดหน่วยงานของท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วัฒนนรชัย)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติการแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์
โทร.0 3425 5095

ที่ อว 8612/ 1538

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

8 พฤศจิกายน 2566

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์อุษา เหล่าชัย

ด้วย นายสีทอง บุญนำ รหัสประจำตัว 640620055 นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร"

ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติการแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์
โทร.0 3425 5095

ที่ 8612/ 1520

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม, 73000

๙ พฤศจิกายน 2566

เรื่อง ขออนุญาตบุคลากรในสังกัดเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุทธิวราราม

ด้วย นายสีทอง บุญนำ รหัสประจำตัว 640620055 นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง " เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" มีความประสงค์ขอเรียนเชิญ นายสิโรตม์ อนุจันทร์ บุคลากรในสังกัดหน่วยงานของท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

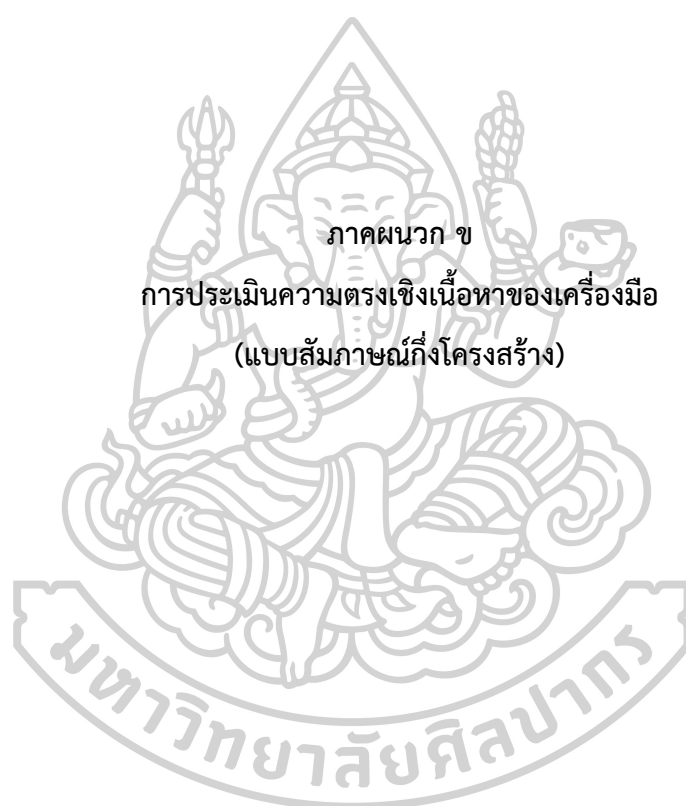
ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วัฒนวิวัฒน์วรชัย)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติกรแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์
โทร.0 3425 5095

แบบสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้าง
ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

**แบบตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

การวิจัยในชั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้บทสนทนาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว และสภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วยสภาพทางการเงิน รายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง/องระหว่างจุดประสงค์การสัมภาษณ์

และข้อความถาม และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
-1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (นักเรียน)

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านการศึกษา					
1.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ			รวม	1.00
1.1	ความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียน ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร			รวม	0.67
2.1	ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	0	0.67
3.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร			รวม	0.92
3.1	หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนได้หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.2	นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด อย่างไร	1	1	0	0.67
4.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้			รวม	1.00
4.1	การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
4.2	นักเรียนได้รับโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการหรือความสามารถพิเศษจากโรงเรียนบ้างหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านสังคม					
1.	ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว			รวม	0.93
1.1	ผู้ปกครองของนักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาอย่างไร และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่	1	1	0	0.67

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.	สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา	รวม			1.00
2.1	แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคมส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.2	ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านเศรษฐกิจ					
1.	สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
1.1	สภาพทางการเงินของนักเรียนหรือครอบครัวของนักเรียนส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
2.1	นักเรียนคิดว่าภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

**แบบตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้บทวนเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว และสภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วยสภาพทางการเงิน รายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง/ระหว่างจุดประสงค์การสัมภาษณ์

และข้อความถาม และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประเมินความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (ผู้ปกครอง)

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านการศึกษา					
1.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ	รวม			1.00
1.1	ความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียน ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนใน ปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร	รวม			1.00
2.1	ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร	รวม			1.00
3.1	คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.2	หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนในปกครองของท่านได้มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00
3.3	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00
4.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้	รวม			1.00
4.1	โรงเรียนมีกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านสังคม					
1.	ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว	รวม			1.00
1.1	ครอบครัวของท่านมีลักษณะแบบใด	1	1	1	1.00
1.2	ท่านได้ส่งเสริมหรือสนับสนุนปัจจัยด้านการศึกษาที่นอกเหนือจากอุปกรณ์พื้นฐานให้แก่เด็กนักเรียนบ้างหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2	สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา	รวม			1.00
2.1	แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.2	ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบัน ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านเศรษฐกิจ					
1.	สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
1.1	สภาพทางการเงินของครอบครัวส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
1.2	ท่านคิดว่าเงินที่นักเรียนในปกครองของท่านได้รับในแต่ละวันเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการไปโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2	ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
2.1	ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

**แบบตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้บททวนเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร และการจัดเตรียมเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย สภาพทางการเงิน รายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง/องระหว่างจุดประสงค์การสัมภาษณ์ และข้อคำถาม และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อคำถาม
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อคำถาม
- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อคำถาม

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านการศึกษา					
1.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ	รวม			1.00
1.1	ความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียน ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนใน ความดูแลของท่านหรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
1.2	โรงเรียนใช้งบประมาณในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครในด้านต่าง ๆ หรือไม่	1	1	1	1.00
2.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร	รวม			
2.1	ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และ ครูส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร	รวม			1.00
3.1	คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแล ของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานคร หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.2	หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีความ เหมาะสมและสามารถตอบสนองความ ต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนในความ ดูแลของท่าน หรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครได้มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00
3.3	ในฐานะที่ท่านเป็นผู้สอนหรือนักวิชาการ ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร สถานศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด อย่างไร	1	1	1	1.00
4	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้	รวม			1.00
4.1	โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนอง ความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนใน ความดูแลของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
4.2	โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านสังคม					
1.	ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว	รวม			1.00
1.1	ระดับการศึกษาของผู้ปกครองส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
1.2	ทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของผู้ปกครอง ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา	รวม			1.00
2.1	แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.2	ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบัน ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในการดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านเศรษฐกิจ					
1.	สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
1.1	สภาพทางการเงินของครอบครัวมีผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนในการดูแล หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานคร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.	ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ			รวม	1.00
2.1	ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนในความ ดูแลของท่าน หรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครส่งผลต่อการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

แบบสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้าง
ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

**แบบตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

การวิจัยในชั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้บทสนทนาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา สภาพแวดล้อม และชุมชน 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย สภาพทางการเงิน รายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง/องระหว่างจุดประสงค์การสัมภาษณ์

และข้อความถาม และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
-1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (นักเรียน)

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านการศึกษา					
1.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ			รวม	1.00
1.1	ข้อจำกัดด้านงบประมาณของโรงเรียนส่ง ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC	
1.2	การจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนที่ไม่ ความสอดคล้องกับความต้องการในด้าน การศึกษาของนักเรียนส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00	
2	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร				รวม	1.00
2.1	ข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้บริหาร สถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00	
2.2	ข้อจำกัดด้านความพร้อมของครูส่ง ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00	
3.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร				รวม	0.84
3.1	ข้อจำกัดด้านคุณภาพของหลักสูตร สถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00	
3.2	การขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	0	6.70	
4.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้				รวม	1.00
4.1	การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ไม่ตรงกับ ความต้องการของนักเรียนส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00	
4.2	การขาดโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านวิชาการหรือความสามารถพิเศษจาก โรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00	

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านสังคม					
1.	ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว	รวม			1.00
1.1	ลักษณะครอบครัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
1.2	ทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษา ของผู้ปกครองส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา	รวม			1.00
2.1	แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ของสังคมส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1
2.2	ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของ นักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1
ด้านเศรษฐกิจ					
1.	สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
1.1	สภาพทางการเงินของนักเรียนหรือ ครอบครัวของนักเรียนส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			0.84
2.1	นักเรียนคิดว่าภาระหนี้สินของครอบครัว นักเรียน ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	0	0.67

**แบบตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

การวิจัยในชั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้บททวนเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร อาคารและสถานที่ การส่งเสริมการเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา สภาพแวดล้อม และชุมชน 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย สภาพทางการเงินรายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง/องระหว่างจุดประสงค์การสัมภาษณ์ และข้อคำถาม และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อคำถาม
0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อคำถาม
-1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อคำถาม

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประสบความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (ผู้ปกครอง)

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านการศึกษา					
1.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ			รวม	1.00
1.1	ข้อจำกัดด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษานักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร	รวม			1.00
2.1	ข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้บริหาร สถานศึกษา และครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่าน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร	รวม			0.84
3.1	ข้อจำกัดด้านคุณภาพของหลักสูตร สถานศึกษาส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่	1	1	1	1.00
3.2	การขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครอง ของท่าน หรือไม่ อย่างไร	1	1	0	0.67
4.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้	รวม			1.00
4.1	การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ไม่ตรงกับ ความต้องการของนักเรียน ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนใน ปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
4.2	การขาดโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านวิชาการหรือ ความสามารถพิเศษจาก โรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษา ของนักเรียนในปกครองของ ท่านหรือไม่	1	1	1	1.00
ด้านสังคม					
1.	ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว	รวม			1.00
1.1	ลักษณะครอบครัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนใน ปกครองของ ท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ผู้ทรงฯ			ค่า IOC
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	
2.	สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา	รวม			1.00
2.1	แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ของสังคม ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่าน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.2	ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของ นักเรียนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านเศรษฐกิจ					
1.	สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
1.1	สภาพทางการเงินของครอบครัวส่ง ผลกระทบต่อ การเข้าถึง การศึกษาที่มี คุณภาพของนักเรียนในปกครองของท่าน หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
2.1	ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่ง ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของ นักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

**แบบตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
งานวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**

การวิจัยในชั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า ผู้วิจัยได้บททวนเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ประกอบไปด้วยลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา สภาพแวดล้อม และชุมชน 3) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย สภาพทางการเงิน รายได้ และภาระหนี้สินที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง/องระหว่างจุดประสงค์การสัมภาษณ์

และข้อความถาม และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์การสัมภาษณ์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม
-1 หมายถึง จุดประสงค์การสัมภาษณ์ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อความถาม

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
ด้านการศึกษา					
1.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ			รวม	1.00
1.1	ข้อจำกัดด้านความพร้อมด้านงบประมาณ ของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในความดูแลของ ท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานคร หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
2.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร	รวม			1.00
2.1	ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และ ครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของ นักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียน ในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
3.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร	รวม			0.84
3.1	ข้อจำกัดด้านคุณภาพของหลักสูตร สถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในความดูแลของ ท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานคร	1	1	1	1.00
3.2	ในฐานะผู้สอนหรือนักวิชาการ การที่ท่าน ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของ นักเรียนในความดูแลของ ท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานคร	1	1	0	0.67
4.	ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้	รวม			1.00
4.1	การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ไม่ตรงกับ ความต้องการของนักเรียนส่งผลกระทบต่อ ต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนใน ความ ดูแลของท่านหรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านสังคม					
1.	ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว	รวม			1.00
1.1	ทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษา ของผู้ปกครองส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในความดูแลของ ท่าน หรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานคร หรือไม่	1	1	1	1.00

ลำดับ	ผลกระทบจาก ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
		ผู้ทรงฯ 1	ผู้ทรงฯ 2	ผู้ทรงฯ 3	ค่า IOC
1.2	ลักษณะครอบครัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในความดูแลของ ท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานคร หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา	รวม			1.00
2.1	แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ของสังคมส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในความดูแลของ ท่าน หรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานคร หรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.2	ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาของ นักเรียนในการดูแลของท่าน หรือนักเรียน ใน กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
ด้านเศรษฐกิจ					
1.	สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
1.1	สภาพทางการเงินของครอบครัวส่ง ผลกระทบต่อการศึกษาที่มี คุณภาพของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนใน กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00
2.	ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ	รวม			1.00
2.1	ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่ง ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ของ นักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียน ในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1.00

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประเมินความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (นักเรียน)

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ขอความร่วมมือนักเรียนให้ข้อมูลตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว มิได้กระทบโดยตรงต่อนักเรียนแต่อย่างใด ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1. สภาพการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนในสังกัด กศจ.กทม. กทม. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา

ชื่อ-สกุล ..... อายุ ..... ระดับการศึกษา .....

ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับนักเรียนเป็น .....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์

ด้านการศึกษา

1. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ

1.1 ความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การได้รับทุนสนับสนุนการศึกษา
- การได้รับการสนับสนุนเอกสารเรียนเพิ่มเติมจากรายวิชาพื้นฐาน
- การพัฒนาปรับปรุงห้องเรียนให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ
- กิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่ที่มีความเหมาะสมและยังประโยชน์ด้านการศึกษาต่อนักเรียน
- การจ้างครู/วิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องมาให้ความรู้เพิ่มเติม
- บริการทางการศึกษาอื่น ๆ อาทิ อินเทอร์เน็ตฟรี เอกสารประกอบการเรียน

2. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร

2.1 ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่
อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา
- บทบาทหน้าที่
- ประสบการณ์การบริหาร
- วุฒิภาวะด้านอารมณ์
- แนวทางในการบริหารจัดการศึกษา เช่น มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ กีฬา

3. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร

3.1 คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ความทันสมัยของหลักสูตร
- ความเหมาะสมของหลักสูตร
- ความหลากหลายของรายวิชาต่าง ๆ
- ความหลากหลายของวิธีการวัดผลและประเมินผล

3.2 นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด อย่างไร
ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การจัดประชาพิจารณ์ความเหมาะสมของหลักสูตร
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาวิชาเพิ่มเติม/กิจกรรม/การวัดผลประเมินผล
- การที่ได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกเรียนหลักสูตรที่ตนเองสนใจโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก
- การที่ได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกเรียนหลักสูตรที่ตนเองถนัดหรือสนใจโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย
- การที่ได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกเรียนหลักสูตรที่ตนเองถนัด อาทิ หลักสูตรสองภาษา หลักสูตรที่เน้นด้านวิทยาศาสตร์ – วิทยาศาสตร์ หลักสูตรที่เน้นทางด้านศิลปะ ฯลฯ

4. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้

4.1 โรงเรียนมีกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมที่สนใจศึกษาที่เป็นไปตามความสนใจของนักเรียน
- การจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน
- กิจกรรมค่ายวิชาการที่เป็นไปตามความถนัดหรือสนใจของนักเรียน

4.2 นักเรียนได้รับโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการหรือความสามารถพิเศษจากโรงเรียนบ้างหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเรียนเสริมหลังเวลาเรียน
- การฝึกซ้อมดนตรี/กีฬา หลังเวลาเรียน

ด้านสังคม

1. ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว

1.1 ผู้ปกครองของนักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาอย่างไร และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

2. สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา

2.1 แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมาจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง
- การสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ตลอดเวลา

2.2 ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ
- การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี
- ความเหลื่อมล้ำของสังคมด้านชนชั้น/รายได้

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

1.1 สภาพทางการเงินของนักเรียนหรือครอบครัวของนักเรียนมีผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ
- การใช้จ่ายในระหว่างวันขณะที่อยู่ในโรงเรียน
- การตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมต่อนักเรียน

2. ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

2.1 นักเรียนคิดว่าภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพในการดำรงชีวิตหรือไม่ อย่างไร ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เต็มที่
- การเลือกโรงเรียนจากภาวะจำเป็น
- ความกังวลต่อการวางแผนการศึกษาต่อในอนาคต

ปฏิกิริยาในการให้สัมภาษณ์

.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลา ..... ถึง ..... น.

สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประสบความสำเร็จล้นทางการศึกษา (ผู้ปกครอง)

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อ ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ข้อมูลตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว มิได้กระทบโดยตรงต่อผู้สัมภาษณ์ แต่อย่างไรใด ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1. สภาพการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนในสังกัด กศจ.กทม. กทม. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา
ชื่อ-สกุล ..... อายุ ..... ระดับการศึกษา .....
มีความสัมพันธ์กับนักเรียนเป็น ..... เป็นผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้น .....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์

ด้านการศึกษา

1. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ

1.1 ความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การได้รับทุนสนับสนุนการศึกษา - ด้านการจัดการการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- การได้รับการสนับสนุนเอกสารเรียนเพิ่มเติมจากรายวิชาพื้นฐาน
- การพัฒนาปรับปรุงห้องเรียนให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ
- ด้านการส่งเสริมศักยภาพของแต่ละบุคคล - ด้านกิจกรรมแนะแนวอาชีพหรือการศึกษาต่อ
- การได้รับวัสดุหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของนักเรียน

2. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร

2.1 ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ประสบการณ์การบริหาร - วุฒิภาวะด้านอารมณ์
- ระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา
- แนวทางในการบริหารจัดการศึกษา เช่น มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ กีฬา

- ระดับการศึกษา
- ประสบการณ์ด้านการสอน
- ความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง
- ความสามารถ/เทคนิคในการสอน
- การขาดแคลนครูในบางรายวิชา
- จำนวนครูไม่สอดคล้องกับนักเรียน

3. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร

3.1 คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ความทันสมัยของหลักสูตร
- ความเหมาะสมของหลักสูตร
- ความหลากหลายของรายวิชาต่าง ๆ
- ความหลากหลายของวิธีการวัดผลและประเมินผล

3.2 หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนในปกครองของท่านได้มากน้อยเพียงใด อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- จำนวนรายวิชาที่มากเกินไปจนจำเป็น
- กิจกรรมในหลักสูตรไม่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
- บางรายวิชาไม่เหมาะสมต่อการเรียนในปัจจุบันแล้ว
- เน้นการวัดผลและประเมินผลในด้านคะแนนสอบมากเกินไป

3.3 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การจัดประชาพิจารณ์ความเหมาะสมของหลักสูตร
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาวิชาเพิ่มเติม/กิจกรรม/การวัดผลประเมินผล

4. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้

4.1 โรงเรียนมีกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมทัศนศึกษาที่เป็นไปตามความสนใจของนักเรียน
- กิจกรรมค่ายวิชาการที่เป็นไปตามความถนัดหรือสนใจของนักเรียน

ด้านสังคม

1. ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว

- 1.1 ท่านมีทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาอย่างไร
- 1.2 ท่านได้ส่งเสริมหรือสนับสนุนปัจจัยด้านการศึกษา อาทิ การส่งเสริมให้เรียนพิเศษนอกโรงเรียน
ข้ออุปสรรคการเรียนที่นอกเหนือจากอุปสรรคพื้นฐานให้แก่ักเรียนบ้างหรือไม่ อย่างไร

2. สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา

- 2.1 แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน
ในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมาจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง
- การสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้าน
ความรู้ตลอดเวลา

- 2.2 ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี - ความเหลื่อมล้ำของสังคมด้านชนชั้น/รายได้

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ

- 1.1 สภาพทางการเงินของครอบครัวมีผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนในปกครอง
ของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ - การใช้จ่ายในระหว่างวันขณะที่อยู่ในโรงเรียน
- การตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมต่อนักเรียน

- 1.2 ท่านคิดว่าเงินที่นักเรียนในปกครองของท่านได้รับในแต่ละวันเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการไป
โรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

2. ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ

- 2.1 ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่าน
หรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เต็มที่
- การเลือกโรงเรียนจากภาวะจำเป็น
- ความกังวลต่อการวางแผนการศึกษาต่อในอนาคต

ปฏิกิริยาในการให้สัมภาษณ์

.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลา..... ถึง..... น.

สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อ ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ข้อมูลตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว มิได้กระทบโดยตรงต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1. สภาพการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนในสังกัด กศจ.กทม. กทม. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา

ชื่อ-สกุล ..... อายุ ..... ระดับการศึกษา .....

ตำแหน่ง ..... ายงาน .....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์

ด้านการศึกษา

1. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ

1.1 ความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมต่อการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ
- องค์กรความรู้ในการบริหารจัดการงบประมาณที่เหมาะสมของโรงเรียน
- ความเพียงพอของงบประมาณต่อการบริหารจัดการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

1.2 โรงเรียนใช้งบประมาณในการจัดการศึกษาสอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครในด้านต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การบริหารงบประมาณคำนึงถึงประโยชน์ทางการศึกษาที่เกิดกับผู้เรียน
- การบริหารงบประมาณมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- การบริหารงบประมาณของโรงเรียนเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความสนใจของผู้เรียน

2. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร

2.1 ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา - บทบาท
- ประสบการณ์การบริหาร - วุฒิภาวะทางอารมณ์
- แนวทางในการบริหารจัดการศึกษา เช่น มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ กีฬา
- ระดับการศึกษา - ประสบการณ์ด้านการสอน
- ความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง - ความสามารถ/เทคนิคในการสอน
- การขาดแคลนครูในบางรายวิชา - จำนวนครูไม่สอดคล้องกับนักเรียน

2.3 บุคลากรทางการศึกษาที่มีหน้าที่สนับสนุนการจัดการศึกษามีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ถ่ายเอกสาร นักการภารโรง เจ้าหน้าที่ธุรการ ฯลฯ

3. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร

3.1 คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ความทันสมัยของหลักสูตร
- ความเหมาะสมของหลักสูตร
- ความหลากหลายของรายวิชาต่าง ๆ
- ความหลากหลายของวิธีการวัดผลและประเมินผล

3.2 หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครได้มากน้อยเพียงใด อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- จำนวนรายวิชาที่มากเกินไปจนจำเป็น
- มาตรฐานของหลักสูตร
- กิจกรรมในหลักสูตรไม่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
- บางรายวิชาไม่เหมาะสมต่อการเรียนในปัจจุบันแล้ว
- เน้นการวัดผลและประเมินผลในด้านคะแนนสอบมากเกินไป

3.3 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมากนักน้อยเพียงใด อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การจัดประชาพิจารณ์ความเหมาะสมของหลักสูตร
- การแสดงความเห็นทางวิชาการเพื่อเสนอแนะถึงความเหมาะสม
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาภายในวิชาเพิ่มเติม/กิจกรรม/การวัดผลประเมินผล

4. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้

4.1 โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนใน

ความดูแลของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมทัศนศึกษาที่เป็นไปตามความสนใจของนักเรียน
- กิจกรรมค่ายวิชาการที่เป็นไปตามความถนัดหรือสนใจของนักเรียน

4.2 โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้เหมาะต่อการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ความหลากหลายของวิธีการสอน
- การใช้สื่อที่เหมาะสมต่อรายวิชา

ด้านสังคม

1. ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว

1.1 ระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

1.2 ทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของผู้ปกครอง มีผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

2. สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา

2.1 แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมาจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง
- การสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ตลอดเวลา

2.2 ปรัชญาการณต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในการดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ.
- การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี
- ความเหลื่อมล้ำของสังคมด้านชนชั้น/รายได้

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

1.1 สภาพทางการเงินของครอบครัวมีผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนในการดูแล หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ
- การใช้จ่ายในระหว่างวันขณะที่อยู่ในโรงเรียน
- การตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมต่อนักเรียน

1.2 สภาพทางการเงินส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในการดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

2. ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

2.1 ภาระหนี้สินของครอบครัวมีผลต่อความสามารถในการดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เต็มที่
- ความกังวลต่อการวางแผนการศึกษาต่อในอนาคต

ปฏิกริยาในการให้สัมภาษณ์

.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลา ..... ถึง ..... น.

สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้าง
ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประเมินความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (นักเรียน)

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ขอความร่วมมือนักเรียนให้ข้อมูลตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว มิได้กระทบโดยตรงต่อนักเรียนต่ออย่างใด ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1. สภาพการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนในสังกัด กศจ.กทม. กทม. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา

ชื่อ-สกุล ..... อายุ ..... ระดับการศึกษา .....

ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับนักเรียนเป็น ..... ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง .....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์

ด้านการศึกษา

1. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ

1.1 ข้อจำกัดด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่
ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดงบประมาณสนับสนุนทุนการศึกษา - การขาดเอกสารเรียนเพิ่มเติม
- ห้องเรียน/ห้องปฏิบัติการขาดการบำรุงรักษาทำให้ชำรุดทรุดโทรม
- อุปกรณ์ประกอบการเรียนไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน จำนวนไม่เพียงพอ

1.2 การจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการในด้านการศึกษาของนักเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่ไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน
- การจ้างครู/วิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ทำให้ความรู้เพิ่มเติม
- ไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

2. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร

2.1 ข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา - การขาดผู้บริหาร
- ประสบการณ์การบริหาร - วุฒิภาวะด้านอารมณ์
- แนวทางในการบริหารจัดการศึกษา อาทิ มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ กีฬา

2.2 ข้อจำกัดด้านความพร้อมของครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ระดับการศึกษา - ประสบการณ์ด้านการสอน
- ความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง - ความสามารถ/เทคนิคในการสอน
- การขาดแคลนครูในบางรายวิชา - จำนวนครูไม่สอดคล้องกับนักเรียน

3. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร

3.1 ข้อจำกัดด้านคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ความเหมาะสมของหลักสูตร - หลักสูตรเก่า
- การขาดความหลากหลายของรายวิชาต่าง ๆ
- บางรายวิชาไม่เหมาะสมต่อการเรียนในปัจจุบันแล้ว
- การขาดความหลากหลายของวิธีการวัดผลและประเมินผล
- จำนวนรายวิชาที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น - กิจกรรมในหลักสูตรไม่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
- เน้นการวัดผลและประเมินผลในด้านคะแนนสอบมากเกินไป

3.2 การขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดประชาพิจารณ์ความเหมาะสมของหลักสูตร
- การขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาวิชาเพิ่มเติม/กิจกรรม/
การวัดผลประเมินผล

4. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้

4.1 การจัดการเรียนรู้ที่ไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมทัศนศึกษาที่ไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน
- กิจกรรมค่ายวิชาการที่ขัดต่อความถนัดหรือสนใจของนักเรียน
- กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้ไม่สามารถกระตุ้นความสนใจในด้านการศึกษาของนักเรียนได้

4.2 การขาดโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการหรือความสามารถพิเศษจากโรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดโอกาสในการได้รับการส่งเสริมทักษะทางอาชีพที่สนใจ
- การขาดโอกาสในการได้รับการแนะแนวการศึกษาต่อในสาขาที่สนใจ

ด้านสังคม

1. ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว

1.1 ลักษณะครอบครัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- มีพี่น้องหลายคน ทำให้ต้องผู้ปกครองไม่สามารถไปส่งที่โรงเรียนได้
- ลักษณะครอบครัวแบบพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ปกครองต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการทำงานคนเดียวจนไม่มีเวลาให้นักเรียน

1.2 ทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของผู้ปกครองส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ผู้ปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญในการเรียน เพราะเสียเวลา เนื่องจากเห็นว่านักเรียนควรออกมาช่วยครอบครัวทำงานมากกว่า

2. สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา

2.1 แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา
ของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมาจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง
- การสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้าน
ความรู้ตลอดเวลา

2.2 ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนหรือไม่
ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ - การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี
- ความเหลื่อมล้ำของสังคมด้านชนชั้น/รายได้

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึง
การศึกษาที่มีคุณภาพ

1.1 สภาพทางการเงินของนักเรียนหรือครอบครัวของนักเรียนส่งผลกระทบต่อการศึกษา
ที่มีคุณภาพของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ - การใช้จ่ายในระหว่างวันขณะที่อยู่ในโรงเรียน
- การตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมต่อนักเรียน

2. ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึง
การศึกษาที่มีคุณภาพ

2.1 นักเรียนคิดว่าภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลกระทบต่อการศึกษา
ที่มีคุณภาพของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เต็มที่ - การเลือกโรงเรียนจากภาวะจำเป็น
- ความกังวลต่อการวางแผนการศึกษาต่อในอนาคต

ปฏิบัติกริยาในการให้สัมภาษณ์

.....
.....
.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลา ..... ถึง ..... น.

สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประสบความสำเร็จล้มล้างทางการศึกษา (ผู้ปกครอง)

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ข้อมูลตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว มิได้กระทบโดยตรงต่อผู้สัมภาษณ์ แต่อย่างไรใด ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1. สภาพการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนในสังกัด กศจ.กทม. กทม. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา

ชื่อ-สกุล ..... อายุ ..... ระดับการศึกษา .....

มีความสัมพันธ์กับนักเรียนเป็น ..... เป็นผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้น ..... อาชีพ .....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์

ด้านการศึกษา

1. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ

1.1 ข้อจำกัดด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษานักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดทุนสนับสนุนการศึกษา - การได้รับการสนับสนุนเอกสารเรียนเพิ่มเติม
- การพัฒนาปรับปรุงห้องเรียนให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การได้รับวัสดุหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของนักเรียน
- กิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่ไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน
- การจ้างครู/วิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องที่มาให้ความรู้เพิ่มเติมไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

2. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร

2.1 ข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา
ของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ประสบการณ์การบริหาร
- วุฒิภาวะด้านอารมณ์
- ระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา
- แนวทางในการบริหารจัดการศึกษา อาทิ มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ กีฬา
- ระดับการศึกษา
- ประสบการณ์ด้านการสอน
- ความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง
- ความสามารถ/เทคนิคในการสอน
- การขาดแคลนครูในบางรายวิชา
- จำนวนครูไม่สอดคล้องกับนักเรียน

3. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร

3.1 ข้อจำกัดด้านคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน
ในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- หลักสูตรเก่า
- ความเหมาะสมของหลักสูตร
- จำนวนรายวิชาที่มากเกินไปจนจำเป็น
- การขาดความหลากหลายของรายวิชาต่าง ๆ
- การขาดความหลากหลายของวิธีการวัดผลและประเมินผล
- เน้นการวัดผลและประเมินผลในด้านคะแนนสอบมากเกินไป

3.2 การขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา
ของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การจัดประชาพิจารณ์ความเหมาะสมของหลักสูตร
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาวิชาเพิ่มเติม/กิจกรรม/การวัดผลประเมินผล

4. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้

4.1 การจัดการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน

ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร
ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมทัศนศึกษาที่ไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน
- กิจกรรมค่ายวิชาการที่ขัดต่อความถนัดหรือสนใจของนักเรียน
- กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้ไม่สามารถกระตุ้นความสนใจในด้านการศึกษาของนักเรียนได้

4.2 การขาดโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการหรือความสามารถพิเศษจากโรงเรียน

ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร
ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดโอกาสในการได้รับการส่งเสริมทักษะทางอาชีพที่สนใจ
- การขาดโอกาสในการได้รับการแนะแนวการศึกษาต่อในสาขาที่สนใจ

ด้านสังคม

1. ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว

1.1 ลักษณะครอบครัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ไม่มีห้องส่วนตัว ทำให้ไม่สามารถอ่านหนังสือทบทวนได้สะดวก
- มีพี่น้องหลายคน ทำให้ต้องผู้ปกครองไม่สามารถไปส่งที่โรงเรียนได้
- ลักษณะครอบครัวแบบพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ปกครองต้องรับภาระทุกอย่างในบ้าน

2. สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา

2.1 แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคมส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของ

นักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมากจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง
- การสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ตลอดเวลา

2.2 ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน

ในการปกครองของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ - การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี
- ความเหลื่อมล้ำของสังคมด้านชนชั้น/รายได้

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพทางการเงินที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

1.1 สภาพทางการเงินของครอบครัวส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียน

ในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ - การใช้จ่ายในระหว่างวันขณะที่อยู่ในโรงเรียน
- การตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมต่อนักเรียน

3. ภาระหนี้สินที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

3.1 ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เต็มที่ - การเลือกโรงเรียนจากภาวะจำเป็น
- ความกังวลต่อการวางแผนการศึกษาต่อในอนาคต

ปฏิบัติการในการให้สัมภาษณ์

.....
 .....
 .....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลา ..... ถึง ..... น.

สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครผ่านวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ข้อมูลตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว มิได้กระทบโดยตรงต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1. สภาพการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนในสังกัด กศจ.กทม. กทม. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา

ชื่อ-สกุล ..... อายุ ..... ระดับการศึกษา .....

ตำแหน่ง ..... อายุงาน .....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์

ด้านการศึกษา

1. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ

1.1 ข้อจำกัดด้านความพร้อมด้านงบประมาณของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา

ของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การขาดการสนับสนุนเอกสารเรียนเพิ่มเติมจากรายวิชาพื้นฐาน
- การที่โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาปรับปรุงห้องเรียนให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การบริหารงบประมาณคำนึงถึงประโยชน์ทางการศึกษาที่เกิดกับผู้เรียน
- การบริหารงบประมาณมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- การบริหารงบประมาณของโรงเรียนเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความสนใจของผู้เรียน

2. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร

2.1 ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนใน
ความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา   - บทบาท
- ประสบการณ์การบริหาร   - วุฒิภาวะทางอารมณ์
- แนวทางในการบริหารจัดการศึกษา เช่น มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ กีฬา
- ระดับการศึกษา   - ประสบการณ์ด้านการสอน
- ความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง   - ความสามารถ/เทคนิคในการสอน
- การขาดแคลนครูในบางรายวิชา   - จำนวนครูไม่สอดคล้องกับนักเรียน

3. ความพร้อมของสถานศึกษาในด้านหลักสูตร

3.1 คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน
หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- ความทันสมัยของหลักสูตร
- ความเหมาะสมของหลักสูตร
- ความหลากหลายของรายวิชาต่าง ๆ
- ความหลากหลายของวิธีการวัดผลและประเมินผล

3.2 ในฐานะผู้สอนหรือนักวิชาการ การที่ท่านขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนใน
กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การจัดประชาพิจารณ์ความเหมาะสมของหลักสูตร
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาวิชาเพิ่มเติม/กิจกรรม/การวัดผลประเมินผล

4. ความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้

4.1 การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน
ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่านหรือนักเรียนใน
กรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- กิจกรรมทัศนศึกษาที่ไม่เป็นไปตามความสนใจของนักเรียน
- กิจกรรมค่ายวิชาการที่ไม่เป็นไปตามความถนัดหรือสนใจของนักเรียน

ด้านสังคม

1. ลักษณะของผู้ปกครองและครอบครัว

- 1.1 ทัศนคติต่อการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของผู้ปกครองส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร
- 1.2 ลักษณะครอบครัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

2. สภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษา

- 2.1 แนวคิดด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของสังคม ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในความดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมาจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง
  - การสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
  - การศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ตลอดเวลา
- 2.2 ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในการดูแลของท่าน หรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อความสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ.
- ความเหลื่อมล้ำของสังคมด้านชนชั้น/รายได้
- การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยี

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

1.1 สภาพทางการเงินของครอบครัวส่งผลกระทบต่อเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียน
ในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ
- การใช้จ่ายในระหว่างวันขณะที่อยู่ในโรงเรียน
- การตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมต่อนักเรียน

3. ภาระหนี้สินที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

3.1 ภาระหนี้สินของครอบครัวนักเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน
ในความดูแลของท่านหรือนักเรียนในกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เต็มที่
- การเลือกโรงเรียนจากภาวะจำเป็น
- ความกังวลต่อการวางแผนการศึกษาต่อในอนาคต

ปฏิบัติการในการให้สัมภาษณ์

.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลา ..... ถึง ..... น.

สถานที่.....

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก เรื่องเล่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ในกรุงเทพมหานคร

นักเรียน

1. เอริน	5. ต้า
2. ไม้	6. เซ
3. พี	7. หอม
4. ฟาง	

ผู้ปกครอง

1. แม่ชี	2. ป้าเล็ก

ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา

1. ครูชิต	7. ครูซี
2. ครูแพรว	8. ผู้ช่วยผู้อำนวยการท่านหนึ่ง
3. ครูเจ	9. ครูอ้อ
4. ผอ. เต๋	10. ครูออน
5. อาจารย์นัด	11. ครูอาร์ต
6. ครูจิบ	

